

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Academic Journal of Graduate School Nakhon Ratchasima Rajabhat University

วารสาร
ราชพฤกษ์
Ratchaphruek Journal
Humanities and Social Sciences

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2557
Vol. 12 No. 3 September - December 2014

ISSN 1905-1344

สารบัญ

บทความวิชาการ

แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน.....1
นัยดา เปี่ยมพีชนะ

บทความวิจัย

กระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อการปฏิรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....10
วันชนะ กลั่นพรมสุวรรณ

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี
 สำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.....17
เพชรผ่อง มยุชโชติ

การวิจัยการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาอื่น
 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.....24
เพชรสุดา ภูมิพันธุ์, พนิดนันท์ อุดมทรัพย์, วาระดี ชาญวิรัตน์ และ สุภาวดี วิสุวรรณ

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน
 อาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้.....33
กิจจา บานชื่น และ วิมลรัตน์ จตุรานนท์

รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....42
ตำรวจ เกิดไพร, วิชัย วงษ์ใหญ่, จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ และ สงวนพงศ์ ชวนชม

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียน
 ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์.....49
จรวรัตน์ เพ็ชรจันทัก และ สุวัฒน์ ช่างเหล็ก

การศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3.....58
อนุชา ผาวิ, สมบูรณ์ ต้นยะ, สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ และ รัฐกรรณ์ คิดการ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน
 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา.....64
พิทักษ์ สมบูรณ์ และ ประหยัด ภูมิโคกรักษ์

การศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์.....72
นฤเบศ ลาภยียง, ยุพิน พิพิธกุล และ ชาญณรงค์ เฮียงราช

นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....80
อนุจิตร ชินสาร, กิจฐเขต ไกรवास และ ประภาส ปันตบแต่่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหาร
 สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7.....91
นันท์นภัส รัชพงศ์ชฎานนท์ และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

การศึกษาสุขภาพองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2.....99
ธัญพร เพ็องวัฒนสินชัย และ บรรจบ บุญจันทร์

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw.....109
ศรินทร์ช ฝ้ายพรม และ สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์
 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซิเนคติกส์ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์.....115
วราพร เกตุเลขา และ สิรินาถ จงกลกลาง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการเสริมพลังอำนาจ
 ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา.....123
มาตุภูมิ พอกระโทก และ พุฒิพงศ์ สัตยวงศ์ทิพย์

Contents

Academic Article

- Guidelines of the Path Analysis Available in Research on Curriculum and Instruction Aspect.....1
Niyada Piampuchana

Research Article

- The Participation Processes in Reconciliation for the Reform in Northeast Thailand.....10
Wanchana Glunpromsuwan
- Development of a Distance Training Package on the Topic of Teachers' Competencies in Teaching Occupations and Technology for Lower Secondary Teachers in Bangkok and its Vicinity.....17
Petchpong Mayukhachot
- A Study of the Development of Self-access Searching Information Skill of Education Students and Non-education Students in Nakhon Ratchasima Rajabhat University.....24
Petsuda Phumiphan, Panitnan Udomsap, Waradee Chanvirat and Supawadee Wisuwan
- Development of Instructional Model to Promote and Create in Critical Thinking for Vocational Students based on Theory of Constructivism.....33
Kijja Banchuen and Wimonrat Chaturanon
- A Model Development of the Student Council for Citizenship Enhancing in Schools under the Office of the Basic Education Commission.....42
Damrong Kerdprai, Wichai Wongyai, Chamroenrat Chitchirachan and Sanguanpong Chuanchom
- A Model for Leadership's Characteristics Development Promoting Efficiency in Network Associate Administration for the Non-Formal Education Management of District School Administrators under the Nakhon Chaiburin Group.....49
Jurarat Phetchahtuk and Suwat Changlek
- A Study of Academic Administration Competency of the Academic Administrators at Schools under Phetchabun Primary Education Service Area Office 3.....58
Anucha Paree, Somboon Tanya, Sittisak Julsiripong and Rattakorn Kidkarn
- A Head of Early Childhood Development Center Leadership Development Model Effecting the Effectiveness of Early Childhood Development Center under Local Government Organizations in Nakhon Ratchasima Province.....64
Pituk sombool and Prayad Bhoomkhokrak
- A Study Factor of Teacher's Knowledge for Learning Mathematics Management in Mathematical Proof.....72
Narubet Lapyingyong, Yupin Phiphitthakun, Channarong Heingraj
- Administrative Innovation of Local Government Organization in the Northeast.....80
Anujit Chinasan, Kittachet Krivart and Prapart Pintobtang
- The Relation between the Transformational Leadership Behavior and Spiritual Intelligence Behavior of School Administrators under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7.....91
Nannapas Rachchamongchayanon and Chaturong Thanaseelangun
- A Study of Organizational Health of Schools under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 2.....99
Thunyaporn Feuangwatanasinchai and Banjob Boonchan
- The Study of Mattayomsuksa 2 Students' Learning Achievement of the Learning Unit on "Principles of Buddhism" and their Teamwork Behaviors through STAD Cooperative Learning Management Technique and Jigsaw Technique.....109
Sirinuch Phayprom and Sittisak Julsiripong
- A Study of Learning Achievement on Learning Unit of Creative art Thinking and Creativity of Prathomsuksa Four Students by Synectics Instruction and Invention Surrealism Art.....115
Waraporn Kettlekha and Sirinat Jongkonklang
- Development of Community Participation on Dengue Hemorrhagic Fever Surveillance and Prevention by Empowerment Process, Dankwean Subdistrict, Chokchai District, Nakhon Ratchasima Province.....123
Matuphum Phorkrathoke and Bhuddhipong Satayavongthip

แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัย ด้านหลักสูตรและการสอน

Guidelines of the Path Analysis Available in Research on Curriculum and Instruction Aspect

นียดา เปี่ยมพีชนะ*
Niyada Piampuchana*

ABSTRACT

The objectives of this article were to bring fraught in presenting the path analysis on the curriculum and instruction which had been used as path analysis technique with the curriculum and instruction. This article would be well-making namely and could be the model-variable relations at the same time as one point. The path analysis using the analytical technique was found in terms of reducing its numbers of equation analysis of the multiple regression analysis. Besides, it still reduced its errors that might be occurred from the model-variable analysis. For the guidelines in using the path analyses in the curriculum and instruction consisted of; 1) it should be understandable to its variable characteristics, and 2) it could be measured as interval scale upwards. This also should be known to the primary agreement of the path analysis, research's ideal framework, primary duplicate assumptive-model building, and model development by eminent figures. Also, feasibility in examining between assumptive model with empirical data and research summarization, result explanation, suggestions and completed research reports.

Keywords: path analysis, curriculum and instruction.

---

* สำนักการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น 40000
General-Education, North-Eastern University, Khon Kaen 40000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: nipiampuchana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการใช้การวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนซึ่งการใช้เทคนิคการวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุมาใช้กับหลักสูตรและการสอนจะทำให้เกิดผลดี คือ สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียว จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนครั้งในการวิเคราะห์สมการของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ และยังช่วยลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปรในโมเดล สำหรับแนวทางการใช้การวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ประกอบด้วย ควรเข้าใจถึงลักษณะของตัวแปรจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันตรภาคขึ้นไป ควรทราบถึงข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุ พัฒนาการรอบแนวคิดของการวิจัย สร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้น พัฒนาโมเดลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

คำสำคัญ : การวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุ หลักสูตรและการสอน

บทนำ

ในการวิเคราะห์แนวทางการใช้การวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนมีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ 1) สถิติ 2) การวิจัย และ 3) การวิจัยหลักสูตรและการสอน โดยทั่วไป สถิติ เป็นศาสตร์เกี่ยวกับระเบียบวิธีการทางสถิติ (Statistical Method) ที่ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of Data) การนำเสนอข้อมูล (Presentation of Data) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) และการตีความหมายของข้อมูล (Interpretation of Data) ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ที่ก่อนนำผลสรุปไปใช้ สำหรับสถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อาทิ เทคนิควิธีการวิเคราะห์หรือทฤษฎีพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) เป็นสถิติที่ใช้ในการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตามเพื่อดูว่ามีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรที่สันนิษฐานว่าเป็นสาเหตุต่อตัวแปรตามที่เป็นผลหรือไม่ ส่วนการวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหาความรู้และความจริงอย่างเป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นสากล มีการจัดบันทึกรายงานซึ่งมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ และสรุปผลเพื่อนำไปสู่กระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างมีวิธีการที่เชื่อถือได้เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนที่สำคัญ ซึ่งเริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน วัตถุประสงค์ การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษา แล้วสร้างกรอบแนวคิด

ของการวิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การแปลความหมายที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งการสรุปผล อภิปราย ให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ อีกทั้ง (ประพนธ์ เจียรกุล, 2551 : 6) ได้กล่าวว่า การวิจัยหลักสูตรและการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ 2 ประการ คือ การวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาความหมายอย่างกว้างๆ ทั้งสถิติ และการวิจัย แสดงให้เห็นว่าสถิติมีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยหลักสูตรและการสอนอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินการวิจัยหลักสูตรและการสอนนั้นมีหลายขั้นตอนที่ต้องใช้เทคนิควิธีการทางสถิติ อาทิ การกำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจจะใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น หรือการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายและการนำเสนอข้อมูล ซึ่งขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยจะเป็นตัวกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และประเภทของสถิติที่ใช้ ถ้าหากนักวิจัยสามารถเลือกใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จะนำไปสู่การแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์อย่างถูกต้องด้วย

บทความนี้ได้อธิบายถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ได้แก่ แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุกับการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ รูปแบบของการวิเคราะห์เส้นทาง ข้อดีของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุมาใช้ในการวิจัยหลักสูตรและการสอน และกรณีศึกษา โมเดลสมการโครงสร้าง

แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน

การวิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในทุกศาสตร์ อาทิ งานด้านธุรกิจอุตสาหกรรม งานด้านการแพทย์ งานด้านการท่องเที่ยว งานด้านการเกษตร งานด้านสังคมศาสตร์ และงานด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่ง (ประพนธ์ เจียรกุล, 2551 : 87) ได้กล่าวว่า รูปแบบของการวิจัยหลักสูตร มีดังนี้ 1) การวิจัยกึ่งพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร (Quasifundamental research) การวิจัยรูปแบบนี้ คือ การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) การวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน (2) การวิจัยเกี่ยวกับสภาพสังคม (3) การวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติและความก้าวหน้าของความรู้ในวิชาต่างๆ 2) การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหลักสูตร (Policy-related curriculum research) 3) การวิจัยตัวหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร (Curriculum analysis) 4) การวิจัยการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation research) และ 5) การประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation)

การดำเนินการของการวิจัยหลักสูตรและการสอนในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีความสัมพันธ์กันจึงขอเสนอการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแต่ละบท โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้ อาทิ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในบทที่ 1 จะต้องเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัยในบทที่ 2 จะต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิธีดำเนินการวิจัยในบทที่ 3 เช่น

เดียวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 จะต้องสอดคล้องกับขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยในบทที่ 3 ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 จะนำมาสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะในบทที่ 5 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 5 จะต้องสามารถตอบคำถามของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทที่ 1 เป็นวงจรของความสัมพันธ์ของการวิจัยทุกเรื่อง ถ้าหากเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ลักษณะ โดยการนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาผนวกกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อเป็นการแสดงความหนักแน่นของคำตอบเป็นการแสดงให้เห็นว่าคำตอบ ข้อมูลหรือผลการวิจัยถูกต้อง สมบูรณ์เชื่อถือได้ โดยทั่วไปสามารถแบ่งสถิติเพื่อการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการอธิบายลักษณะข้อมูลของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง เป็นต้น

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสรุปลักษณะของประชากรที่ใช้ในการศึกษา โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากขนาดตัวอย่างแล้วสรุปผลไปสู่ลักษณะของประชากร เช่น การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของประชากรที่ใช้ในการวิจัย 2) การหาความสัมพันธ์ สถิติที่ใช้หาความสัมพันธ์มีหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์การถดถอยและสหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ เป็นต้น

ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติเชิงพรรณนาก่อนเพื่ออธิบายคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ขั้นตอนต่อไปจึงใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน หลักของการเลือกใช้สถิติในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนที่ผู้วิจัยจะต้องพิจารณา คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้กำหนดไว้อย่างไรบ้าง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ หรือเป็นแบบผสมผสาน และตัวแปรที่ใช้มีตัวแปรใดบ้าง มีตัวแปรใดเป็นตัวแปรต้น ตัวแปรใดเป็นตัวแปรตาม ส่วนสถิติเชิงอนุมาน

ในการหาความสัมพันธ์ สถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อาทิ เทคนิควิธีการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) ในด้านการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเพื่อการวิจัย สามารถแบ่งเทคนิคการวิจัยเพื่อการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุ และตัวแปรตาม ออกเป็น 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) และการวิจัยที่ไม่ใช่การทดลอง (non experimental research) ซึ่งการวิจัยเชิงทดลองเป็นวิธีการค้นคว้าความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามที่มีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนๆ ไม่ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทดลองและเพื่อให้ผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตามเป็นผลมาจากตัวแปรสาเหตุอย่างแท้จริง อีกทั้งการวิจัยเชิงทดลองยังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรสาเหตุ มีหลายลักษณะ คือ แบบแผนก่อนแบบทดลอง (Pre-Experimental Design) แบบแผนการทดลองเต็มรูปแบบ (True Experimental Design) และแบบแผนกึ่งการทดลอง (Quasi-Experimental Design)

การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ เป็นเทคนิควิธีการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationships) ระหว่างตัวแปรต่างๆ ในลักษณะเชิงเหตุเชิงผลโดยมุ่งเน้นการศึกษาถึงอิทธิพลของตัวแปรสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตาม รวมทั้งตัวแปรสาเหตุยังสามารถมีอิทธิพลด้วยตนเองได้ ดังนั้นการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ จึงเป็นการศึกษาทั้งอิทธิพลทางตรง (Direct effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect) ซึ่งแสดงด้วยเส้นตรงเป็นการแสดงความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้นเพื่อระบุทิศทางของความสัมพันธ์ และระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ต้องการศึกษา อีกทั้งการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของเส้นทางนั้นจะต้องอาศัยความรู้ในเรื่องของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเป็นพื้นฐานก่อน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ ซึ่งการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเริ่มพัฒนาขึ้นครั้งแรก โดย Sewall Wrigth และได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยนักสถิติหลายท่าน เช่น Blalock และ Boudon ในปัจจุบันการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุได้รับการยอมรับถึงความ

สามารถในการประยุกต์ใช้ในการวิจัยตามลักษณะของการศึกษาตัวแปรที่จะสามารถทราบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียว ต่อมานักวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ให้ความสนใจในการนำเทคนิควิธีการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุมาประยุกต์ใช้ใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์อิทธิพลใช้กับตัวแปรสังเกตได้ และการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง ซึ่งสุนทรพจน์ ดำรงพานิช (2555 : 107) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุประการแรกว่าเป็นการวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis : PA) ใช้กับตัวแปรสังเกตได้ (observed variable) และประการที่สองคือการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง PAL (Path Analysis with LISREL)

การวิเคราะห์อิทธิพลใช้กับตัวแปรสังเกตได้ ที่ไม่มีความคลาดเคลื่อนหรือมีความคลาดเคลื่อนน้อย ข้อมูลในการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในตัวแปรวัดที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบมาตราอันตรภาค (Ratio Scale) เช่น ระยะเวลาการทำงานในองค์กร ยอดขาย และน้ำหนัก ประเด็นเด่นคือสามารถดำเนินการได้สะดวก ส่วนประเด็นด้อยคือ ถ้าหากโมเดลไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์จะไม่สามารถปรับแก้โมเดลใหม่ได้ ส่วนการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง ตัวแปรส่วนใหญ่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ส่วนใหญ่นิยมใช้กับตัวแปรทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยตัวแปรสังเกตได้มาช่วยในการวัดพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางกายภาพ วาจา และบทบาทหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ประเด็นเด่นของการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง คือ มีความเหมาะสมในการไปประยุกต์ใช้กับตัวแปรทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ส่วนประเด็นด้อยคือมีความซับซ้อนในความไม่ชัดเจนในการดำเนินการซึ่งตัวแปรของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและตัวแปรตามมีดังนี้ 1) ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลไปยังตัวแปรตัวอื่นโดยตัวเองไม่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรใด ตัวแปรเชิงสาเหตุของตัวแปรแฝงภายนอกจะไม่แสดงไว้ในโมเดล 2) ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรตัวใดตัวหนึ่ง สาเหตุของตัวแปรแฝงภายในจะ

แสดงให้เห็นในโมเดลอย่างชัดเจน และ 3) ตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residual Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ไม่อยู่ในโมเดล แต่อาจมีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรตามที่อยู่ในโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

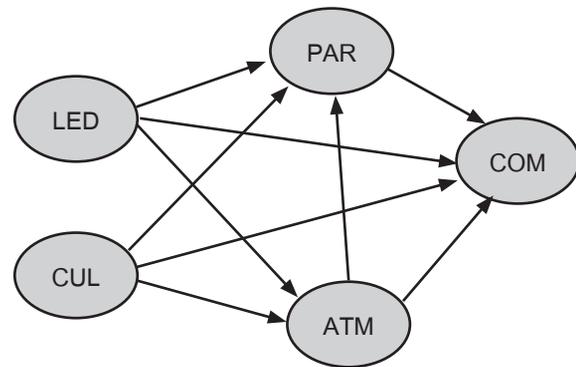
การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเป็นการประยุกต์การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) อาจกล่าวได้ว่า การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเป็นเพียงการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุและตัวแปรตามเท่านั้น ซึ่งเทคนิคนี้ยังไม่ได้เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบเชิงยืนยันสาเหตุต่างๆ ในโมเดลว่ามีตัวแปรใดบ้างที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความผันแปรของตัวแปรตามโดยพิจารณาจากสาเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมาจากตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรตามโดยส่งผลผ่านตัวแปรสาเหตุตัวอื่น หรือว่าเป็นทั้งสาเหตุที่เกิดขึ้นมาจากตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรตาม และตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรตามโดยส่งผลผ่านตัวแปรสาเหตุอื่น

นอกจากนี้ลักษณะของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ ผู้วิจัยจะต้องพัฒนารอบแนวคิดของการวิจัย จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจศึกษา เพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษาและกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งสร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้นไว้ล่วงหน้า จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสนับสนุนเส้นทางความสัมพันธ์ในรูปแบบเชิงเส้นระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตาม และเส้นทางความสัมพันธ์ในรูปแบบเชิงเส้นระหว่างตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลด้วยกันเอง ขั้นตอนต่อไปเป็นการพัฒนาโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นผู้วิจัยสามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับแนวทางการเลือกใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุสำหรับนักวิจัยในปัจจุบัน โปรแกรมที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ โปรแกรม

M-PLUS เป็นโปรแกรมในการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ และการวิเคราะห์พหุระดับ ที่สามารถลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นโดยสามารถวิเคราะห์พร้อมกันทุกตัวแปรได้ทั้งโมเดล เพื่อการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามเป็นผลต่อตัวแปรตามอยู่ในลักษณะใด และมีขนาดสัมประสิทธิ์อิทธิพลในปริมาณเท่าใด และมีทิศทางความสัมพันธ์เป็นอย่างไร แล้วนำค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามนำมาวิเคราะห์เทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเป็นการตรวจสอบความตรง (validity) ของโมเดล

ความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุกับการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ

การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ มีข้อจำกัด คือ ไม่สามารถทำการวิเคราะห์หลายๆ สมการได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียวจึงไม่สามารถทราบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดได้พร้อมกัน ตัวอย่างการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง แสดงไว้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์อิทธิพลที่ใช้กับตัวแปรแฝง

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าถ้าผู้วิจัยเลือกที่จะใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ แทนการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการทดสอบซึ่งจะได้สมการถดถอย ดังนี้ สมการที่ 1 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรสาเหตุ LED, CUL และ ATM ที่มีต่อตัวแปรตาม PAR สมการที่ 2 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปร

สาเหตุ LED และ CUL ที่มีต่อตัวแปรตาม ATM และสมการที่ 3 การวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรสาเหตุ PAR, LED, CUL และ ATM ที่มีต่อตัวแปรตาม COM ดังนั้นจากตัวอย่างผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวข้างต้นว่าควรเลือกใช้สถิติอะไรที่มีความถูกต้อง และมีความเหมาะสมมากที่สุด ถ้าหากผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ถึง 3 สมการ จะทำให้มีความลำบากในการวิเคราะห์ซึ่งไม่สามารถทำการวิเคราะห์ในครั้งเดียวกันได้ แต่ถ้าเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุจะสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดได้ในครั้งเดียวจะทำให้มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการวิเคราะห์ แสดงว่าการวิเคราะห์ด้วยวิธีการนี้เป็นวิธีการที่น่าเชื่อถือในปัจจุบัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนครั้งในการวิเคราะห์สมการของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ สิ่งสำคัญที่สุดคือจะต้องมีการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุก่อนเสมอซึ่งจะทำให้การแปลผลการวิจัยให้เกิดความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ถ้าผู้วิจัยต้องการจะเลือกใช้สถิติในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนต้องคำนึงไว้เสมอว่าจะเลือกใช้สถิติอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลหรือสมมติฐานในการวิจัยมากที่สุด แต่ถ้าผู้วิจัยจะเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุว่ามีอะไรบ้าง ลักษณะของข้อมูลเป็นอย่างไร ระดับการวัดของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามอยู่ในระดับใดซึ่งจะมีผลต่อเทคนิควิธีการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ รวมทั้งผู้วิจัยจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับระดับการวัดของตัวแปรมาก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ถ้าหากผู้วิจัยกำหนดระดับการวัดของตัวแปรไม่ถูกต้องอาจจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความผิดพลาดได้ การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุจะนิยมใช้กับงานวิจัยที่มีตัวแปรจำนวนน้อย มากกว่างานวิจัยที่มีตัวแปรจำนวนมากเนื่องจากถ้ามีตัวแปรจำนวนมากจะทำให้โมเดลมีความซับซ้อน อาจจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ค่าสถิติในโมเดลมีความคลาดเคลื่อนมาก

การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นได้นำเสนอประเด็นเด่นและประเด็นด้อยที่ผู้วิจัยควรทราบเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาถึงข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุมีดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆภายในรูปแบบเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง และมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 2) ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดๆ 3) ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆภายในรูปแบบเป็นความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวโดยไม่มีทิศทางย้อนกลับ 4) ตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันดับภาคขึ้นไป และ 5) ไม่มีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นในการวัดค่าตัวแปรต้นที่เป็นสาเหตุของตัวแปรตาม อีกทั้งจะต้องเข้าใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆภายในโมเดลมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเชิงเส้นที่มีคุณสมบัติในทิศทางบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจะไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดๆ เพราะความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆภายในโมเดลเป็นความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวจะไม่มีทิศทางย้อนกลับ ลักษณะของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตราอันดับภาคขึ้นไป และจะไม่มีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นในการวัดค่าตัวแปรต้นที่เป็นสาเหตุของตัวแปรตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ดังกล่าวจะต้องดำเนินการตามข้อตกลงเบื้องต้นที่กำหนดไว้ก่อนเสมอ นอกจากนี้ สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ (2554 : 185) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุมี 2 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์แบบดั้งเดิมและวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมวิเคราะห์ได้โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณและตรวจสอบความตรงของโมเดลด้วยสถิติ χ^2 ตามวิธีการของ Specht การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุด้วยวิธีนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ประการแรกมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรวัดได้โดยตรงและไม่มี ความคลาดเคลื่อน ข้อตกลงนี้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการวัด ประการที่สอง คือ ไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบสองทางได้ ส่วนการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างจะผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์แบบดั้งเดิมทั้งสองข้อนี้เพราะได้นำวิธีการวิเคราะห์

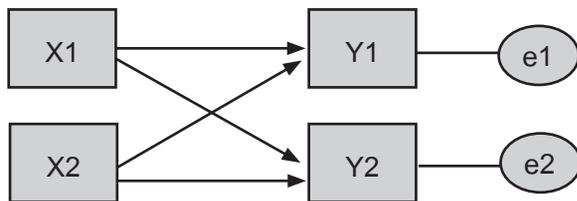
องค์ประกอบหรือโมเดลการวัดเข้ามาจัดการเกี่ยวกับการวัดตัวแปรทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งตัวแปรสังเกตได้โดยตรงและตัวแปรแฝง การวิเคราะห์หือทธิพลเชิงสาเหตุด้วยตัวแปรแฝงมีประโยชน์มากเพราะเป็นการบูรณาการหลักการวิจัยหลักการวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบดั้งเดิม

รูปแบบของการวิเคราะห์เส้นทาง

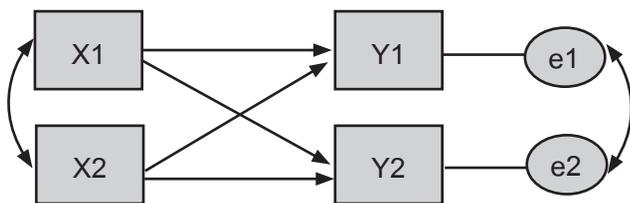
รูปแบบของโมเดลเส้นทาง (Path Model) สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (กรีซ แรงสูงเนิน, 2554 : 83-84 อ้างอิงจาก Kline, 2005)

1. Recursive model เป็นโมเดลที่ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กัน (ไม่มีลูกศรสองหัวเชื่อมระหว่างค่าความคลาดเคลื่อน) และลูกศรมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน (ดังรูปแบบที่ 1 และ 2)

รูปแบบที่ 1 : Recursive

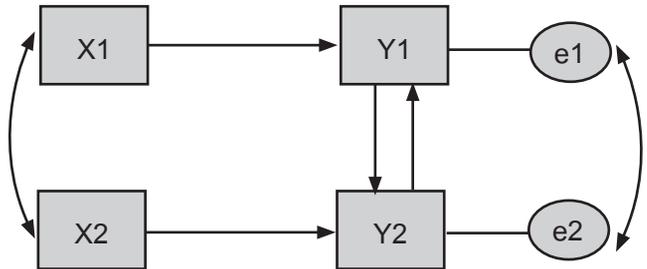
รูปแบบที่ 2 : Recursive (เป็นส่วนหนึ่ง)

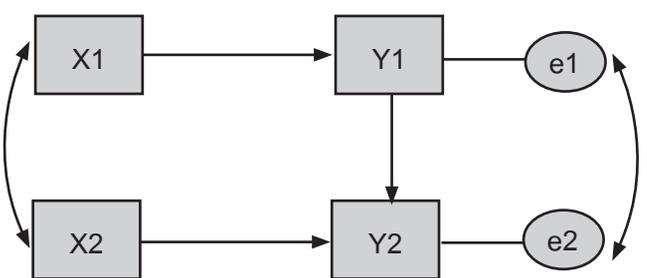
ที่มา : กรีซ แรงสูงเนิน, 2554 : 83-84

2. Nonrecursive model เป็นโมเดลที่ค่าความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กันโดยมีลูกศรสองหัวเชื่อมระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนนั้นๆ เพื่อแสดงว่าตัวแปร Endogenous Variable มีความคลาดเคลื่อนที่กระทบถึงกัน ในขณะที่หัวลูกศรมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน หรือหัวลูกศรอาจจะสะท้อนหัวไปกลับ (ดังรูปแบบที่ 3 และ 4)

รูปแบบที่ 3 : Nonrecursive

รูปแบบที่ 4 : Nonrecursive

ที่มา : กรีซ แรงสูงเนิน, 2554 : 83-84

ข้อดีของการวิเคราะห์หือทธิพลเชิงสาเหตุมาใช้ในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน

ถ้าผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์หือทธิพลเชิงสาเหตุมาใช้ในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนจะทำให้เกิดผลดี คือ สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลได้พร้อมๆ กันในครั้งเดียว ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการวิเคราะห์ และสามารถลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปรในโมเดลอีกด้วย นอกจากนั้นเทคนิคการวิเคราะห์หือทธิพลเชิงสาเหตุยังเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์หือทธิพลเชิงสาเหตุเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนครั้งในการวิเคราะห์หือทธิพลของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

กรณีศึกษา โมเดลสมการโครงสร้าง

ธานินทร์ ศิลป์จารุ (2555 : 523) ได้กล่าวว่ามีเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) เป็นสถิติของการวิเคราะห์ตัวแปรพหุนาม (Multivariate Statistical Analysis) ซึ่งจะมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ในสมการโครงสร้างทางเศรษฐมิติ (Structural Equation Estimation Methods in Econometric) โมเดลสมการโครงสร้าง หรือ SEM นี้เป็นโมเดลที่เกิดจากการรวมหลักการของสถิติวิเคราะห์เชิงเส้น 2 ประเภทเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทางหรือการวิเคราะห์อิทธิพล (Path Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) นอกจากนี้ยังมีกรณีศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโมเดลสมการโครงสร้างด้านการบริหารการศึกษา อาทิ นิยดา เปี่ยมพีชนะ (2556) ได้ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (2) วัฒนธรรมองค์กร (3) บรรยากาศองค์กร (4) ความพึงพอใจในงาน (5) การมีส่วนร่วมในการบริหาร (6) การเห็นคุณค่าในตนเอง 2) รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 83.297 ที่องศาอิสระเท่ากับ 84 ระดับความมีนัยสำคัญ (P-value) เท่ากับ 0.501 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเบรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index (TLI) เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.024 เมื่อพิจารณา ค่า R-square พบว่า ปัจจัยทั้งหมดในรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

สามารถร่วมกันอธิบายความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ร้อยละ 83.30 และ 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลรวมต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยการเห็นคุณค่าในตนเอง

บทสรุป

ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้สังเคราะห์แนวทางการใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติของผู้วิจัย ได้แก่ 1) ควรเข้าใจถึงลักษณะของตัวแปรสาเหตุและตัวแปรตามจะต้องเป็นตัวแปรวัดได้ใช้ในมาตรวัดที่ตรงกัน 2) ควรทราบถึงข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ 3) พัฒนารอบแนวคิดของการวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษา และกรอบแนวคิดการวิจัย 4) สร้างโมเดลจำลองเชิงสมมติฐานเบื้องต้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย 5) พัฒนาโมเดลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 6) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสรุปผลการวิจัย อภิปรายให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กรีช แรงสูงเนิน. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์.

นียดา เปี่ยมพีชนะ. (2556). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** คุษฎีนิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ประพนธ์ เจียรกุล. (2551). **แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในประมวลสาระคุษฎีวิชาการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน หน่วยที่ 8-11.** พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช.

สุนทรพจน์ ดำรงพานิช. (2555). **โปรแกรม Mplus กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุภมาส อังคุชิตี และคณะ. (2554). **สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เจริญดีมีนคองการพิมพ์.

กระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสามานฉันท์ เพื่อการปฏิรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Participation Processes in Reconciliation for the Reform in Northeast Thailand

วันชนะ กลั่นพรมสุวรรณ*
Wanchana Glunpromsuwan*

ABSTRACT

This research studied the participation processes in reconciliation reform of Northeast Thailand by using mixed research methodology which consists of 1) Opinion surveys of 207,396 respondents, 2) Sustainable Happiness Forum evaluation form of 868 respondents and, 3) In-depth interview of 60 interviewees. Statistics Principles for data analysis were consist of mean, percentile, and standard deviation.

From the research results indicated:

1. From the Opinion survey, the results shown that most of respondents were strongly agree with the current situation in Thailand (especially Political Situation), Coup d'etat, Martial law enforcement, and payment of the rice subsidy program for Thai farmers.

2. The evaluation result from the Sustainable Happiness Forum indicated the most satisfaction for the event. It shown the strongly agree with reasons of seizing power over the government, the declaration of 3-step processes of the administration, current situation in social environment since the previous situation occurred, and the conclusion of the urban area project plan.

3. Data analysis from the responses found that most of the respondents 1) require the government services improvement in care, 2) support for elderly and disabled people, 3) provide agricultural water supply, 4) encourage the sufficiency economy , government service equality, and local waste management.

Keywords: participation processes, reconciliation reform, Northeast Thailand

บทคัดย่อ

ในการวิจัยนี้ ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความคิดเห็น ทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 207,396 คน 2) แบบประเมินผลการจัดเวทีเสวนาสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 868 คน 3) แบบคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า

1. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับสถานการณ์การเมืองปัจจุบันในเรื่องการยึดอำนาจการปกครอง ความจำเป็นในการประกาศใช้กฎอัยการศึก การยึดอำนาจจะทำให้ประเทศชาติสงบสุข และการเร่งรัดการจ่ายเงินจำนำข้าวให้กับชาวนา

2. การประเมินผล การเสวนาสร้างความสุขอย่างยั่งยืน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ในการจัดเวทีเสวนาสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ในระดับมาก ในเรื่องเหตุผลและความจำเป็นในการเข้าควบคุมอำนาจการปกครอง การชี้แจงขั้นตอนการทำงาน 3 ระยะในการบริหารประเทศ การเสวนาถึงสภาพชุมชน/สังคม ในอดีตและปัจจุบัน การเสนอความต้องการของชุมชนในอนาคต และมีการสรุปเป็นแผนงาน/โครงการในระดับตำบล และหมู่บ้าน

3. การสังเคราะห์ความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการให้รัฐแก้ไข ปรับปรุง ในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ การจัดให้มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ ความเท่าเทียมกันในการได้รับบริการการจัดการขยะท้องถิ่น

คำสำคัญ : กระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทนำ

เหตุการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยยังคงดำเนินต่อเนื่องกันมานานหลายปี จนกลายมาเป็นวิกฤติการณ์การเมืองไทยในปี พ.ศ. 2556-2557 จากสาเหตุร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ ซึ่งสภาผู้แทนเห็นชอบเมื่อ 1 พ.ย. 2556 แต่ถูกหลายฝ่ายคัดค้าน มีการชุมนุมต่อต้านตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เรียกร้องให้รัฐบาลลาออก และปฏิรูปประเทศก่อนการเลือกตั้ง เหตุการณ์ชุมนุมมีมาอย่างต่อเนื่องเกิดการปะทะกันหลายครั้งจนนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของผู้ชุมนุม เกิดการยกระดับการชุมนุมเพื่อกดดันรัฐบาล นำไปสู่การใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธเป็นระยะ มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์เรื่อยมา จนถึงวันที่ 7 พ.ค. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่มีมติย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี พ้นจากการเป็นรัฐมนตรี ทำให้ประเทศตกอยู่ในภาวะสูญญากาศและความวุ่นวาย ส่อเค้าจะเกิดความรุนแรงมากขึ้นจากมวลชนทั้ง 2 กลุ่ม จนเป็น

เหตุการณ์ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตัดสินใจยึดอำนาจการปกครองประเทศ ในวันที่ 22 พ.ค. 2557 (สารานุกรมเสรี. 2557)

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดแนวทางการบริหารประเทศไว้เป็น 3 ระยะ คือ (คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. 2557)

1. การสร้างความปรองดองสมานฉันท์
2. การปฏิรูปประเทศ
3. การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาความคิดเห็นของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

2. สนับสนุนการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ด้วยการจัดเวทีเสวนาระดับตำบล และหมู่บ้าน

3. สำรวจความต้องการในการแก้ไขปัญหาชุมชนของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. สำรวจข้อเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดเวทีเสวนาสร้างความสุขอย่างยั่งยืนระดับหมู่บ้าน และตำบล โดยชุดปฏิบัติการมวลชนตำบลและอำเภอ ผู้ร่วมเวทีเสวนาได้แก่ผู้แทนชุมชน หมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำคู่ขัดแย้ง ผู้นำเยาวชน ช่างราชการบ้านาญ เป็นต้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กระบวนการเปิดใจความประทับใจในอดีตปัจจุบันและการสร้างอนาคตร่วมกัน

2. การกำหนดแผนงานร่วมกันเพื่อกำหนดอนาคตของชุมชน

3. การตกผลึกทางความคิดถึงแนวทางในการปฏิรูปชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น

กระบวนการดังกล่าว ดำเนินไปตามขั้นตอนของ AIC ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเจือจางแนวคิดที่คนเห็นต่าง ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน (ประชุมเกียรติ ไชยคำ และวันชนะ กลั่นพรมสุวรรณ. 2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีเครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม จำนวน 2 ฉบับ แบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นการสำรวจความคิดเห็น แบบสอบถามฉบับที่ 2 เป็นแบบประเมินผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการ

จัดเวที เสวนาระดับ ตำบล และหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมความคิดเห็นในการจัดเวทีเสวนา โดยผลลัพธ์สุดท้ายของการจัดเวทีเสวนา คือ ข้อมูลความต้องการ ในการปฏิรูปประเทศ จำนวน 11 ด้านของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์และการออกแบบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเวทีเสวนาเสวนาเพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยประชากรใน 20 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,672 ตำบล 31,390 หมู่บ้าน รวมประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้น 21,775,477 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ร่วมในการจัดเวทีเสวนาระดับหมู่บ้าน และตำบล ใน 20 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 31,213 หมู่บ้าน 2,672 ตำบล จำนวน 821,287 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสำรวจความคิดเห็น จากระดับหมู่บ้าน และตำบล ใน 20 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 31,213 หมู่บ้าน 2,672 ตำบล จำนวน 207,396 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบประเมินผล จำนวน 14 จังหวัด 868 คน โดยเลือกจากจังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิ เลย ขอนแก่น อุดรธานี อานาจเจริญ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี มุกดาหาร นครพนม ร้อยเอ็ด ยโสธร และหนองบัวลำภู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 คู่มือดำเนินการ 2 เล่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย คู่มือสำหรับผู้บริหาร และคู่มือปฏิบัติการ (สำหรับวิทยากรชุดปฏิบัติการมวลชน)

2.2 แบบสำรวจความคิดเห็น 1 ฉบับ เพื่อรวบรวมข้อมูลและทำที่และทัศนคติของประชาชน ใน 20 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 แบบประเมินผลการจัดเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน เพื่อสำรวจผลสำเร็จในการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดเวทีเสวนา และแบบคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก ในเรื่องการเข้าร่วมเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน และข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปประเทศ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถาม ดังนี้

3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นชุดปฏิบัติการมวลชนทั้ง 20 จังหวัด ดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เข้าร่วมเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน ในระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยการสุ่มจากผู้ร่วมเสวนา จำนวนร้อยละ 50 และส่งแบบสอบถามให้กับจังหวัด จังหวัดรวบรวมส่งให้ผู้วิจัย รวมแบบสอบถามความคิดเห็นจำนวนทั้งสิ้น 207,396 ฉบับ

3.2 แบบประเมินผล การประเมินผลการจัดเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืนด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการเลือกประเมินผล จำนวน 14 จังหวัด โดยเลือกแบบเจาะจงเหตุผล ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้แทนจากทุกตำบลในจังหวัด และข้าราชการของจังหวัด รวม 868 คน ในระหว่างการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มเลือกผู้ตอบแบบสอบถามแบบเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องการเข้าร่วมเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน และข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปประเทศ

สรุปและอภิปรายผล

1. ความคิดเห็นของประชาชน

การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 207,396 คน พบว่า ประชาชนเห็นด้วยอย่างมาก ในการเข้าควบคุมอำนาจของ คสช. โดยมีความเข้าใจในระดับมากต่อความจำเป็นในการประกาศใช้กฎอัยการศึก ซึ่งได้รับผลกระทบในการใช้ชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง ประชาชนเห็นด้วยระดับปานกลางในการควบคุมอำนาจสื่อทุกชนิด และเห็นด้วยมากต่อการควบคุมอำนาจแล้วทำให้ประเทศสงบสุข และการเร่งรัดการจ่ายเงินจำนำข้าว

2. ผลการประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ร่วมการประเมินผล ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และรับราชการ โดยส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าร่วมในเวทีเสวนา ร้อยละ 86.5 ซึ่งภาพรวมความพึงพอใจในการจัดเวทีเสวนาสรางความสุขอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมากในทุกข้อ กล่าวคือ การเสวนามีการชี้แจงเหตุผล และความจำเป็นในการเข้าควบคุมอำนาจ มีการชี้แจงขั้นตอนการทำงานของ คสช. ทำให้เกิดความเข้าใจ การเสวนามีการกล่าวถึงสภาพสังคมของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงความต้องการให้ชุมชนเป็นไปในอนาคต และมีการตกลงแผนการพัฒนาชุมชน และแนวทางในการปฏิรูปประเทศ

3. สรุปความต้องการของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผลการสำรวจความต้องการของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่าประชาชนต้องการให้แก้ไข ปรับปรุง ในเรื่องต่างๆ ประกอบด้วย (ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป. 2557)

3.1 ด้านสังคม

3.1.1 ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ได้รับเบี้ยยังชีพ

3.1.2 ปรามปรามยาเสพติด การพนัน และการทุจริต อย่างจริงจัง

3.1.3 ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนไม่ให้สูญหาย

- 3.2 ด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน
- 3.2.1 มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ
- 3.2.2 การจัดทำโครงการของราชการต้องให้ประชาชนได้รับทราบด้วย
- 3.2.3 มีการขยายเขตไฟฟ้าครอบคลุมทุกครัวเรือน
- 3.3 ด้านการบริการของรัฐ
- 3.3.1 ได้รับการบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน
- 3.3.2 ให้มีแพทย์ประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล
- 3.4 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 3.4.1 ยกเลิกการปลูกยูคาลิปตัส
- 3.4.2 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการขยะชุมชน
- 3.4.3 ให้มีอาสาสมัครคุ้มครองป่าจากประชาชน และมีรางวัลสำหรับผู้แจ้งเบาะแสการตัดไม้
- 3.5 ด้านอื่นๆ
- 3.5.1 มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงบริการฟรีทุกชุมชน
- 3.5.2 รัฐบาลควรให้การอุดหนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 35

4. ข้อเสนอของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องการปฏิรูปประเทศ มีดังนี้

จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ได้ผลการสรุปแนวทางในการปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน ตามนโยบายของ คสช. ดังนี้ (คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. 2557)

- 4.1 การปฏิรูปการเมือง
- อำนาจทางการเมืองที่ได้มาจากประชาชน ต้องมีขอบเขตจำกัด พรรคการเมืองต้องเป็นของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเองในระดับท้องถิ่น รวมถึงการติดตามตรวจสอบ การใช้อำนาจและงบประมาณ นักการเมืองต้องผ่านการอบรมอย่างเป็น

รูปธรรม ต้องปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนการเมือง เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การสร้างจิตสำนึก การคัดสรรผู้สมัคร สส. ต้องมีกระบวนการคัดสรร โดยประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ต้องมีการสร้างกฎกติกาให้เข้มแข็ง และใช้ได้จริงในการควบคุมการทำงานของนักการเมือง รวมถึงบทลงโทษในการกระทำความผิดการบริหารราชการแผ่นดินของนักการเมือง ต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

4.2 การสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้บริหารประเทศ

4.2.1 นักการเมือง ต้องมีการเสริมสร้างและปลูกฝังความมีคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักการเมือง ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น กำหนดบทบาทนักการเมือง ไม่ให้ใช้อำนาจแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ และให้มีการกำหนดมาตรการในการเข้าสู่ตำแหน่ง

4.2.2 ข้าราชการ การคัดสรรเพื่อดำรงตำแหน่งต้องมีความเหมาะสม ทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ และความรู้ความสามารถ มีการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้กับข้าราชการในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเสียสละ

4.3 การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ต้องให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง โดยเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมาย ต้องมีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ข้าราชการในระบบกระบวนการยุติธรรม ต้องมีความเป็นธรรม เที่ยงตรง ไม่ทุจริต รับสินบน บทลงโทษของเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิด ต้องมีความรุนแรงกว่าบุคคลทั่วไป

4.4 การบริหารประเทศ การกระจายอำนาจ

ระบบราชการต้องปลอดจากการเมือง เพราะข้าราชการต้องรับใช้ประชาชน ดังนั้น ในการบริหารประเทศ ข้าราชการทุกระดับ ต้องปฏิบัติงานอย่างมีระเบียบแบบแผน มีธรรมาภิบาล การบริหารราชการต้องมีการกระจายอำนาจ ให้มีการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ในการปกครองของท้องถิ่น จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้มากที่สุด

4.5 การปฏิรูปการป้องกันการทุจริต คอร์รัปชัน การป้องกันการทุจริต คอร์รัปชัน จะต้องมีระบบตรวจสอบจากประชาชน ในการใช้จ่ายงบประมาณของข้าราชการ และนักการเมือง โดยตรวจสอบทั้งในรูปงบประมาณ การใช้ทรัพยากร การบริหารกิจการของ รัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นการป้องกันการรั่วไหลของงบประมาณ และการสูญเสียสมบัติของแผ่นดิน จึงต้องมีการจัดตั้งองค์กรอิสระ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนการตรวจสอบ

4.6 การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปครู ดำเนินการปรับปรุงระบบการผลิตให้มีความเพียงพอ มีความพร้อม และมีคุณภาพ โดยเน้นให้มีการศึกษาตลอดชีวิต การสรรหา บรรจุครู ต้องมีความโปร่งใส ตรงตามความต้องการและความจำเป็นของชุมชน โดยจะต้องมีการอบรม พัฒนา คุณภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงหลักสูตร เน้นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสังคมไทย เน้นหนักในการพัฒนาครูของเด็กในช่วงวัยแรกเกิดถึง 5 ปี เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาให้เด็กไทยมีความแข็งแรง ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ส่งเสริมหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กด้อยโอกาส

4.7 การปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม

เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม บนพื้นฐานระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐาน ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับโครงสร้างให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ เสถียรภาพ และมีความเป็นธรรมในสังคม สิ่งสำคัญที่สุดคือ การยกระดับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด ในหลายๆ ด้าน เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นต้น

4.8 การปฏิรูปข้อมูลข่าวสาร

การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเป็นกลาง และทั่วถึง จะนำมาซึ่งความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นธรรม และลดปัญหาความขัดแย้งในทุกระดับ โดยจะต้องส่งเสริม

โอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม โดยสื่อมวลชนทุกแขนงต้องนำเสนอข่าวสาร เป็นกลาง เท่าเทียม และสร้างสรรค์ รวมถึงตระหนักในความรับผิดชอบ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานและจริยธรรมสื่อ โดยมีองค์กรวิชาชีพควบคุมสื่อ

4.9 การปฏิรูปความเหลื่อมล้ำทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

เพิ่มอำนาจประชาชนในระดับฐานราก เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกร ให้เป็นอาชีพหลักของประเทศ ในการผลิต และยกระดับเกษตรกรให้มีศักดิ์ศรี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ควรมีการกระจายอำนาจการคลังสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถนำงบประมาณมาพัฒนาได้โดยตรง

4.10 การปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ให้ประชาชนในท้องถิ่น มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีการจัดการ ดิน น้ำ ป่าไม้ และขยะ อย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน โดยสิ่งแรกที่ต้องดำเนินการ คือ การปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้มีความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและเกิดการหวงแหน

4.11 การปฏิรูปด้านอื่นๆ

การปฏิรูปเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยการจัดระบบสวัสดิการที่ดีอย่างทั่วถึง การจัดเก็บภาษีอย่างเป็นธรรม มุ่งเน้น สังคม สวัสดิการ ให้ทุกชีวิตดำรงอยู่อย่างเสมอภาค มีความมั่นคงบนพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนดเป็นแผนงานของชาติ ให้มีการจัดเวทีเสวนาในระดับตำบล และหมู่บ้าน โดยต่อเนื่อง โดยใช้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นตัวนำในการเสวนา เป็นการ

เสริมสร้างความรักชาติ ยกย่องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ซึ่งถ้าชุมชนได้มีเวทีในการพูดคุยกันเป็นประจำโดยต่อเนื่อง จะทำให้ความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือความขัดแย้งในชุมชนหมดไปในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการจัดเวทีเสวนา

จังหวัดต่างๆ สามารถใช้ประโยชน์จากการจัดเวทีเสวนาของ อสม. มาช่วยในการลดความขัดแย้งในชุมชนลงได้ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติม แต่สิ่งสำคัญในการจัดเวทีเสวนา คือ กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ร่วมเสวนาได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับวิทยากรกระบวนการ

สิ่งสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งจะดำเนินการข้ามขั้นตอนไม่ได้ มีเช่นนั้น ผลสัมฤทธิ์สุดท้ายจากกระบวนการจะไม่เกิดขึ้นจึงจำเป็นที่ผู้ที่มีอำนาจจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมวิทยากรอยู่สม่ำเสมอ และผลดีวิทยากรกระบวนการเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ เพื่อช่วยกันเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนจากการจัดเวทีเสวนา

เอกสารอ้างอิง

- คำสั่งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2557). **จัดตั้งศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป.**
กรุงเทพฯ : คณะรักษาความสงบแห่งชาติ.
ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป. (2557). **รายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 2. นครราชสีมา :** กองทัพบกที่ 2.
- ปฐมเกียรติ ไชยคำ และวันชนะ กลั่นพรมสุวรรณ. (2557). **คู่มือสำหรับผู้บริหารในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์.** นครราชสีมา : ศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 2 กองทัพบกที่ 2.
- สารานุกรมเสรี. (2557). **วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2556 - 2557.** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/วิกฤตการณ์การเมืองไทย> พ.ศ. 2556-2557 [26 มิถุนายน 2557].

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

Development of a Distance Training Package on the Topic of
Teachers' Competencies in Teaching Occupations and Technology
for Lower Secondary Teachers in Bangkok and its vicinity

เพชรพ้อง มยุขโชติ*

Petchpong Mayukhachot*

ABSTRACT

The purposes of this research were to (1) develop a distance training package on the topic of teachers' competencies in teaching occupations and technology for lower secondary teachers in Bangkok and its vicinity to meet the 80/80 efficiency criterion, (2) compare learning achievements of trainees before and after receiving training package, and (3) study the opinions of trainees on whether the training package is interesting and feasible for their implementation. The research sample comprised 47 teachers who taught in Occupations and Technology Learning Area at lower Secondary Schools. Research Instruments consisted of; (1) three units of the distance training package: understanding of basic technical, appliances and home electronics repair and learning activities to develop practical skills, (2) learning achievement tests administered before and after the training, and (3) a questionnaire to assess the opinions of trainees. The statistical tests employed to verify the efficiency of the training package were the E1/E2 efficiency index and t-test. Research findings showed the training package was 81.92/84.53. The trainees significantly achieved learning progress criterion and the distance training package was interesting and feasible for teachers' implementation.

Keywords: distance training package, teachers' performances in teaching, careers and technology.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ (3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้รับการอบรมที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูที่ตอบแบบสอบถามความต้องการรับการฝึกอบรมจากโรงเรียน 83 โรงเรียน ได้มาโดยการคัดเลือกตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และกลุ่มตัวอย่างครูที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 47 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือชุดฝึกอบรมทางไกล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) แบบสอบถามความต้องการหลักสูตรฝึกอบรม (2) แบบทดสอบก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม และ (3) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้รับการอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรมสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลใช้ E1/E2 และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีประสิทธิภาพ 81.92/84.53 (2) ผลการสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมของผู้ที่รับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ (3) ความคิดเห็นของผู้รับการอบรม ที่มีต่อชุดฝึกอบรมเห็นว่าหัวข้อที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ เนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมทางไกลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสอนหรือปฏิบัติงานได้ เนื่องจากเนื้อหาทั้ง 3 หน่วย มีความสอดคล้องเหมาะสม และกิจกรรมที่กำหนดให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

คำสำคัญ : ชุดฝึกอบรมทางไกล สมรรถนะครูด้านการสอน วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี

บทนำ

จากการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แล้วพบว่า สมรรถนะด้านการศึกษาในภาพรวมของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2547-2550 อยู่ในอันดับที่ 48, 46, 48, 46 จากจำนวน 60, 60, 61 และ 55 ประเทศตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการแข่งขันของไทยกับประเทศอื่นๆ พบว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยถูกจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันอยู่กลางๆ ค่อนข้างต่ำ โดยอยู่ต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์ ประเทศไต้หวัน ประเทศเกาหลีฮ่องกง และประเทศมาเลเซีย (วิทยากร เชียงกูล. 2552 : 14-16)

ในด้านครูผู้สอน ผลการปฏิรูปครูด้านการผลิตและพัฒนาครูมาตรฐานวิชาชีพ พบว่า ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากขาดงบประมาณ กระบวนการผลิตครูยังไม่สามารถคัดเลือกคนดีคนเก่งมาเป็นครู ผู้สำเร็จการศึกษารู้เนื้อหาสาระและวิธีสอนแต่ไม่สามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผลตอบแทนและสวัสดิการต่ำกว่าวิชาชีพอื่นๆ ขาดขวัญและกำลังใจ ส่งผลต่อโอกาสความเสมอภาค และคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียนและประชาชน และจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มาตรฐานครู มาตรฐานที่ 22 ด้านการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มาตรฐานที่มีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุงคือ ความสามารถใน

การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีเพียงร้อยละ 43.2 ที่อยู่ในมาตรฐานระดับดี (วิทยากร เชียงกุล. 2552 : 74-75, 107-108)

เมื่อพิจารณาด้านผลสัมฤทธิ์วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานที่จะใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี หรือ National Test ระดับ ป.6 และ ม.3 ประจำปีการศึกษา 2553 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 51.69 และ 33.86 ตามลำดับ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. 2553) จะเห็นได้ว่าจากช่วงชั้นที่ 2 มาสู่ช่วงชั้นที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีนั้น ลดลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วงชั้นที่ 3 มีการเพิ่มสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาช่างฝีมือ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และครูที่สอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูส่วนใหญ่ จะเป็นครูจบทางด้านคหกรรม รองลงมา ด้านเกษตรกรรม มีครูด้านช่างฝีมือน้อยมาก การจะให้ครูที่ไม่จบทางด้านวิชาช่างฝีมือมาสอนวิชาช่างฝีมือ นักเรียนจะไม่สามารถพัฒนาทักษะช่างฝีมือได้เท่าที่ควร

ดังนั้น การนำครูเหล่านี้มาอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางช่างฝีมือทั้งด้านเนื้อหาความรู้ และทักษะปฏิบัติ เช่น การใช้เครื่องมือช่างพื้นฐาน การต่อวงจรไฟฟ้า เป็นต้น จึงเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะพัฒนาครู โดยใช้ ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนในวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีได้ประโยชน์ในการพัฒนาสมรรถนะตนในการปฏิบัติงานในวิชาชีพให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนแผนแม่บทของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราชในการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้รับการอบรมที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินงานวิจัย

1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นครูสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 216 โรงเรียน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตอบแบบสอบถามความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นครูสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้งหมด 216 โรงเรียน กลุ่มที่ 2 กลุ่มหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมเป็นครูสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ตอบรับการเข้ารับการฝึกอบรม

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 83 โรงเรียน ตามตารางที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ของ Krejcie และ Morgan (1970 : 607- 610) ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เพื่อส่งแบบสอบถามความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม และช่วงเวลาทีครูสะดวกเข้ารับการอบรม

นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาแยกตามช่วงเวลาที่ครูสะดวกเข้ารับการอบรม เลือกช่วงเวลาครูสะดวกมากที่สุด นำมาสุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง จำนวน 47 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว จำนวน 3 คน แบบกลุ่มจำนวน 6 คน และแบบภาคสนาม จำนวน 38 คน โดยยึดแนวทางการทดสอบประสิทธิภาพของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537 : 45-102)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เป็นชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบดังนี้ ชุดชุดฝึกอบรมทางไกล คำชี้แจงการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกล โครงสร้างเนื้อหา

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 แบบสอบถามความ ต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม

2.2.2 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม

2.2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของ ผู้รับการอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรม

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหาความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม

ผู้วิจัยใช้วิธีส่งแบบสอบถามความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 83 โรงเรียน ทางไปรษณีย์ โดยระบุเวลาในการตอบแบบสอบถามกลับ 1 เดือน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมและติดตามแบบสอบถามทางโทรศัพท์

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม

ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม แล้วบันทึกผลคะแนนการสอบ ดำเนินการทดลองให้ผู้รับการอบรมใช้ชุดฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามหลังการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกล แล้วบันทึกผลคะแนนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรม แล้วบันทึกผลคะแนน และให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม ใช้การหาประสิทธิภาพ E1/E2 ตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 80/80 โดยยอมรับความคลาดเคลื่อน ± 2.5

2. เปรียบเทียบผลการทำแบบทดสอบ ก่อนรับการอบรมและหลังรับการอบรม โดยการทดสอบค่าที (t-test)

3. ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล และเอกสารประกอบการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล ดังรายละเอียดดังนี้

เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 3 หน่วย มีประสิทธิภาพ ดังนี้คือ หน่วยที่ 1 งานช่างพื้นฐาน 80.08/80.02 หน่วยที่ 2 เครื่องใช้ในบ้านและการดูแลซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน 82.50/82.25 หน่วยที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ 82.25/91.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมของผู้รับการอบรมที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล พบว่า ผู้รับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังฝึกอบรมสูงขึ้นจากเดิม โดยผู้รับการอบรมมีคะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนฝึกอบรมทั้ง 3 หน่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความคิดเห็นของผู้รับการอบรมที่มีต่อชุด ฝึกอบรมทางไกล หลังการทดลอง พบว่า โดยภาพรวม มีความคิดเห็นว่าเนื้อหาของชุดฝึกอบรมทางไกลว่ามีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาผู้รับการอบรมเห็นว่ามีความเหมาะสมมากเท่า ๆ กัน คือ ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของเนื้อหาของแต่ละหน่วย และกิจกรรมที่กำหนดให้ทำมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ความคิดเห็นของผู้รับการอบรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนในการพัฒนาที่สอดคล้องกับการสร้างชุดฝึกอบรมของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537) และ นิพนธ์ ศุขปริดี (2537) คือ มีการวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดหัวข้อเรื่อง แนวคิด วัตถุประสงค์กิจกรรม การประเมินการทดสอบประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมและปรับปรุงชุดฝึกอบรม สำหรับองค์ประกอบของเอกสาร นอกจากนั้นภายในชุดฝึกอบรมประกอบด้วย เนื้อหาสาระและรูปภาพประกอบจำนวน 3 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 งานช่างพื้นฐาน หน่วยที่ 2 เครื่องใช้ในบ้านและการดูแลซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน หน่วยที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ ซึ่งมีคำอธิบายที่เป็นความรู้เชิงหลักการและนำเสนอตัวอย่างแนวทางในการปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างวิธีการสอนแบบสาธิต การสอนแบบทดลอง และการสอนแบบจำลองสถานการณ์ ตัวอย่างวิธีการประเมินทักษะปฏิบัติ พร้อมภาพประกอบโดยเฉพาะในหน่วยที่ 1 และหน่วยที่ 2 มีวิธีทัศน์ประกอบการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น มีกิจกรรมหลังการศึกษาชุดฝึกอบรม

ทางไกลทุกตอนของแต่ละหน่วย เป็นการตอบคำถามสั้นๆ และฝึกเขียนแผนการจัดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติแบบต่างๆ เมื่อทำกิจกรรมในแต่ละตอนแล้ว ผู้รับการอบรมตรวจสอบคำตอบได้ด้วยตนเองที่ท้ายหน่วยแต่ละหน่วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชุดฝึกอบรมของจินตนา ไบกาชฎี (2536 : 70-78) ที่เสนอว่า การผลิตสื่อที่ใช้เสริมความรู้ควรมีเนื้อหาที่ให้ความรู้ด้านต่างๆ นอกเหนือจากความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ควรมีภาพประกอบและกิจกรรมบางอย่างประกอบเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความสนใจ และเมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมทางไกล ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดลำดับเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมทางไกล มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องและสอดคล้องกันเป็นลำดับ โดยนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับงานช่างพื้นฐานในตอนที่ 1 เครื่องใช้ในบ้านและการดูแลซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน ในตอนที่ 2 แล้วจึงนำเสนอหน่วยที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ ซึ่งผู้ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองและนำไปทดลองปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การหาประสิทธิภาพการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถศึกษาเอกสารชุดฝึกอบรมและทำกิจกรรมหลังการศึกษาชุดฝึกอบรมแต่ละตอนได้ เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนทักษะวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีด้านช่าง ในระดับดีโดยหน่วยที่ 1 และ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และหน่วยที่ 3 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เนื่องจากเป็นหน่วยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติแบบฝึกหัดท้ายหน่วยเป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัตินักเรียนผู้เข้าอบรมเป็นครูอยู่แล้ว จึงสามารถทำได้ดี

3. การใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลพบว่า ผู้รับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม เพราะผู้รับการอบรมทำกิจกรรมระหว่างอบรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดและทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นกัน แสดงว่าผู้รับการอบรมเข้าใจเนื้อหาในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลอง

ใช้ชุดฝึกอบรมของ พัชรี ผลโยธิน และคณะ (2548) วัฒนา มัคคสมัน และคณะ (2551) และ จรีลักษณ์ รัตนพันธ์ (2552) ที่ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมขึ้นและนำไปทดลองใช้แล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่นำเสนอในชุดฝึกอบรมหลังการใช้ชุดฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ความคิดเห็นของผู้รับการอบรมเกี่ยวกับชุดฝึกอบรมทางไกล มีความเห็นว่า เนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสอนหรือปฏิบัติงานได้ เนื่องจากเนื้อหาทั้ง 3 หน่วยมีความสอดคล้องเหมาะสม และกิจกรรมที่กำหนดให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

ข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนาและทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล มีข้อเสนอแนะ 2 ประการ คือ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลควรศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองอย่างละเอียดจนเข้าใจเนื้อหาด้านช่างในหน่วยที่ 1 และหน่วยที่ 2 แล้วศึกษาหน่วยที่ 3 ศึกษาวิธีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการสอนและวิธีการประเมินทักษะเพื่อนำความรู้และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงาน

1.2 ชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสิทธิภาพและผู้รับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังฝึกอบรมเพิ่มขึ้น โรงเรียนหรือสถานประกอบการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สามารถนำชุดฝึกอบรมนี้ไปใช้ได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการให้ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาช่างพื้นฐาน เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านและการดูแลซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านที่สอดคล้องกับหลักสูตรปัจจุบัน และเพิ่มกิจกรรมหลังการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกล โดยให้

มีกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรปัจจุบัน

2.2 ควรมีการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกล ให้มีเนื้อหาและกิจกรรมหลังการใช้ชุดฝึกอบรมที่มีขอบเขตกว้างขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีด้านช่างแล้ว ยังมีเนื้อหาด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการเกษตร ด้านคหกรรม ด้านสารสนเทศ เป็นต้น จะได้ใช้ศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะได้ด้วย

2.3 ควรให้ครูการงานอาชีพและเทคโนโลยี เข้าร่วมการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการสอน ในเนื้อหาสาระที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน

2.4 จากการอบรมพบว่า ครูสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีนั้น ไม่ได้จบวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีโดยตรง ทำให้มีปัญหาด้านเนื้อหาที่สอน ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทางไกล ให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีเพิ่มอีก

เอกสารอ้างอิง

- จรีลักษณ์ รัตนพันธ์. (2552). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินตนา ไบกาชฎี. (2536). การเขียนสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2537). "วิธีการและสื่อการฝึกอบรมแบบการพัฒนาโครงการจากกรณีงาน." ใน ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม หน่วยที่ 9. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิพนธ์ สุขปริดี. (2537). "ชุดฝึกอบรม". ใน ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม หน่วยที่ 11. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พัชรี ผลโยธิน และคณะ. (2548). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เพชรผ่อง มยุขโชติ. (2555). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง สมรรถนะครูด้านการสอนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัฒนา มัคคสมัน และคณะ. (2551). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิทยากร เข้ายกุล. (2552). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2551/2552: บทบาทการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2553). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (o-net) ปีการศึกษา 2553. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www/niets.or.th/> [30 ตุลาคม 2555].

Krejcie, R. V. and D. W. Morgan. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities." *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 607-610.

การวิจัยการพัฒนากทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาอื่น ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

A Study of the Development of Self-access Searching Information Skill of Education Students and Non-education Students in Nakhon Ratchasima Rajabhat University

เพชรสุดา ภูมิพันธ์^{1*}, พนิตพันธ์ อุดมทรัพย์², วาระดี ชาญวิรัตน์¹ และ สุภาวดี วิสุวรรณ¹
Petsuda Phumiphan^{1*}, Panitnan Udomsap², Waradee Chanvirat¹ and Supawadee Wisuwan¹

ABSTRACT

The purposes of this study were to 1) develop self-access searching information skill and 2) compare the development of educational and non-educational programs students' self-access searching information, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. The samples were 566 students ,selected by purposive sampling which were 459 students of education and 107 students of non-education who were studying in the second semester academic year 2012. The research methodology applied to the experimental research design in one-short case study by using 4 hearts instructional lesson plan models and searching information evaluation form. Also, Z-test and percentage were used for data analysis.

The results were as followed :

1) students of both educational and non-educational programs tend to develop continuously according to criteria of searching information. The bibliography writing is stratified in the fifth time. However, students of non-educational programs obtained the reliability information criteria, the bibliography writing criteria decreased the development in the fifth time,

---

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000

Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: petsuda1@hotmail.com

2) The development of students of both educational and non-educational programs' self-access searching information skill followed by searching criteria two more sources and it differed in the fifth time while writing bibliography criteria differed from the third, the fourth, and the fifth times and the reliability of the information criteria differed in the fourth time.

Keywords: searching skill, under graduate students, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาภาคปกติที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นนักศึกษาที่คณะผู้วิจัยรับผิดชอบในการสอนจำนวน 566 คน ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา จำนวน 459 คน และนักศึกษาสาขาวิชาอื่น จำนวน 107 คน การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) แบบ One-shot Case Study โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดลและแบบประเมินการสืบค้นข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Z-test และค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า 1) นักศึกษาทั้งสองสาขาวิชามีแนวโน้มการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับในการเข้าเรียน ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 ส่วนนักศึกษสาขาวิชาอื่นมีการพัฒนาลดลงตามเกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมในการเข้าเรียนครั้งที่ 5 และ 2) การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นตามเกณฑ์การสืบค้นมากกว่าสองแหล่งขึ้นไปไม่มีความแตกต่างกันในการเข้าเรียน ครั้งที่ 5 การเขียนบรรณานุกรมมีความแตกต่างกันตั้งแต่การเข้าเรียน ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 และความน่าเชื่อถือของข้อมูลมีความแตกต่างกันในการเข้าเรียน ครั้งที่ 4

คำสำคัญ : ทักษะการสืบค้น นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ใฝ่รู้ มีความรอบรู้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของไทยไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้าน

ทักษะทางปัญญากำหนดไว้ว่า นักศึกษาต้องสามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูล แนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552 : 6) องค์การที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาดังกล่าว คือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งสถาบันดังกล่าวต้องให้ความสำคัญและจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อให้นักศึกษามีความสามารถที่กำหนดไว้ จากการวิจัยของสายสุนีย์ คำวรรณะ (2551 : บทคัดย่อ) เรื่องทักษะการ

สืบค้นสารสนเทศโดยใช้โปรแกรมค้นหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะการสืบค้นสารสนเทศอยู่ในระดับต่ำ นักศึกษามีปัญหาในการใช้โปรแกรมค้นหาในระดับมาก และยังขาดทักษะในการสืบค้นทำให้ผลสืบค้นไม่ตรงกับความต้องการ

นักจิตวิทยาการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่านิสัยของมนุษย์สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยกฎแห่งความถี่ โดยการซ้ำๆ ยิ่งสิ่งเร้าและการตอบสนองเกิดขึ้นร่วมกันบ่อยครั้งเท่าไรนิสัยก็จะมีพลังมากขึ้นเท่านั้น (ประยูทธไทย์ธานี, 2555 : 57) จากความสำคัญ ปัญหาและความเชื่อในการพัฒนามนุษย์โดยการซ้ำซ้ำดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้น แผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล ประกอบด้วย 1. สนใจ หมายถึง การเห็นความสำคัญและการชมเชย 2. เข้าใจ หมายถึง การให้ข้อมูลการทำงานและการสะท้อนผล 3. ร่วมใจ หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเปรียบเทียบผลงานซึ่งกันและกันและการร่วมมือร่วมพลัง และ 4. ประทับใจ หมายถึง การทบทวนการตอบคำถามและการเห็นประโยชน์ 4 ใจ โมเดล แต่ละใจมีความสัมพันธ์ในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและนักศึกษาสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาภาคปกติที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โดยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา จำนวน 7,804 คน นักศึกษาสาขาวิชาอื่น จำนวน 12,515 คน รวมจำนวน 20,319 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นหมู่เรียนที่คณะผู้วิจัยรับผิดชอบการสอน ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา จำนวน 459 คน และนักศึกษาสาขาวิชาอื่น จำนวน 107 คน รวมจำนวน 566 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการวิจัยเอกสาร (Research documentary) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับที่ปรึกษาที่ปรึกษาโครงการวิจัย และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้มีประสบการณ์การสอนในระดับอุดมศึกษาถึงแนวปฏิบัติที่ดีสร้างขึ้นเป็นรูปแบบของการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ นำเสนอแนวคิดกรมในลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า 4 ใจ โมเดล ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และนำแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 61 คน พบว่านักศึกษามีการพัฒนาทักษะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามเกณฑ์การสืบค้นข้อมูลมากกว่าสองแหล่งขึ้นไปและเกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมในการเข้าเรียน ครั้งที่ 2-4 ส่วนเกณฑ์ความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล มีการพัฒนาทักษะในการเข้าเรียน ครั้งที่ 1-4 แต่ผลการพัฒนาทักษะ ครั้งที่ 5 มีการพัฒนาน้อยลงทั้งสามเกณฑ์ ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาส่วนหนึ่งไม่ทำการสืบค้นมาในชั้นเรียนเนื่องจากจัดเตรียม

งานวันวิทยาศาสตร์ของคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งคณะผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วมิใช่เป็นผลมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล คณะผู้วิจัยทำการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดลเพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป ขั้นตอนการสร้างนวัตกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

แบบประเมินการสืบค้นข้อมูล คณะผู้วิจัยศึกษาและสรุปเป็นแบบประเมิน ขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาโครงการ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์เกณฑ์จากที่ศึกษาและจากที่ปรึกษาโครงการสรุปเป็น 3 เกณฑ์ คือ เกณฑ์การสืบค้นมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป เกณฑ์การเขียนบรรณานุกรม และเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

แบบแผนการทดลองประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) แบบ One-shot Case Study (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2555 : 172)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล โดยสอนสอดแทรกในรายวิชาที่คณะผู้วิจัยรับผิดชอบสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 รวมแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 ครั้ง โดยไม่เน้นรวมการเปิดประเด็นการจัดกิจกรรม และบันทึกผลการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล

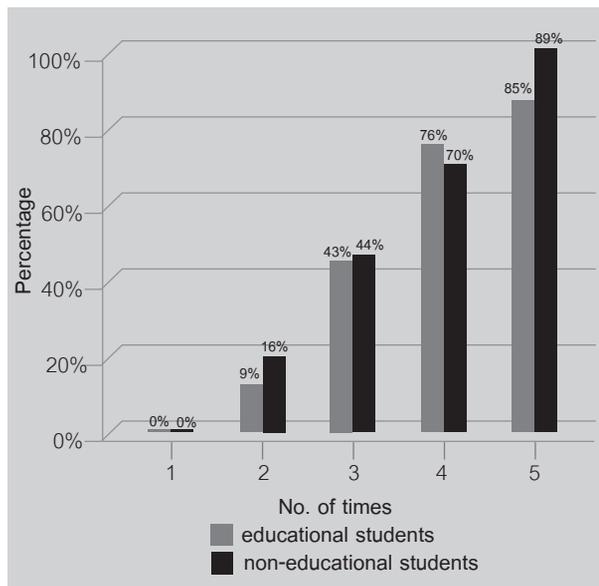
การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการสืบค้นเฉพาะนักศึกษาผู้เข้าเรียนทุกครั้งเท่านั้น โดยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา จำนวน 368 คน และนักศึกษาสาขาวิชาอื่น จำนวน 61 คน รวมจำนวน 429 คน วิเคราะห์การพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองโดยการหาค่าร้อยละและวิเคราะห์การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นโดยการทดสอบ Z-test

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาตามเกณฑ์ การสืบค้นข้อมูลมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป เกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมและเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีดังนี้

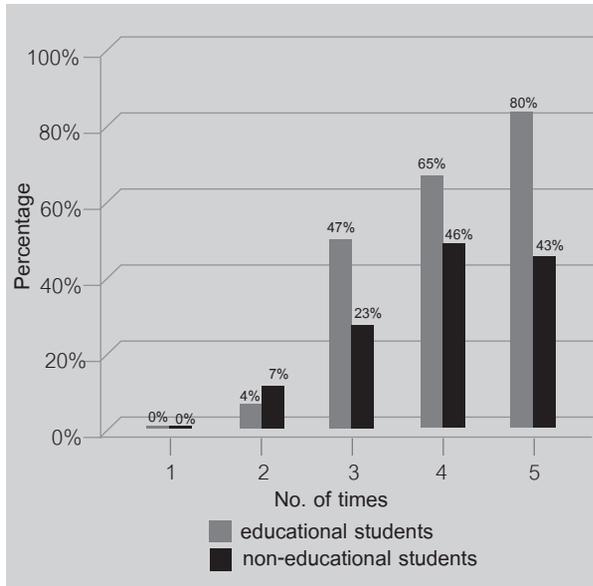
1.1 เกณฑ์การสืบค้นข้อมูลมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป ผลวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าร้อยละของการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาและสาขาวิชาอื่นตามเกณฑ์การสืบค้นมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป

เกณฑ์การสืบค้นข้อมูลมากกว่าสองแหล่งขึ้นไปในการเข้าเรียนครั้งที่ 1 นักศึกษาทั้งสองสาขาวิชาไม่มีพัฒนาการ (ร้อยละ 0) แต่การเข้าเรียนตั้งแต่ครั้งที่ 2-5 มีแนวโน้มการพัฒนาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักศึกษาสาขาวิชาศึกษามีพัฒนาการร้อยละ 9, ร้อยละ 43, ร้อยละ 76 และร้อยละ 85 ตามลำดับ ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาอื่นมีพัฒนาการร้อยละ 0, ร้อยละ 16, ร้อยละ 44, ร้อยละ 70 และร้อยละ 98 ตามลำดับ

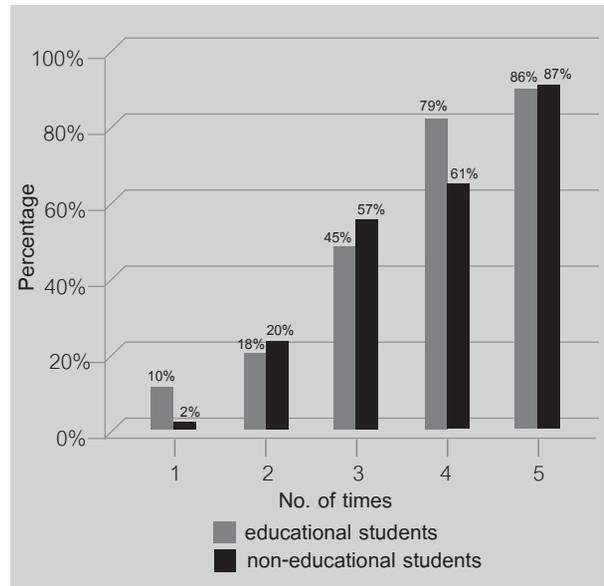
1.2 เกณฑ์การเขียนบรรณานุกรม ผลวิจัย
 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ค่าร้อยละของการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล
 ด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา

เกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมในการเข้าเรียน
 ครั้งที่ 1 นักศึกษาทั้งสองสาขาวิชาไม่มีพัฒนาการ
 (ร้อยละ 0) แต่การเข้าเรียนตั้งแต่ครั้งที่ 2-5 มีแนวโน้มการ
 พัฒนาที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา
 ศึกษามีพัฒนาการร้อยละ 4, ร้อยละ 47, ร้อยละ 65 และ
 ร้อยละ 80 ตามลำดับ ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาอื่นมี
 พัฒนาการร้อยละ 7, ร้อยละ 23 และ ร้อยละ 46 ตามลำดับ
 ยกเว้นครั้งที่ 5 มีพัฒนาการลดลงเท่ากับร้อยละ 43

1.3 เกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผลวิจัย
 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ค่าร้อยละของการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล
 ด้วยตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา
 และสาขาวิชาอื่นตามเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของ
 ข้อมูล

เกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล นักศึกษาทั้งสอง
 สาขาวิชามีแนวโน้มการพัฒนาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การ
 เข้าเรียนครั้งที่ 1-5 พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา
 พัฒนาการร้อยละ 10, ร้อยละ 18, ร้อยละ 45, ร้อยละ 79
 และร้อยละ 86 ตามลำดับ ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาอื่น
 มีพัฒนาการร้อยละ 2, ร้อยละ 20, ร้อยละ 57, ร้อยละ 61
 และร้อยละ 87 ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้น
 ข้อมูลด้วยตนเองโดยทดสอบสมมติฐาน สัดส่วนความ
 แตกต่างระหว่างนักศึกษาทั้งสองสาขาวิชาตามเกณฑ์การ
 สืบค้นมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป เกณฑ์การเขียน
 บรรณานุกรมและเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผลวิจัย
 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองจำแนกตามเกณฑ์การสืบค้นข้อมูล

เกณฑ์การสืบค้น	ครั้งที่ สืบค้น	ร้อยละของจำนวน นักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ การพัฒนาทักษะ การสืบค้นข้อมูล		ผลการทดสอบ		แปลผล
		สาขา วิชาการ ศึกษา	สาขาอื่น	z-test	P	
การสืบค้นมากกว่า 2 แหล่งขึ้นไป	2	9	16	1.66	0.10	ไม่แตกต่าง
	3	43	44	0.14	0.89	ไม่แตกต่าง
	4	76	70	-0.99	0.32	ไม่แตกต่าง
	5	85	98	2.77**	0.00	แตกต่าง
การเขียน บรรณานุกรม ถูกต้อง	2	4	7	1.03	0.30	ไม่แตกต่าง
	3	47	23	-3.46**	0.00	แตกต่าง
	4	65	46	-2.79**	0.00	แตกต่าง
	5	80	43	-6.02**	0.00	แตกต่าง
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	2	18	20	0.37	0.71	ไม่แตกต่าง
	3	45	57	1.72	0.09	ไม่แตกต่าง
	4	79	61	-3.01**	0.00	แตกต่าง
	5	86	87	0.21	0.84	ไม่แตกต่าง

การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองของนักศึกษาทั้งสองสาขาวิชาตามเกณฑ์การสืบค้นมากกว่าสองแหล่งขึ้นไป พบว่า มีความแตกต่างกันในครั้งที่ 5 ($Z = 2.77, P = 0.00$) ทดสอบตามเกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมถูกต้อง พบว่า มีความแตกต่างกันตั้งแต่ครั้งที่ 3 ($Z = -3.46, P = 0.00$) ครั้งที่ 4 ($Z = -2.79, P = 0.00$) และครั้งที่ 5 ($Z = -6.02, P = 0.00$) และทดสอบ ตามเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล พบว่า มีความแตกต่างกันในครั้งที่ 4 ($Z = -3.01, P = 0.00$)

อภิปรายผล

1. การพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในการเข้าเรียนครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ใจ โมเดล ประกอบด้วย สนใจ เข้าใจ ร่วมใจ และประทับใจ ที่มีกลวิธีที่หลากหลาย กล่าวคือ มีการจูงใจให้นักศึกษาสนใจด้วยวิธีการให้นักศึกษาเห็นความสำคัญและมีการชมเชยเมื่อทำได้ถูกต้อง มีการให้ข้อมูลที่เพียงพอ

เหมาะสมต่อการปฏิบัติการ มีการสะท้อนผลกลับเพื่อสร้างความเข้าใจ ใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกันโดยการเปรียบเทียบและการร่วมมือกันเรียนรู้ มีการทบทวนความรู้และการชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับ การเรียนรู้เน้นการฝึกทักษะโดยการปฏิบัติจริง อีกทั้งมีการใช้วิธีการทำซ้ำๆ บ่อยๆ ให้เกิดการจดจำเพื่อการคงอยู่ของผลการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นไปตามลำดับ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้นักศึกษาค้นพบ

ความรู้เพื่อการพัฒนาด้วยตนเอง เมื่อนักศึกษาเรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวจึงทำให้ผลการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Powling (2010 : 23) และ Burgstahlor (2010 : 2) ที่กล่าวถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากลว่า ควรนำเสนอให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้นักศึกษาได้แสดงออกโดยอิสระและมีส่วนร่วมในการฝึกฝนและฝึกหัด สอดคล้องกับ Bruner (อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี. 2551 : 66-68) ที่เชื่อว่า มนุษย์เลือกที่จะรับสิ่งที่ตนเองสนใจ และการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเองโดยมีแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ มีโครงสร้างของความรู้ที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ลำดับของเนื้อหาและมีการเสริมแรง ในการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระรวมถึงการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี สอดคล้องกับ Bandura (อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล. 2554 : 12) ที่กล่าวถึงกระบวนการของการเกิดพฤติกรรมกระทำว่า ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ กระบวนการสนใจหรือเอาใจใส่กระบวนการจดจำหรือการคงไว้ กระบวนการแสดงพฤติกรรมและกระบวนการจูงใจ สอดคล้องกับ Simpson (อ้างถึงใน ประภากร โลทองคำ. 2553 : 23-25) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้านทักษะว่าประกอบด้วย การรับรู้เพื่อเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมโดยเริ่มจากการรับสัมผัสสิ่งเร้า มีการเลือกสัญญาณและแปลความหมาย การเตรียมตัวในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ การทำตามคำแนะนำลองผิดลองถูกและการฝึกฝนจะทำให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้อง สอดคล้องกับ สุวิมล ต้นมี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต สำหรับช่วงชั้นที่ 4 พบว่า คะแนนทักษะการสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีแนวโน้มสูงขึ้น และสอดคล้องกับ นงลักษณ์ แสงโสภา (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการรู้สารสนเทศด้านทักษะการสืบค้นสารสนเทศจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบมีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นกับแบบไม่มีการฝึก

ปฏิบัติการสืบค้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมพระราชทานนายาว พบว่า กลุ่มที่เรียนจากแบบมีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นกับแบบไม่มีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นมีผลการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจากแบบมีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจากแบบไม่มีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นอีกด้วย

2. นักศึกษาทั้งสองสาขาวิชาที่มีผลการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลครั้งที่ 1 และครั้งที่ 5 แตกต่างกันอย่างสรุปได้ว่า นักศึกษาเกิดนิสัยสืบค้นข้อมูลโดยไม่รอคำสั่งจากอาจารย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะผู้วิจัยวางแผนการทดลองโดยใช้ความถี่ในการฝึกทักษะ คือ ให้มีการทำซ้ำๆ ในระยะแรกต่อเนื่อง 3 สัปดาห์ จากนั้นมีการเว้น 1 สัปดาห์ จึงฝึกทักษะ ครั้งที่ 4 และเว้น 2 สัปดาห์จึงฝึกทักษะ ครั้งที่ 5 ทั้งนี้เพื่อเป็นการทบทวนการจำมวลความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับและความคงทนในการสืบค้นข้อมูล ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นนิสัย สอดคล้องกับ Watson (อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไทยธานี. 2555 : 57) ที่อธิบายว่า นิสัยมีการพัฒนามาจากกฎแห่งความถี่โดยมีการทำซ้ำ ยิ่งสิ่งเร้าและการตอบสนองเกิดขึ้นร่วมกันบ่อยครั้งเท่าไร นิสัยก็จะมีพลังมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับ Bloom (อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไทยธานี. 2550 : 57-58) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นผลของการฝึกหัดและประสบการณ์อันเป็นผลจากกระบวนการให้การเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร สอดคล้องกับแนวคิดของ Guthrie (อ้างถึงใน ประยุทธ์ ไทยธานี. 2555. : 63-64) ที่กล่าวถึงนิสัยของมนุษย์สามารถเปลี่ยนได้ด้วยแนวคิดการกระทำครั้งหลังสุด คือ การให้บุคคลสร้างการตอบสนองใหม่แบบใดแบบหนึ่งต่อสิ่งเร้าเดิม

3. เกณฑ์การเขียนบรรณานุกรมมีความแตกต่างกันในครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 โดยนักศึกษสาขาวิชาการศึกษามีการพัฒนาสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นนักศึกษาต่างคณะวิชา นักศึกษาแต่ละคณะวิชาที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่เลือกศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาที่จะเป็นครูต่อไปเป็นผู้มี

คุณลักษณะของความเป็นครูที่ดี เช่น มีความตั้งใจสนใจ และมีความอดทนในการเรียนรู้ ใฝ่รู้และฝึกฝนตนเอง อยู่เสมอ รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบสูง เป็นต้น อีกทั้งนักศึกษาผู้เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 5 ซึ่งเป็นภาคเรียนสุดท้ายของหลักสูตรที่ผ่าน กระบวนการศึกษาทั้งด้านความรู้และประสบการณ์ การฝึกสอนในโรงเรียนเป็นเวลา 1 ปีมาแล้ว ทำให้มีการ พัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองได้ดีกว่านักศึกษา สาขาวิชาอื่น สอดคล้องกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (อัจฉรา คงประเสริฐ, ออนไลน์. ม.ป.ป.) ที่พระราชทานพระราชดำรัสแก่ครูอาวุโส ประจำปี 2522 ว่า "...ครูที่แท้ต้องเป็นผู้กระทำแต่ ความดี ต้องขยันหมั่นเพียรและอดสาหัส พากเพียร ต้อง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดกลั้นและ อดทน ต้องรักษาวินัยสำรวมระวังความประพฤติของตนให้ อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลื้มใจจากความ สะดวกสบายและความสนุกสำราญที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิ ของตน ต้องตั้งใจให้มันคงและแน่นแนบ ต้องซื่อสัตย์รักษา ความจริงใจ ต้องมีเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลางไม่ ปล่อยไปตามอำนาจคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูน สมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุ และผล..." และสอดคล้องกับ สุพิศ บายคายน (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการรู้สารสนเทศของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการรู้สารสนเทศของ นิสิตจำแนกตามคณะ พบว่า นิสิตที่ศึกษาในคณะต่างกัน มีความสามารถการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 นักศึกษามีพัฒนาการสืบค้นข้อมูลด้วย ตนเองที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้สอนจึงควรฝึกทักษะ การสืบค้นโดยสอดแทรกในทุกรายวิชา

1.2 การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญพบว่า ทำให้นักศึกษารู้สึกดีต่อกิจกรรมและเกิด การเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนควรสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.3 กิจกรรมที่นักศึกษาต้องการพัฒนาต่อไป คือการเขียนบรรณานุกรม ดังนั้น ผู้สอนควรฝึกปฏิบัติการ เขียนบรรณานุกรมเพื่อเป็นทักษะที่ติดตัวต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกทักษะการสืบค้น ข้อมูลซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการทำวิจัย ดังนั้น ควรมีการ วิจัยเพื่อพัฒนาทักษะขั้นสูงขึ้นไป ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การกำหนดปัญหาและทักษะการ เขียนรายงาน

2.2 การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการพัฒนาทักษะการ สืบค้นข้อมูลเฉพาะภาคเรียนเดียว ไม่ได้ออกแบบการวิจัย เพื่อติดตามนักศึกษากลุ่มเดิมเพื่อดูการพัฒนาในภาคเรียน ต่อไป ดังนั้น จึงควรออกแบบการวิจัยให้มีการติดตามเพื่อ ดูการพัฒนาทักษะมากกว่าหนึ่งภาคเรียน

เอกสารอ้างอิง

ทิสนา แชมมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้ เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล. (2551).

การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณธรรม จริยธรรมของคนไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.

นงลักษณ์ แสงโสภา. (2553). **ผลการรู้สารสนเทศด้าน**

ทักษะการสืบค้นสารสนเทศจาก บทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบมีการฝึกปฏิบัติการ สืบค้นกับแบบไม่มีการฝึกปฏิบัติการสืบค้นของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนมัธยม พระราชทานนายาว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประภากร โล่ห์ทองคำ. (2553). **จิตวิทยาการเรียนรู้**.

นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.

- ประยุทธ์ ไทยธานี. (2550). **ธรรมชาติของผู้เรียน**. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.
- _____. (2555). **จิตวิทยาการเรียนรู้ของมนุษย์**. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทาง พฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปูรีรัมย์ : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สายสุนีย์ คำวรรณะ. (2551). **การศึกษาทักษะการสืบค้น สารสนเทศโดยใช้โปรแกรมค้นหาของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สารสนเทศศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). **กรอบ มาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา พุทธศักราช 2552**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สุพิศ บายคายคม. (2550). **การรู้สารสนเทศของนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวิมล ตันมี. (2552). **การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะ การสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตสำหรับ ช่วงชั้นที่ 4**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อัจฉรา คงประเสริฐ. (ม.ป.ป.). **ลักษณะของครูที่ดีตาม พระราชดำรัส**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.gogoknow.org/posts/521302 [28 กันยายน 2556].
- Burgstahler, Sheryl. (2010). **Universal design of instruction (UDI) : Definition, principle, guidelines and examples**. [Online]. Available : <http://www.Washington.edu/doi/Brochures/PDF/instruction.pdf> [2013, June 5].
- Pawling, Kimberly Ann. (2010). **Integrating universal design for learning concepts into secondary general education instructional methods courses**. [Online]. Available : <http://www.students.graduate.ucf.edu/calendar/index.cfm?eventID=1446> [2013, June 15].

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ Development of Instructional Model to Promote and Create in Critical Thinking for Vocational Students based on Theory of Constructivism

กัจจา บานชื่น^{1,*} และ วิมลรัตน์ จตุรานนท์²
Kijja Banchuen^{1,*} and Wimonrat Chaturanon²

ABSTRACT

The purpose of this research was to development of instruction model to promote and create in critical thinking for problem solving of vocational students based on constructivism theory. The samples were 68 students on second year in academic year 2013 at Samutprakarn Technical College selected by using purposive sampling technique. There were equally 34 students in the experimental and control groups. The research instruments consisted of 1) the development of instruction model to promote and create in critical thinking for problem solving of vocational students based on constructivism theory, 2) the developed instruction model lesson plans and normal lesson plans, 3) the critical thinking for problem solving test, and 4) the satisfied questionnaires. The analyzing statistic was percentages, mean standard deviation and hypothesis t-test (Independence Samples)

The results of this research found that the instruction model to promote and create in critical thinking for problem solving of vocational students based on constructivism theory was developed. It consisted of 5 majors which were components, principles, objectives, contents, instruction process and evaluation. The instruction processes were 5 phases; 1) Identifying the problem, 2) Reflecting information, 3) analyzing, 4) Evaluating hypothesizes, and 5) Concluding knowledge for problem solving. The average scores of the critical thinking for problem solving test after using the developed model learning was higher than the control group at 0.5 level of significance the satisfactions of the experimental group are at a highest level.

Keywords: model of teaching, critical thinking for problem solving, constructivism theory

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

Ph.D. Student in Curriculum and Instruction Program, Burapha University, Chon Buri, 20131, Thailand.

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

Faculty of Education, Burapha University, Chon Buri, 20131, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: kijjabanchuen57@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ของวิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ จำนวน 68 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 34 คน และ กลุ่มควบคุม 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แบบทดสอบความคิดเพื่อแก้ปัญหา และแบบวัดความพึงพอใจ ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test (Independent Samples)

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้มีองค์ประกอบ คือ หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นการนิยามปัญหา 2) ขั้นเลือกข้อมูลในการตอบปัญหา 3) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลในการแก้ปัญหา 4) ขั้นประเมินสมมติฐานและ 5) ขั้นสรุปการสร้างความรู้ในการแก้ปัญหา

2. ความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ กับรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณเพื่อแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของนักเรียนอาชีวศึกษา ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอน การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ทฤษฎีการสร้างความรู้

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในสถาบันอาชีวศึกษามุ่งผลิตบุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานในสายอาชีพซึ่งต้องมีความชำนาญด้านเทคนิควิธีเฉพาะทางโดยสามารถคิดวางแผน การปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์ การปฏิบัติ และริเริ่มพัฒนา รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และเผชิญหน้ากับปัญหาอื่นๆ ในการทำงานได้ การนำแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ตามแนวคิดของการสร้างความรู้มาเป็น พื้นฐานพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนในระดับนี้ให้มีคุณลักษณะดังที่กล่าวมาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา นอกจากนี้ การจัดรูปแบบการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับการคิดจึงเป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นอีกจุดประสงค์ หนึ่ง ในระบบการเรียนการสอน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นกระบวนการใช้เหตุผลในการ วิเคราะห์ปัญหา เป็นการใช้ข้อมูลและการแก้ปัญหาเพื่อ ช่วยตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่จะทำหรือเชื่อต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ สถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อนำมาใช้เพื่อ ป้องกันและแก้ปัญหาได้ โดยสิ่งเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะพื้นฐาน ทั้งสิ้นในการสร้างความรู้

การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอาชีวศึกษาที่ ผ่านมาพบปัญหาว่า นักเรียนไม่สามารถแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ ไม่มีความ มั่นใจในตนเอง ซึ่งมีสาเหตุมาจากตัวนักเรียน นอกจากนี้ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่สัมฤทธิ์ผล เท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนมักขาดแรงจูงใจ และความ มุ่งมั่นในการเรียน การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนขาดโอกาสฝึกคิดวิเคราะห์ ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ดังที่ Wagner. (Online. 2008) กล่าวไว้ว่าการปรับ กระบวนการเรียนการสอนเป็นแนวทางที่สำคัญแนวทาง หนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตาม ความต้องการของ สถานประกอบการและสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ ตระกูลสวัสดิ์ (2545 : 3) ที่กล่าวว่าการที่นักเรียน นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ที่อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ และขาด ทักษะการคิดเป็น ทำเป็นและแก้ไขปัญหาได้นั้นรูปแบบ การเรียนการสอน ควรมีการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ โดยกระตุ้นส่งเสริมและพัฒนาให้ ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดย จัดกิจกรรมในการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อ ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดของตนเองได้ตลอดชีวิตเพื่อ สร้างประสิทธิภาพในการทำงานและดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้วิจัยจึงสนใจทำ วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหา ของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้าง ความรู้ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาความคิด อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษา ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

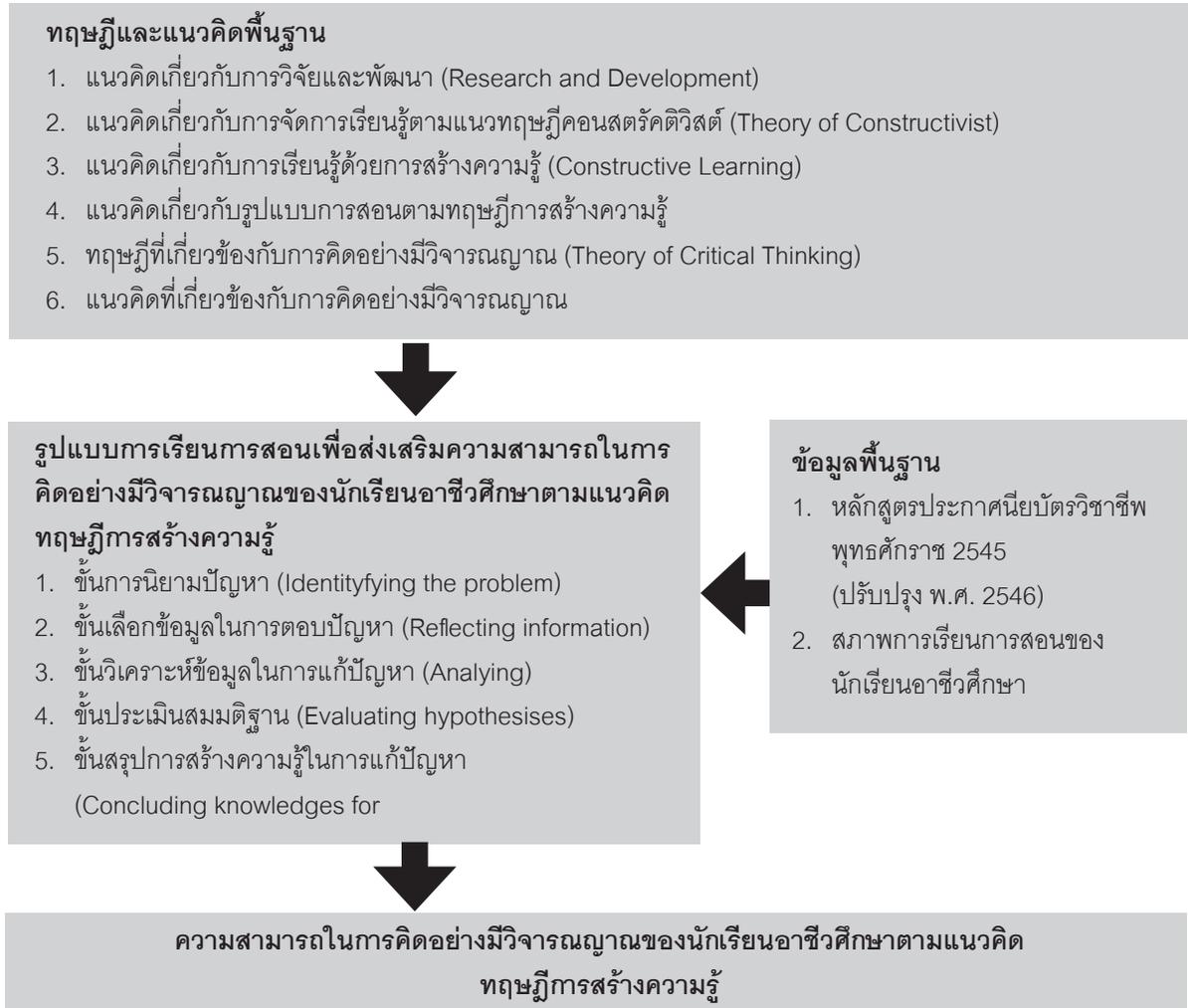
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหา ของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้าง ความรู้

สมมติฐานของการวิจัย

ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลัง เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความ สามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน อาชีวศึกษา ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้กับรูปแบบ การเรียนการสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 4 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 154 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้องเรียนๆ ละ 34 คน มี 2 กลุ่ม คือ แผนกวิชาการชาย เป็นกลุ่มทดลอง และแผนกวิชาการบัญชี เป็นกลุ่มควบคุม การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง ได้มาอย่างเจาะจงเนื่องจากเป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปร 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 การเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

2.1.2 การเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

2.2.2 ความพึงพอใจของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ระยะเวลาในการทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนฯ จำนวน 5 สัปดาห์ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 10 ชั่วโมง ไม่รวมการทำแบบทดสอบความคิดเพื่อแก้ปัญหา ก่อนและหลังเรียน และการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน โดยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2556 ถึง วันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2556

4. เนื้อหา

เนื้อหาที่นำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นรายวิชาครอบครัวศึกษาและความปลอดภัยในชีวิต หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546)

5. วิธีการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยใช้แนวคิด ADDIE model ของ Kevin (2008 : 1) ร่วมกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 เป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D and D) : การพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation : I) : การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation : E) : การประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนรายละเอียดแต่ละขั้นตอน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

6.1 รูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

6.2 แผนการจัดการเรียนรู้

6.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

6.2.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

6.3 แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหา

6.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

7.1 นำรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ โดย การจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการสอนนักเรียนแผนกวิชาการขาย จำนวน 34 คน ที่เป็นกลุ่มทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้และสอนตามรูปแบบการสอนปกติกับนักเรียนแผนกวิชาการบัญชี จำนวน 34 คน ที่เป็นกลุ่มควบคุม ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน เพื่อให้ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

7.2 ทดสอบความคิดเพื่อแก้ปัญหาทดสอบนักเรียนก่อนเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษา ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ และรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ

7.3 นำแบบทดสอบความคิดเพื่อแก้ปัญหาหลังเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 50 ข้อ เวลา 60 นาที ทดสอบนักเรียนหลังเรียนรู้อยู่ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้และรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ

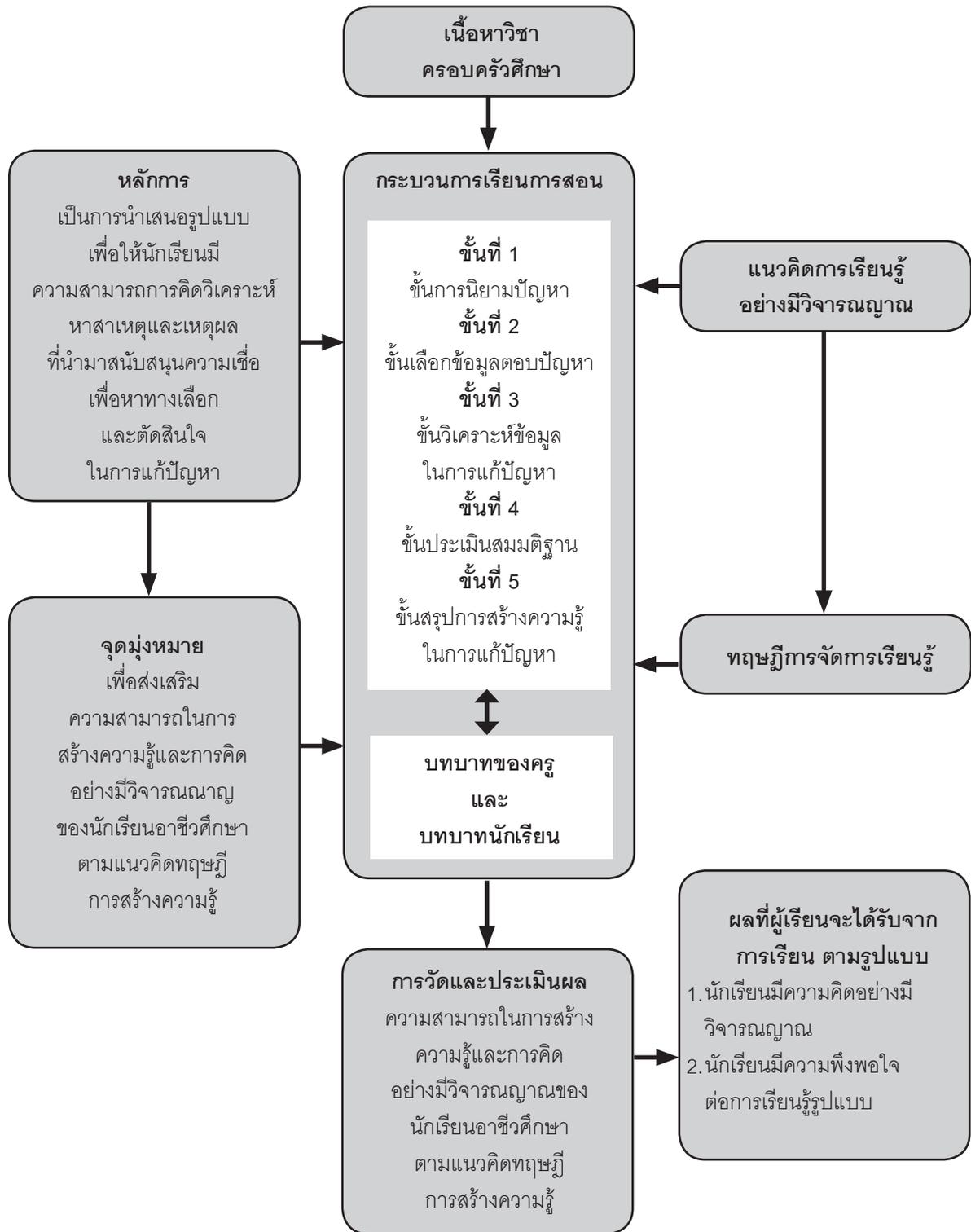
7.4 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

8.1 วิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเนื้อหาภาษาที่ใช้ และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

8.2 วิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเนื้อหาภาษาที่ใช้ และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

8.3 วิเคราะห์หาค่าความตรงและความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้มีองค์ประกอบคือหลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี จุดมุ่งหมาย เนื้อหากระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณหลักการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการนิยามปัญหา (Identifying the problem) 2) ขั้นตอนเลือกข้อมูลในการตอบปัญหา (Reflecting information) 3) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลในการแก้ปัญหา (Analying) 4) ขั้นตอนประเมินสมมติฐาน (Evaluating hypotheses) 5) ขั้นตอนสรุปการสร้างความรู้ในการแก้ปัญหา (Concluding knowledges for problem solving)

2. ความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้กับรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการสร้างความรู้หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. รูปแบบการเรียนการสอนนี้ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kevin (2008 : 1) ร่วมกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and

Development) โดยหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tony (2008 : 20-24) กล่าวถึง ทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และสอดคล้องกับวิธีการเรียน สายอาชีพ ซึ่งในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้วิธีการเรียนรู้มากกว่าให้ความรู้โดยตรงเน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์มากกว่าการเรียนรู้เพื่อการจำตามที่ครูบอก ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นครูเป็นผู้ให้ความรู้เป็นสำคัญ

2. ผลการวิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนอาชีวศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้กับรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เนื่องจากครูได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนได้คิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ เลือกรูปวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาสอดคล้องกับแนวคิดของของ Jessup (1991 อ้างถึงใน Beyer 1995 : 41-42) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจตามแนวคิดของนักเรียนในการสร้างความรู้ให้เกิดแก่ตนเอง

3. จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนจากรูปแบบที่ค้นพบนี้ผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำให้ข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่เป็นความรู้ที่นักเรียนยังไม่เข้าใจ รวมทั้งระยะเวลายืดหยุ่นตามความเหมาะสมทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ไม่ตึงเครียดกับเวลาในการเรียนมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับ ธิดา ภูประทาน (2542 : 13) กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างความรู้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวตลอด

เวลา และมีการเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับชีวิตจริง และ Driver และ Bell (1986 : 5-7) กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างความรู้ว่า ผลที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงแค่สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ การทบทวนความรู้ที่มีความหมายของนักเรียนการสร้าง ความหมายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการสร้างความหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. นักเรียนมีความสามารถในการใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น สถานศึกษา จึงควรนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้เพื่อการฝึกให้นักเรียนได้ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหา เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจึง ควรนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในกระบวนการเรียน การสอน

2. ครูผู้สอนจะนำรูปแบบนี้ไปใช้จึงควรปฏิบัติตาม ขั้นตอนจากนิยามปัญหา เลือกข้อมูลในการตอบปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลในการแก้ปัญหา ประเมินสมมติฐาน และการสร้าง ความรู้ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ตาม ขั้นตอน จะช่วยสร้างแนวคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่ นิยามปัญหาจนถึงการสร้าง ความรู้ในการแก้ปัญหา หาก ข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง จะไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหาได้

เอกสารอ้างอิง :

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2549).

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546). ม.ป.ท. เอกสาร อัดสำเนา.

ธิดา ภูประทาน. (2542). ผลของการจัดกิจกรรมความรู้ ทางกายภาพตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่มี ต่อมนทัศนทางวิทยาศาสตร์ของเด็ก วิทยาลัยเตชะ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ ตระกูลสวัสดิ์. (2545). การนำเสนอรูปแบบการ เรียนการสอนบนเว็บด้วยการเรียนรู้แบบ โครงงานเพื่อการเรียนรู้เป็นทีมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Beyer, B. K. (1995). *Critical Thinking*. Bloomington, IN : n.p.

Driver, R. and B. Bell. (1986). "Students' thinking and the learning of science : A constructivist view." *The School Science Review* 67(240) : 443-456

Kevin, K. (2008). *Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model*. [Online]. Available : http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.htm [2008, December 30].

Tony, W. *Seven Survival Skills*. [online]. Available : <http://wiki.bath.ac.uk/display/charlescornelius/Tony+Wagner's+Seven> [2008, July 13].

รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนเพื่อเสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Model Development of the Student Council for Citizenship Enhancing in Schools under the Office of the Basic Education Commission

ดำรงค์ เกิดไพโร^{1,*} วิชัย วงษ์ใหญ่², จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์² และ สงวนพงศ์ ชวนชม²
Damrong Kerdprai^{1,*} Wichai Wongyai², Chamroenrat Chitchirachan² and Sanguanpong Chuanchom²

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to create the student council development model in enhancing citizenship in schools, (2) to examine the efficiency of the student council development model. The research procedure consisted of 4 steps; step 1) the study of concepts, theories, documents, related research and interview of school administrators and advisory teachers for the student council's activities, the operation, the knowledge and understanding, the enhance of citizenship in school, the development, and the creation of the development model, step 2) to create the student council development model in enhancing school citizenship in under the Office of the Basic Education Commission, through conference of eight experts focus group discussion, step3) to examine the efficiency of the student council development model in enhancing school citizenship by collecting the data from 171 school administrators, advisory teachers and chairmen of the student council and the statistics used for the data analysis were mean and standard deviations and step 4) to confirm the student council development model in enhancing school citizenship by 30 school administrators and advisory teachers and chairmen of the student council using the school student council model.

The research findings were as follows:

1. To gain the student council development model in enhancing school citizenship, which consist of 5 factors; 1) introduction 2) objectives, 3) needs 4) the practicing model and 5) success condition and appropriateness of the model, as a whole, was at the highest level.

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล นครราชสีมา 30000
Ph.D. Student in Educational Administration Program, Vongchavalitkul University, Nakhon Ratchasima 30000,
Thailand.

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Vongchavalitkul University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: krudumdum1@hotmail.com

2. The efficiency examination of the student council development model, 5 essential factors are found, and all of them was at the level to the highest level.

Keywords: student council, the development model of the student council, citizenship

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา และ (2) ตรวจสอบประสิทธิภาพความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนการวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาสถานนักเรียน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน ความรู้ความเข้าใจและการดำเนินงานสถานนักเรียน การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา ขั้นที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน โดยการจัดประชุม กลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ขั้นที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานนักเรียนและประธานสถานนักเรียน จำนวน 171 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบ ขั้นที่ 4 ยืนยันรูปแบบโดยการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานนักเรียนและประธานสถานนักเรียน ในสถานศึกษาด้านแบบสถานนักเรียนระดับประเทศ จำนวน 30 คน

ผลการวิจัย

1. ได้รูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) สาระสำคัญ 4) แนวทางการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติและ 5) เงื่อนไขความสำเร็จการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน โดยการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบ ซึ่งมี 5 ประเด็น พบว่า ทั้ง 5 ประเด็น มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : สถานักเรียน รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียน ความเป็นพลเมือง

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ขาดการปรองดองและรักใคร่สามัคคี เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะการขัดแย้งทางความคิด เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกลายเป็นสังคมคนละขั้ว ขาดเมตตาและการให้อภัยซึ่งกันและกัน และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2553) จากกระแสการให้ความสำคัญในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ทั้งสิทธิและเสรีภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ ส่งผลให้ประชาธิปไตยของไทยเป็นเพียงประชาธิปไตยในระบอบ แต่ขาดการเรียนรู้และการดำรงตน

อย่างถูกต้องในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทุกระดับและหากไม่แก้ไขความรุนแรงในสังคมไทยซึ่งเป็นผลมาจากการใช้อำนาจและใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ขาดสติและปัญญา ก็คงดำเนินต่อไปในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไม่แก้ไขด้วยการปลูกฝังการศึกษาให้เด็กและประชาชนได้เรียนรู้หลักการ วิถีคิดและการดำรงอยู่ในระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ปัญหาสังคมไทยก็คงเกิดขึ้นซ้ำรอยเหมือนในอดีตที่ผ่านมา (ราชกิจจานุเบกษา. 2550) และกิจกรรมที่ช่วยพัฒนา

ความเป็นพลเมืองที่มีประชาธิปไตยทั้งในระบบและประชาธิปไตยในสถานศึกษาไทยอย่างแท้จริงโดยมุ่งเน้นการวางรากฐานให้ผู้เรียนผู้ที่จะเจริญอกงามเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่จะนำพาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาประเทศ คือ กิจกิจกรรมสถานนักเรียน เนื่องจากสถานนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มุ่งให้เด็กคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็น เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรปัจจุบันที่มุ่งเน้นเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ สถานนักเรียนเป็นเหมือนเวทีสำหรับฝึกผู้เรียนให้เป็นนักประชาธิปไตยคือ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่กิจกรรมสถานนักเรียนยังทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองและวิถีประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 2555)

จากการวิเคราะห์การดำเนินงานสถานนักเรียนพบว่า ขาดการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนตนเองอย่างจริงจัง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ครูที่ปรึกษาขาดความมีมนุษยสัมพันธ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานนักเรียนและด้านบุคลิกภาพ (ประกอบ สารวรรณ. 2548) การดำเนินงานสถานนักเรียนด้านการดำเนินงานด้านคณะกรรมการของสถานนักเรียน การติดตามและประเมินผลของสถานนักเรียน และการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของสถานนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง (จรัส แสงพันธ์. 2550 ; รัชานนท์ โสภณฤทธิเดช. 2553)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยต้องการศึกษาว่ามีประเด็นสำคัญใดบ้าง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันโดยตรงกับรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของสถานนักเรียนให้ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา
2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาสถานนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานสถานนักเรียน การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และการสร้างและพัฒนา รูปแบบ

ขั้นที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา โดยการจัดประชุมกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนโดยการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ จากการเก็บข้อมูลของผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานนักเรียนและประธานสถานนักเรียน จำนวน 171 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นที่ 4 ยืนยันรูปแบบ โดยการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียนกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานนักเรียนและประธานสถานนักเรียน ในสถานศึกษาต้นแบบสถานนักเรียนระดับประเทศ จำนวน 30 คน

สรุปผลการวิจัย

จากศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานนักเรียน สถานศึกษาต้นแบบสถานนักเรียน แล้วนำมาสังเคราะห์ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการพัฒนาสถานนักเรียน

จัดประชุมกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเห็น เสนอแนะและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า

1. ได้รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียน ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 5 ด้าน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) สาระสำคัญ มี 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียน (2) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียน (3) การจัดกิจกรรมสถานักเรียน (4) การนำสถานักเรียนสู่การพัฒนาความเป็นพลเมือง (5) การติดตามประเมินผลสถานักเรียน 4) แนวทางการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีความเหมาะสมของรูปแบบในระดับมากที่สุด

2. ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนพบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียน ($\bar{X} = 4.51$), (S.D. = 0.43) การนำสถานักเรียนสู่การพัฒนาความเป็นพลเมือง ($\bar{X} = 4.44$), (S.D. = 0.52) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$), (S.D. = 0.61) และผลการยืนยันความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นเมืองในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$), (S.D. = 0.28) โดยการจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$), (S.D. = 0.23) และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$), (S.D. = 0.36)

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย สาระสำคัญ 5 ด้าน คือ (1) การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียน (2) การจัดกิจกรรมสถานักเรียน (3) การติดตามประเมินผลสถานักเรียน (4) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียน และ (5) การนำสถานักเรียนสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองและรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนมีความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกภาคส่วนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสถานักเรียนที่เป็นกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมแก่ผู้เรียน เป็นกลไกสำคัญเพื่อการพัฒนาสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมประชาธิปไตยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Keogh และ Whyte (2005) และสถานักเรียนเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำผู้ตามของ Stein (2009) นอกจากนี้สถานักเรียนยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีการทำงานเป็นทีม เป็นเวทีให้ผู้เรียนฝึกทักษะและประสบการณ์ตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยและใช้ธรรมชาติเป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสงบสุขและเป็นผู้มีวินัยในตนเอง มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพและใช้ความสามารถของตนในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 2555) และ วาสนา บุญขจร (2555)

ผลการตรวจประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนโดยรวมมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียนมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาจัดให้มีแผนงาน/โครงการ การจัดสถานักเรียนกำหนดให้มีโครงสร้างการบริหารงานสถานักเรียน

ที่ชัดเจนและผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน คณะกรรมการสถานักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย ประโยชน์ คุณค่าและความสำคัญของสถานักเรียนว่าเป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนและเคารพสิทธิผู้อื่น มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วมในกิจการของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hoppis (2005) และ Fischer (2005) การส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่าง ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียนและช่วยให้ผู้เรียนรู้จักฐานะของตนเอง รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่สถานักเรียนดำเนินกิจกรรมโดยใช้เครือข่ายสถานักเรียนเป็นแกนกลางในการประสานงานและดำเนินกิจกรรมทุกรูปแบบ มีการพัฒนาทักษะผู้นำที่มุ่งให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการสร้างสถานักเรียนให้เข้มแข็ง มีการเข้าค่ายผู้นำการประชุมระดับชมอง กิจกรรมจิตอาสา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Allott (2002) ; TerMaat และ Michelle. 2010) และ กิ่งกาญจน์ แสงจันทร์แดง (2553) ด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียน มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบอยู่ในระดับน้อยที่สุด จาก 5 ประเด็นทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานักเรียนยังขาดการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล หลักความเป็นพลเมืองและความเป็นผู้นำแก่สถานักเรียนแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน คณะกรรมการสถานักเรียนจัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน การดำเนินงานสถานักเรียน การจัดกิจกรรมสถานักเรียนต้นแบบสถานักเรียนและการสร้างเสริมประชาธิปไตยน้อย สอดคล้องกับโกวิทย์ แก้วสุข (2552) ตลอดทั้งการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ที่เป็นประชาธิปไตย การจัดการการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยและงานของ Ferguson (1981) การเปิดโอกาสให้ผู้ชมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทั้งด้านการจัดกิจกรรมและสนับสนุนด้านงบประมาณยังไม่เต็มที่และยังมีการจัด

กิจกรรมที่ไม่หลากหลาย การยืนยันความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนผลการยืนยัน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นด้วยกับความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนระดับมากที่สุด ได้แก่ การจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่สถานักเรียนการนำสถานักเรียนสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองการจัดกิจกรรมสถานักเรียน การติดตามประเมินผลสถานักเรียนและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานักเรียนความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับผลการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียน กับกลุ่มตัวอย่างทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานักเรียนตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและให้ มีการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนในสถานศึกษาโดยให้สถานักเรียนเป็นแหล่งฝึกทักษะความเป็นผู้นำ เป็นแหล่งฝึกการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเคารพกฎ กติกา เคารพสิทธิผู้อื่นและรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองเพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, 2556) และ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ผู้บริหารระดับกระทรวงศึกษาธิการ ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา ควรจัดให้มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมสถานักเรียนขึ้นในสถานศึกษา มีระบบและกลไกในการบริหารสถานักเรียนตามโครงสร้างสถานักเรียนมีโครงสร้างการบริหารงานสถานักเรียน ประกอบด้วยประธาน รองประธาน กรรมการสถานักเรียนและผู้บริหารครูที่ปรึกษาและคณะกรรมการสถานักเรียนมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถานักเรียนไว้อย่างชัดเจน ตลอดทั้งมีการกำหนดแนวทาง การติดตามประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียนที่ชัดเจนและจัดให้มีการติดตาม กำกับดูแลการบริหารสถานักเรียนด้วยวิธีที่หลากหลายวิธีและประเมินผลตามสภาพจริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

2.1 ควรศึกษาผลที่เกิดจากการนำรูปแบบการพัฒนาสถานักเรียนไปทดลองใช้จริงในการจัดสถานักเรียนของสถานศึกษา

2.2 ควรมีการพัฒนา รูปแบบสถานักเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิ่งกาญจน์ แสงจันทร์แดง. (2553). การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของสถานักเรียน โรงเรียนวังหินลาดวังเจริญ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น.

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

โกวิท แก้วสุข. (2542). การเสริมสร้างวิถีชีวิต

ประชาธิปไตยในโรงเรียน : ศึกษากรณีกิจกรรมสถานักเรียนของโรงเรียนน้ำเย็นวิทยา อำเภอ น้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

จรัส แสงพันธ์. (2550). การพัฒนาการบริหารสภา

นักเรียน โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมโรงเรียนกุดดุกวิทยา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประกอบ สาระวรรณ. (2548). การนำเสนอรูปแบบสถานักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2556). คู่มือการจัดการกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้าง “พลเมือง” เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ” เทคนิคการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

รชนนท์ โสภณฤทธิเดช. (2553). รูปแบบสถานักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ครูสภา.

วาสนา ขจรสุข. (2555). บทบาทของสถานักเรียนกับการพัฒนาระเบียบวินัย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเขื่องใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : อาร์แอนด์ ปรีนท์.

_____. (2556). การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะ “บัณฑิตไทยไม่โกง”. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). สถานักเรียน หลักการและแนวทางในการดำเนินงาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชูมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). การถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552- 2559) กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- Allott. (2002). **Health of Nation : Society and Law Beyond the State**. [Online]. London : Cambridge University Press. Available : <http://old.russ.ru:8082/ds/english.htm> [2005, June 27].
- Ferguson, George A. (1981). **Statistical Analysis in Psychology and Education**. New York : McGraw-Hill.
- Fischer, Karen. (2005). **In Pursuit of Developing Effective School Councils**. Michigan : Royal Roads.
- Hoppis, Elizabeth Ellen. (2005). **The Impact of Advisor Involvement on Student Organization Success**. Ann Arbor : United States, Truman State University, Dissertation Publishing.
- Keogh, Anna Fiona and Whyte, Jean. (2005). **Second Level Student Councils in Ireland : A Study of Enablers Barriers and Supports**. A Research report by The Children's Research Centre, Trinity College, on behalf of the National Children's Office The National Children's Office. [Online]. Available : http://www.dcy.gov.ie/viewdoc.asp?fn=/documents/Child Youth Participation/SCI_reportFINAL.pdf [2010, September 15].
- Stein, Leslie B. (2009). "The Influence of Parent and Community Involvement on Local School Councils in Massachusetts" . **Open Access Dissertation**. [Online]. Available : http://scholarworks.umass.edu/open_access_dissertation/28 [2009, October 3].
- TerMaat, McGrath and Michelle, Marie. (2010). **The Urgency of Youth Leadership Development : The Impact of the Wisconsin Association of School Councils' Leadership Camp on the Lives of participants**. Edgewood : College Dissertation Publishing.

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียน ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

A Model for Leadership's Characteristics Development Promoting Efficiency
in Network Associate Administration for the Non-Formal Education
Management of District School Administrators under
The Nakhon Chaiburin Group

จुरารัตน์ เพ็ชรจันทิก^{1,*} สุวัฒน์ ช่างเหล็ก²
Jurarat Phetchahtuk^{1,*} and Suwat Changlek²

ABSTRACT

This research aimed to study 1) the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 2) to explore the requirements for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 3) to create the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators and 4) to assess the suitability as well as the possibility of the model implementation. The research consisted of 5 procedures: 1) the study of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 2) the study of the requirements for the development, 3) the construction of model for the development, 4) the assessment of the suitability and the possibility of the model implementation and 5) the conclusion of the model and the construction of the user manual. Research tools were a questionnaire and an assessment form. Research samples derived by using purposive samplings, were 88 district non-formal education school administrators under Nakhon Chaiburin civic group and 9 qualified persons to assess the suitability and the possibility of the model implementation. Those participants were again divided into 2 groups: (1) practitioner-level and (2) expert-level. Statistics used for data analysis were percentage, means, standard deviation and content analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Ph.D. Student in Leadership in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000,
Thailand.

* Corresponding author, e-mail: pattaama_cartoon@hotmail.com

Research findings showed that 1) leadership characteristics that reinforce the efficiency of the network associate management for the non-formal education management of district school administrators under Nakhon Chaiburin civic group were categorized into 4 aspects: physical leadership aspect 17 characteristics), social leadership aspect 18 characteristics), personality leadership aspect 19 characteristics) and individual leadership aspect 16 characteristics); 2) the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators consisted of 3 elements: model concepts as well as principles, objectives and procedures for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators which were divided into 5 steps: preparation step, assessment step prior to development step, development step, assessment step after development step and re-development step. The assessment of the suitability as well as the possibility of the model implementation revealed that the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators under the Nakhon Chaiburin civic group was, in general, in the highest level. Thus, the model was considered suitable and practical.

Keywords: model for leadership characteristics, executive, non-formal education of district school

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอและเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ การดำเนินการวิจัยมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 2 การศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ และขั้นที่ 5 การสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เครื่องมือในการวิจัยมี 2 แบบ คือ แบบสอบถามความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยรินทร์ จำนวน 88 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ มี 2 กลุ่ม คือผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการและผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยรินทร์ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางกาย มีจำนวน 17 คุณลักษณะ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางสังคมมีจำนวน 18 คุณลักษณะ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพมีจำนวน 19 คุณลักษณะ และด้านคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล มีจำนวน 16 คุณลักษณะ 2) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการกำกับรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ทั่วไป และส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือขั้นที่ 1 การเตรียมการ ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 3 การพัฒนา

ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษาออกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดจึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

บทนำ

ระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมและพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวและแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554ง : 1) การจัดการศึกษาจึงควรจัดให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็ว เรียนรู้ได้มาก ทันท่วงที เรียนรู้ได้หลากหลาย เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ใช้เวลาเรียนสั้นที่สุดและลงทุนต่ำที่สุด (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย, 2545 : คำนำ) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน ให้ข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554ค : 1) ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดความรู้และความสนใจในด้านวิชาการ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาและการศึกษาโดยรวมเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 74-75)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552ก : 53-54) ได้สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี การปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551) ด้านการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า มีปัญหาการพัฒนาหลักสูตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย บุคลากรส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขาดความเข้าใจการเทียบโอนเครื่องมือในการวัดผลหลากหลาย ยุ่งยากต่อการใช้ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน และเกณฑ์การวัดผลยังไม่เหมาะสมกับผู้เรียน ขาดการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด มีนักเรียนออกกลางคันเป็นจำนวนมาก ผลการเรียน

ต่ำกว่าเกณฑ์ ด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพ งบประมาณไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิต ไม่สัมพันธ์ กับพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาทักษะอาชีพ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ส่งผลให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนาและสานต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจและไม่มีทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการประสานงานและระบบการติดตามประเมินผล ผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนได้รับการพัฒนาน้อยเกินไป ภายใน 5 ปี ข้างหน้าหากไม่ได้รับการพัฒนาทักษะให้เป็นมืออาชีพ จะเป็นผู้บริหารตกยุค ไม่มีความเข้มแข็ง ครอบงำความคิดเห็นของชาวบ้านและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การปรับเปลี่ยนสถานภาพหน่วยงานของการศึกษานอกโรงเรียน ทำให้ศักยภาพการบริหารจัดการขาดความชัดเจน การประสานงานกับภาคีเครือข่ายลดลงจากเดิม การให้บริการแก่ประชาชนลดลง ประชาชนขาดการศึกษา ความรู้ ความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 168-170; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552ก : 5-9; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552 : 111-114)

บุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยให้บรรลุเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำทางการบริหารจัดการที่มีการปรับเปลี่ยน (วันเพ็ญ เจริญแพทย์, 2545 : 2) มีมนุษยสัมพันธ์ มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง มองกว้าง คิดไกล ฉลาด ทำให้คนอื่นยอมรับ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร จูงใจให้คนอื่นปฏิบัติงานได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งสร้างสรรค์ผลงานที่ดีเลิศหรือผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด (กัลยารัตน์ เมืองสง, 2550 : 4) ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา เรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษา นอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็น ประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่เหมาะสม และรูปแบบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอจะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อบริหารการศึกษานอกโรงเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอก โรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัด กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริม สร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษา นอกโรงเรียน สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่ เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการ การศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์

4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้ได้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่าย จัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะผู้นำได้ศึกษา และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวกับทฤษฎี คุณลักษณะผู้นำและคุณลักษณะผู้นำ แล้วกำหนด คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เป็น 4 ด้าน คือ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำ ทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะ ผู้นำส่วนบุคคล

2. ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำ ได้ดำเนินการดังนี้

- 2.1 ประชากร คือ ผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์ จำนวน 88 คน

- 2.2 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 2.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองใช้ แบบสอบถาม จำนวน 30 คน

- 2.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 88 คน

- 2.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ คือ คุณลักษณะผู้นำทาง กาย 17 ข้อ คุณลักษณะผู้นำทางสังคม 18 ข้อ คุณลักษณะ ผู้นำทางบุคลิกภาพ 19 ข้อ และคุณลักษณะผู้นำ ส่วนบุคคล 16 ข้อ

- 2.2.4 การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ใช้ ผู้ทรงเชี่ยวชาญจำนวน 5 คน หลังจากนั้นนำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ จำนวน 30 คน ที่ไม่เป็นกลุ่มเป้าหมาย หาค่า

สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient method) ของ Cronbach

2.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมาย ได้รับแบบสอบถามกลับครบทั้ง 88 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเด็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปเป็นความเรียง

3. ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ได้ดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของรูปแบบ มีหลักการสำคัญ คือ หลักการ สร้างรูปแบบ แนวคิดเชิงระบบ และหลักการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา เพื่อสร้างความเข้าใจ ความจำเป็นในการพัฒนาและแนวทางการพัฒนา ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา เพื่อประเมินตนเองก่อนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ขั้นที่ 3 การพัฒนา เพื่อดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา เพื่อนำผลการพัฒนาไปเทียบกับเกณฑ์การประเมิน และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำในกรณีที่ผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์

3.2 ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

4. ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงได้ดำเนินการดังนี้

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) มีค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.5

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนประเด็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปเป็นความเรียง

5. ขั้นตอนที่ 5 การสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้แบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ฉบับที่สมบูรณ์ ได้ดำเนินการดังนี้

5.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีส่วนประกอบที่สำคัญ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 3 การพัฒนา ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ

5.2 คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความสำคัญของการพัฒนา แนวคิด แบบประเมินก่อนการพัฒนา วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้เสริม ข้อเสนอเพิ่มเติม แบบประเมินหลังการพัฒนา บรรณานุกรม และแบบบันทึกกิจกรรมการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน จากการสังเคราะห์เอกสาร พบว่าคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอที่สำคัญมี 4 ด้าน คือ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล

2. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่า ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีดังนี้ คุณลักษณะผู้นำทางกาย มี 17 คุณลักษณะ คือ สัดส่วนร่างกายกับน้ำหนักตัว ความสง่าผ่าเผย การรักษาสุขภาพ จิตใจจริงจัง แจ่มใส ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร่างกาย กิริยาท่าทาง การแต่งกาย

ภูมิฐาน อารมณ์ขัน การควบคุมอารมณ์ การอดทนต่อการทำงานหนัก ความสุขุม นุ่มนวล รอบคอบ กระตือรือร้น กระฉับกระเฉง กระปี้กระเป่า มีชีวิตชีวา ทะเยอทะยาน พักผ่อนพอควรกับวัย และรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ คุณลักษณะผู้นำทางสังคม มี 18 คุณลักษณะ ได้แก่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มองโลกในแง่ดี คิดเชิงบวก เคารพความคิดเห็นผู้อื่น รู้หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎ กติกาของสังคม การได้รับความเชื่อถือ การได้รับความไว้วางใจ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ความฉลาดในการเข้าสังคม การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การปรับตัว ความยืดหยุ่น ความประนีประนอม การเป็นที่ยอมรับของสังคม การได้รับเกียรติ และเป็นที่เคารพของผู้อื่น และการใช้วิธีการพูด คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ มี 19 คุณลักษณะ ได้แก่ เชื่อมมั่นในตนเอง ซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตา ความจริงใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นมิตรกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมั่นคงทางจิตใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การเคารพและศรัทธาในตนเอง ความรับผิดชอบ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพากเพียรในการพัฒนาตนเอง และการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล มี 16 คุณลักษณะ ได้แก่ สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ใช้ถ้อยคำสุภาพ การเข้าใจผู้อื่น ความเฉลียวฉลาด ความรอบรู้ การใช้สติปัญญา ภูมิภาคนไหวพริบ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมตนเอง การแก้ปัญหาได้ดี มนุษย์สัมพันธ์ ความยุติธรรม มีวินัยในตนเอง ความเสียสละ การเป็นแบบอย่างที่ดี และรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

3. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ได้จากการสังเคราะห์ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่มีระดับความต้องการพัฒนาสูงสุด 5 ลำดับ แต่ละด้านมาสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางกาย ประกอบด้วยเนื้อหา

การมีความทะเยอทะยานผลักดันงานไปสู่ความสำเร็จ การแต่งกายภูมิฐานเหมาะสมกับตำแหน่ง วัย สถานการณ์ การมีกิริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย การมีความเพียรพยายามมุ่งมั่น และการอดทนต่อการทำงานหนัก หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางสังคม ประกอบด้วยเนื้อหา การได้รับความเชื่อถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้อื่น การปรารถนาที่จะทำงานร่วมกับบุคคล การเคารพกฎ กติกาของสังคม การใช้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และการมองโลกในแง่ดี หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ ประกอบด้วยเนื้อหา ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน การเคารพและศรัทธาในตนเอง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และความมั่นคงทางจิตใจเสมอต้นเสมอปลาย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล ประกอบด้วยเนื้อหา ความรอบรู้ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการวินิจฉัย สั่งการ และการใช้สติปัญญาในการปฏิบัติงาน ซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 3 การพัฒนา ชั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และชั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ

4. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง

5. ผลการสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการกำกับรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา และคู่มือการใช้แบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดการพัฒนา ความสำคัญของการพัฒนา แนวคิด แบบประเมินก่อนการพัฒนา วัตถุประสงค์

เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แบบประเมิน
หลังการพัฒนา บรรณานุกรม และบันทึกกิจกรรมพัฒนา

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาศึกษาคุณลักษณะผู้นำ โดยการ
สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี
คุณลักษณะผู้นำ และคุณลักษณะผู้นำ พบว่า คุณลักษณะ
ผู้นำที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
มี 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำ
ทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะ
ผู้นำส่วนบุคคล สอดคล้องกับแนวคิด Trewatha (1982 :
388) ซึ่งกล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญ คือ
คุณลักษณะทางกาย (Physical Traits) คุณลักษณะ
ทางสังคม (Social Traits) คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ
(Personality Traits) และคุณลักษณะส่วนบุคคล
(Personal Traits)

2. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะ
ผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่า ความ
ต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอ ที่สำคัญ 70 คุณลักษณะ สอดคล้องกับ
แนวคิด Frigon และ Jackson (1996 : 29-36); Hoy และ
Miskel (1987 : 272) และ Gardner (1990 : 48-53) ซึ่ง
กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำ (Leadership Trait) คือการ
ควบคุมอารมณ์ ความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่ม
ความกล้าหาญ ความสามารถในการแก้ปัญหาและการ
ตัดสินใจ มีพฤติกรรมจรรยาบรรณ มีดุลยพินิจที่ดี ความอดทน
มีความปรารถนามุ่งมั่น มีความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ ความรับ
ผิดชอบ ความกระปรี้กระเปร่า และอดทนทางด้านร่างกาย
ความฉลาดและสามารถตัดสินใจสรุปผล ความสามารถในการ
ปฏิบัติงาน ความสามารถในการจูงใจ มีความเชื่อมั่น
สามารถปรับตัวและยืดหยุ่น

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่สำคัญมี 5 ชั้น
คือ ชั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 2 การ
ประเมินก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 3 การพัฒนา ชั้นที่ 4 การ
ประเมินหลังการพัฒนา และชั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดของประสิทธิ์ เทียวศรี (2544 : 302) ซึ่ง
สรุปได้ว่าแบบจำลองประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลัก
การ วัตถุประสงค์วิธีการพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การ
ประเมินผลหลังการพัฒนา การปฏิบัติงานจริงและทำวิจัย
เชิงปฏิบัติการ การนำเสนอผลการวิจัย และการประเมินผล
และการติดตามผล และเบญจพร แก้วมีศรี (2545 : 215)
ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ มี 7 ชั้น
คือขั้นการสร้างแนวคิด ขั้นการกำหนดคุณลักษณะผู้นำที่
ต้องการพัฒนา ขั้นการเตรียมการเพื่อการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำ ขั้นการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ
ขั้นการประเมินผลการพัฒนา ขั้นการปฏิบัติซ้ำ และขั้นการ
ประเมินผลการดำเนินการ

3. ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็น
ไปได้ในการนำไปใช้จริงของคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนา
โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบ
การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอ ได้เนื้อหาจากการสังเคราะห์ทฤษฎี
คุณลักษณะผู้นำ แนวคิด หลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
และได้จากการยืนยันความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในระดับความ
ต้องการพัฒนาสูงสุด 5 อันดับ มากำหนดเนื้อหาการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ และได้ประเมิน
ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของ
รูปแบบตามแนวคิดของ Eisner (1976 : 192-193) ซึ่งกล่าว
ว่า การประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิถือเป็นเครื่องมือ
การประเมินผลโดยเชื่อว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเที่ยงธรรม
มีวิจารณ์ญาณที่ดีในการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งตาม
มาตรฐานและเกณฑ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร
การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่าผู้บริหารการศึกษา
นอกโรงเรียนอำเภอให้ความสำคัญกับการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำ และนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสถาน

ศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอาจนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางเสริมสร้างประสิทธิภาพภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัด นครชัยบุรินทร์ ไปดำเนินการตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ และจัดกิจกรรมเสริมตามเสนอแนะ

1.2 ผลจากการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง จึงเสนอแนะให้หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้นำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารระดับปฏิบัติการ หรือเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับ ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้เสริม แล้วบันทึกกิจกรรมการพัฒนาตามเสนอแนะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในด้านคุณลักษณะผู้นำทางคุณธรรม จริยธรรม หรือด้านคุณลักษณะทางวิชาการ

2.2 ควรนำผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ไปใช้กับผู้บริหารทุกระดับ แล้วประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยรัตน์ เมืองสง. (2550). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2544). **การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). **กระบวนการทัศนใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์การศึกษา.
- วันเพ็ญ เจริญแพทย์. (2545). **การศึกษาพฤติกรรมการบริหารองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2541). **การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในคน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ก). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)**. เอกสาร สกศ. อันดับที่ 57/2552. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554ข). **นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้**. เอกสาร สกศ. อันดับ 3/2554. กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- _____. (2554ค). **นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้**. เอกสาร สกศ. อันดับ 17/2554. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- _____. (2554ง). **ยุทธศาสตร์และมาตรการการปฏิรูประบบครูศึกษาของประเทศ**. เอกสาร สกศ. อันดับ 19/2554. กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต**. กรุงเทพฯ : รั้งสีการพิมพ์.
- Eisner, E. (1976). "Education connoisseurship and criticism : Their form and functions in education evaluation". *Journal of Aesthetic Education*. 39(2) : 192-193.
- Frigon, L. and Jackson, K. (1996). *The leader*. New York : America.
- Gardner, J. W. (1990). *On leadership*. New York : Free.
- Wayne, K. Hoy and Cecil G Miskel. (2008). *Educational Administration : Theory Research, and Practice*. 8th ed. Singapore : McGraw-Hill.
- Trewatha, L. Robert (1982). *Management*. Plano, Texas : Business.

การศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

A Study of Academic Administration Competency of the Academic
Administrators at Schools
under Phetchabun Primary Education Service Area Office 3

อัญชา ภารี^{1,*}, สมบูรณ์ ตันยะ², สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์² และ รัฐกรรณ์ คิดการ²
Anucha Patee^{1,*}, Somboon Tanya², Sittisak Julsiripong² and Rattakorn Kidkarn²

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the academic administrative competences of the academic administrators under the Phetchabun Primary Education Service Area Office 3, and 2) survey the needs for development in academic administrative competences for academic administrators under the Phetchabun Primary Education Service Area Office 3. They was divided into two steps; 1) Study of required academic administration by the experts meeting given the required data in determining of 10 experts in academic administration. The instruments used cameras and videorecording. There were 4 performances of academic management from the Secretariat of the Council and 2) the needs for development in academic administration competences for academic administrators were surveyed from the population of 227 academic administrators under the Phetchabun Primary Education Service Area Office 3 in the academic year 2011. The samples of 144 administrators were selected by using Krejcie and Morgan Table for district stratified sampling. The data collection tool was a 5-rating scale questionnaire on the needs of the development of academic administration competences. The data were analyzed by using means ($\bar{X}$) and standard deviations (S.D.).

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Ph.D. Student in Leadership in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: anuchapatee@hotmail.com

The results showed that

1. Competencies needed for academic administration competency for executives of the Phetchabun Primary Education Service Area Office 3 contain 17 performances.
2. The developed performance management needed academic administration competency for executives the Phetchabun Primary Education Service Area Office 3 contain 9 performances.

Keywords: performance academic administration, academic administration

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 2) ตรวจสอบสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็น โดยการรวบรวมคุณลักษณะสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นจากผู้เชี่ยวชาญ รวมจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกแบบบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ และกล้องวิดีโอ โดยเตรียมข้อมูล เอกสาร จากการศึกษาข้อมูลของสมรรถนะผู้บริหารงานด้านวิชาการ 4 ด้านของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 227 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารงานวิชาการ จำนวน 144 คน โดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มตามระดับชั้น โดยใช้อำเภอเป็นชั้นเครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนา แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการศึกษาพบว่า

1. สมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มี 17 สมรรถนะ
2. สมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มี 9 สมรรถนะ

คำสำคัญ : สมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารงานวิชาการ

บทนำ

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

(กรมวิชาการ. 2545 : 33) ซึ่งสอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับ

ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น และสอดคล้องกับ หวน พินธุพันธ์ (2549 : 8) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล และการนิเทศการสอนเป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คนจะมีคุณภาพคือความรู้ ความสามารถ ความคิด และความเป็นคนดีได้ จะต้องมีการเรียนการสอนหรือจะต้องมีการปฏิบัติงานวิชาการให้ตรง ด้านกระบวนการเพราะงานวิชาการเป็นหัวใจของการศึกษา

เมื่อพิจารณาคุณภาพการศึกษาโดยรวมหรือโดยเฉลี่ยของประเทศไทยโดยเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมและประเทศส่วนใหญ่ไม่ว่าจะวัดโดยผลสัมฤทธิ์ในการสอบวิชาสำคัญของนักเรียนการประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้เป็นและจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยเฉลี่ยทั่วประเทศไทย พบว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยเฉพาะในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา รวมทั้งลดลงจากปีก่อนๆ (วิทยากร เชียงกูล, 2551 : 14 ; เพิ่มพูน ผ่านลำแดง, 2546) สาเหตุของปัญหาอาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารและผู้บริหารงานวิชาการไม่ให้ความสำคัญและสนใจการบริหารงานวิชาการเท่าที่ควร ตลอดจนครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ และขาดการนิเทศและติดตามผลด้านงานวิชาการจากผู้บริหารและผู้บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง (ประพาส เล็กโล่ง, 2545 : 3) และสอดคล้องกับ ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานในรอบสอง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549-2550 ผลการประเมินพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวม จำนวน 14,196 แห่ง มีการรับรอง 11,057 แห่ง (ร้อยละ 77.89) และไม่รับรอง จำนวน 3,139 แห่ง (ร้อยละ 22.11) และปัญหาและอุปสรรคในการประเมินคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษา พบว่าผู้บริหารและผู้บริหารงานวิชาการส่วนใหญ่จะต้องพัฒนาในเรื่องงานวิชาการให้มากยิ่งขึ้น (สำนักงานรับรอง

มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน, 255 : 10-11) สอดคล้องกับ พระมหาธรรมาบุญ คูจินดา (ออนไลน์, 2550) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้บริหารงานวิชาการขาดความรู้ ทักษะ และความไม่เข้าใจต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งระบบการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการวิจัยในชั้นเรียน การวัดผลประเมินผล แนวใหม่ การประกันคุณภาพการศึกษา และการกำกับ ติดตามเกิดประสพปัญหาในแนวทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสงสัยไม่แน่ใจว่าปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักสูตรหรือไม่ ทั้งนี้ ถึงแม้จะมีการฝึกอบรม หรือติดตามข่าวสารทางการศึกษา แต่ก็มีแนวทางปฏิบัติหลากหลายจนเกิดความไม่แน่ใจในระบบงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ แนวทางการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้บริหารงานที่รับผิดชอบการบริหารงานวิชาการ ต้องมีความรู้ความเข้าใจงานวิชาการ และต้องพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานที่ดีมีประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกต่อครูผู้สอนในการทำงาน สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ และจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงาน จัดทำแบบฟอร์มเป็นตัวอย่างสำหรับแจกให้ครูผู้สอนนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในงานของตนเองที่รับผิดชอบอยู่ ดังนั้น ผู้บริหารงานวิชาการจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางการบริหารงานวิชาการให้ตีมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เป็นหน่วยงานสำคัญหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีบทบาทสำคัญในการบริหารและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในด้านการเรียนการสอน พร้อมทั้งเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ของสังคมและประเทศชาติ จากการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน พบว่า มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3, 2553 : 12)

จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

2. เพื่อสำรวจสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสมรรถนะผู้บริหารงานวิชาการ และจัดทำโครงร่างหัวข้อในการสนทนากลุ่มย่อย และประชุมกลุ่มย่อยของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารงานวิชาการที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ รวมจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึก เทป บันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ และกล้องวิดีโอ โดยผู้วิจัยเตรียมข้อมูล เอกสาร จากการศึกษาข้อมูลของสมรรถนะผู้บริหารงานด้านวิชาการ 4 ด้าน ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาแล้วผู้วิจัยได้นำผลการสนทนากลุ่มย่อยมาพิจารณาเป็นสมรรถนะที่จำเป็นต้องนำไปพัฒนา เป็นสมรรถนะที่ผู้สนทนากลุ่มมีความเห็นด้วยตั้งแต่ร้อยละ 30 ขึ้นไป นำไปสร้างเครื่องมือสำรวจความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการ เป็นการสำรวจความต้องการในการพัฒนา ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2554 ทั้งหมด จำนวน 227 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารงานวิชาการ จำนวน

144 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนา แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มี 3 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ ประกอบด้วย 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 5) การตรวจสอบองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา 6) การประเมินผลการใช้หลักสูตร 7) การนิเทศภายใน 8) การประกันคุณภาพภายใน 9) ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา 10) วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ด้านทักษะ/ความสามารถ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการวางแผนการดำเนินงาน 2) ความสามารถในการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น 3) ความสามารถในการสร้างทีมงาน 4) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการตัดสินใจ

ด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย 1) มุ่งมั่นในการทำงาน 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2. ผลการสำรวจสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มี 3 ด้าน ดังนี้

ด้านความรู้ ประกอบด้วย 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การประกันคุณภาพภายใน

ด้านทักษะ/ความสามารถ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการตัดสินใจ 2) ความสามารถในการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น 3) ความสามารถในการวางแผนการดำเนินงาน

ด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย 1) ซื่อสัตย์สุจริต 2) ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3) มุ่งมั่นในการทำงาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มี 3 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ ด้านทักษะ/ความสามารถ และด้านคุณลักษณะ สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงานที่กล่าวว่า สมรรถนะคือคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จ (อานนท์ ศักดิ์วีระวิทย์. 2547 : 61 ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2548 : 4 ; เทียน ทองแก้ว. 2549 : 3)

จากผลการวิจัยพบว่า จำนวน 10 สมรรถนะ คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การตรวจสอบองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา การประเมินผลการใช้หลักสูตร การนิเทศ การประกันคุณภาพภายใน ระเบียบวิธีวิจัย และวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ และความสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การนิเทศการศึกษา การประกันคุณภาพ ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ในเอกสารประกอบสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 เล่ม คือ แนวทางในการบริหารหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนรู้ และแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. ผลการสำรวจสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ประกอบด้วยสมรรถนะดังต่อไปนี้ ด้านความรู้ 1) หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การประกันคุณภาพภายใน ด้านทักษะ/ความสามารถ 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการตัดสินใจ 2) ความสามารถในการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น 3) ความสามารถในการวางแผนการดำเนินงาน ด้านคุณลักษณะ 1) ซื่อสัตย์สุจริต 2) ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3) มุ่งมั่นในการทำงาน เป็นสมรรถนะที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการขาดสมรรถนะจึงจำเป็นต้องพัฒนาในตัวผู้บริหารงานวิชาการต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธรรมาบุญ คุณจินดา (ออนไลน์. 2550) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้บริหารงานวิชาการขาดความรู้ ทักษะ และความไม่เข้าใจต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งระบบการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การวัดผลประเมินผลแนวใหม่ การประกันคุณภาพการศึกษา และซึ่งสอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ 2543 : 49 ; นภาเดช บุญเชิดชู. 2552) ที่กล่าวว่าหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ควรได้มาจากการสำรวจความต้องการพัฒนาก่อนการฝึกอบรมเพื่อสอดคล้องกับปัญหาหรือเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 ควรนำการศึกษาศมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ไปจัดทำหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการในโอกาสต่อไป

1.2 ควรพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารงานวิชาการ โดยการนำหลักสูตรนี้ไปใช้กับผู้บริหารงานวิชาการก่อนได้รับการแต่งตั้งหรือรับมอบหมายงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการพัฒนาของผู้บริหารงานวิชาการสังกัดอื่น เพื่อศึกษาว่าสมรรถนะที่ต้องการพัฒนามีความแตกต่างกับการวิจัยครั้งนี้หรือไม่และได้ผลเป็นประการใด

2.2. ควรมีการศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการกับบุคลากรทางการศึกษาอื่น เช่น ครูผู้สอน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : คูรุสภาลาดพร้าว.
- นภาเดช บุญเชิดชู. (2552). **การพัฒนา รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียน ตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมาบุญ คุณจินดา. (2550). **ปัญหาการบริหารงานวิชาการ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://opencharm.multiply.com/journal/item/34> [13 ตุลาคม 2550].
- เพิ่มพูน ผ่านลำแดง. (2546). **การพัฒนาดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนหนองสอพิทยาคม ตำบลลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดกรมสามัญศึกษา**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ประพาส เล็กโล่ง. (2545). **ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). **สภาวะการศึกษาไทย ปี 2550/2551 “ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย”**. กรุงเทพฯ : คอมมิวนิเคชั่น.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. (2543). **สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร**. กรุงเทพฯ : พีทีพีรินทร์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. (2553). **รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำปีการศึกษา 2553**. เพชรบูรณ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอัตถ์สำเนา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2551). **รายงานประจำปี 2551**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอัตถ์สำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). **คู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทย**. กรุงเทพฯ : คณะทำงานโครงการสมรรถนะสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- หวน พันธุ์พันธ์. (2549). **การบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2547). “แนวคิดเรื่องสมรรถนะ Competency : เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง”. *Chulalongkorn Review*. 16(3) : 57-72.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

A Head of Early Childhood Development Center Leadership Development
Model Effecting the Effectiveness of Early Childhood Development Center
under Local Government Organizations in Nakhon Ratchasima Province

พิทักษ์ สมบูรณ์^{1,*} และ ประหยัด ภูมิโคกรักษ์²
Pituk sombool^{1,*} and Prayad Bhoomkhokrak²

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the heads of the Child Development Centres' leadership which affected the performance efficiency of the Child Development Centres; 2) develop model for the heads of the Child Development Centres' leadership which affected the performance efficiency of the Child Development Centres and 3) assess the development model for the heads of the Child Development Centres' leadership under the local administrative organizations in Nakhon Ratchasima. The research consisted of 3 phases: 1) The study of the heads of the Child Development Centres' leadership which affected the performance efficiency of the Child Development Centres, 2) The development of the model for the heads of the Child Development Centres' leadership and 3) The assessment of the model for the heads of the Child Development Centres' leadership under the local administrative organizations. Research tools were a questionnaire, an assessment form on the suitability and the possibility of the model, and group discussion among 32 heads who won the heads of the Child Development Centres of the Year Award in 2010. Each research participant was selected by using the stratified random sampling in 32 districts, they were in total of 249 heads of the Child Development Centres. (10 experts and 16 qualified persons who had experiences in educational management or the Child Development Centres were derived from the purposive sampling). The aim of this sample selection was to

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Ph.D. Student in Leadership in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000,
Thailand.

* Corresponding author, e-mail: sendto_pailomcity@hotmail.com

assess the suitability of the model. Statistics used for data analysis were percentages, means, standard deviations and content analysis.

The research results showed that

1) On the heads of the Child Development Centres' leadership which affected the performance efficiency of the Child Development Centres, the relationship between the leadership and the performance efficiency of the Child Development Centres was generally positive with the statistical significance at the .01 level. Concerning the regression analysis of the heads of the Child Development Centres' leadership which affected the performance efficiency of the Child Development Centres, the first top three aspects of the leadership with the statistical significance at the .05 level were the personality, the academic and the participation behavior.

2) The development of the model for the heads of the Child Development Centres' leadership which affects the performance efficiency of the Child Development Centres consisted of 4 components: (1) principles, (2) objectives, (3) The 3 steps development procedures (3.1) The assessment prior to the development, (3.2) the development in accordance with the model and (3.3) the assessment after the development), and (4) the guidelines for the model implementation.

3) The assessment of the development model for the heads of the Child Development Centres' leadership which affects the performance efficiency of the Child Development Centres consisting of 4 components: (1) the principles,(2) objectives of the model, (3) The 4 steps development procedures: (3.1) The assessment prior to the development, (3.2) the development in accordance with the model, (3.3) the assessment after the development and (3.4) the redevelopment, and (4) the guidelines for the model implementation.

Keywords: the leadership of the child development centres' heads, the model for the heads of the child development centres' leadership

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย การวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่น ปี 2553 จำนวน 32 คน ซึ่งคัดเลือกจากหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอละ 1 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างได้แก่หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 249 คน โดยการสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นแบบมีสัดส่วนครอบคลุมทั้ง 32 อำเภอ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน และ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาหรือการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 16 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในการนำไปใช้ โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย (1) ศึกษาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์การถดถอยของภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุดในแง่ของนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำด้านวิชาการ ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมกรรมวิธีมีส่วนร่วม (2) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้น (3.1 ขั้นประเมินก่อนการพัฒนา 3.2 ขั้นการพัฒนาตามรูปแบบ 3.3 ขั้นประเมินหลังการพัฒนา) องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ (3) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้น (3.1 ขั้นประเมินก่อนการพัฒนา 3.2 ขั้นการพัฒนาตามรูปแบบ 3.3 ขั้นประเมินหลังการพัฒนา 3.4 ขั้นการพัฒนาซ้ำ) องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

บทนำ

การกระจายอำนาจทางการจัดการศึกษามุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวด 2 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการศึกษา การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนมา คือ การจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2551 : บทนำ)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่างๆ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและ

พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกๆ ด้าน การจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กลักษณะงานประกอบด้วย 1) งานบุคลากร และการบริหารจัดการ 2) งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) งานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 4) งานการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบดูแลบุคลากรและการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนงานที่วางไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นหากหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดความเป็นผู้นำแล้ว การพัฒนาเด็กเล็กในทุกส่วนก็จะขาดประสิทธิภาพและอาจประสบความล้มเหลวได้

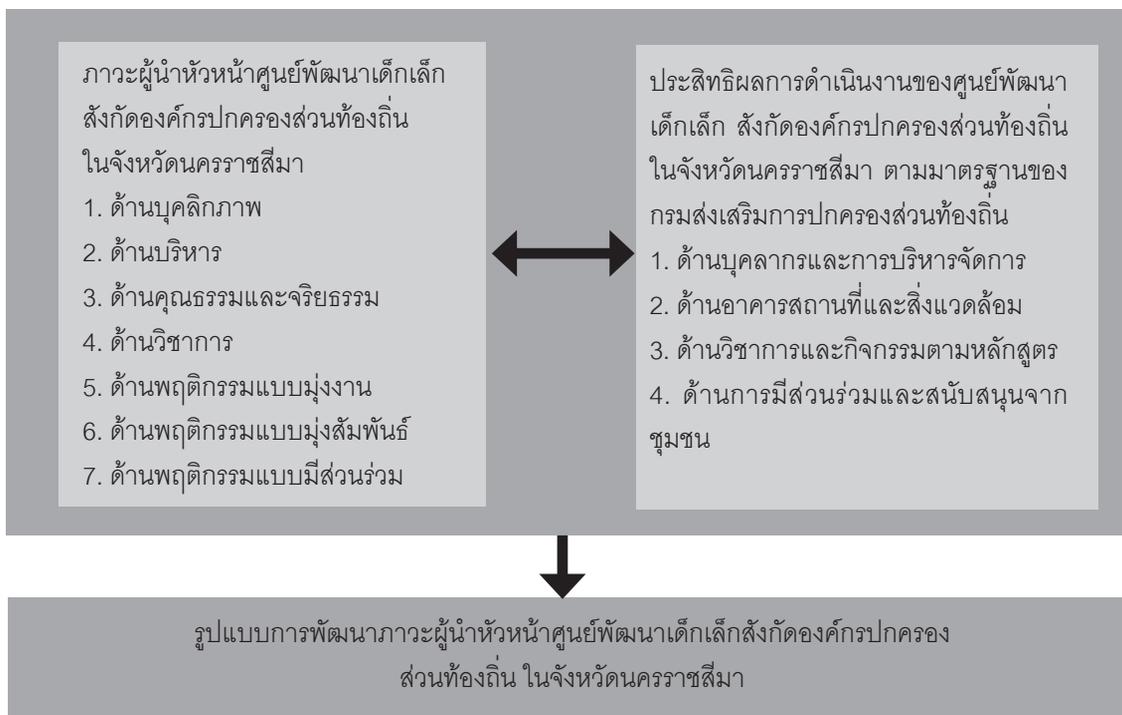
จังหวัดนครราชสีมา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 657 ศูนย์ ซึ่งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากส่วนราชการต่างๆ และจัดตั้งเอง การกำหนดคุณสมบัติของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของแต่ละหน่วยงานมีคุณสมบัติและภาวะผู้นำที่แตกต่างกันซึ่งจะทำให้การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่บรรลุตามมาตรฐานและประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศิริกุล อิศรานุกฤษ และคณะ. 2550 : 58-71) ซึ่งสอดคล้องผลการประเมินข้างต้นซึ่งภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามมาตรฐานและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เป็นอยู่จริง ภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการดำเนินงานของ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงาน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 657 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตรคำนวณของ Kregcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 249 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นแบบมีสัดส่วน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามแนวคิดของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกเป็น คุณลักษณะภาวะผู้นำ 4 ด้าน คือ ด้านบริหาร ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและด้านวิชาการ พฤติกรรมภาวะผู้นำ 3 แบบ คือ แบบมุ่งงาน แบบมุ่งสัมพันธ์ และแบบมีส่วนร่วม

2.2 ด้านประสิทธิผลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ

2.2.2 ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

2.2.3 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร

2.2.4 ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม จำแนกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 7 ด้าน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 ด้าน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็น

2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive research)

3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการไว้ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน

ระยะที่ 2 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 คน เลือกโดยเฉพาะเจาะจง เพื่อประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ มี 6 ลักษณะ ด้านวิชาการ มี 7 ลักษณะ ด้านพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วม มี 6 ลักษณะ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับแนวคิด ทศนะของ Bass (1990 : 40) ได้นำเสนอคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย เซาร์ปัญญา มีไหวพริบ มีความรอบคอบในการตัดสินใจ มีคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ Brigg (1996 : 59-67) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมภาวะผู้นำไว้ประกอบด้วย กำหนดวิสัยทัศน์ ให้โอกาสทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ริเริ่มและอำนวยความสะดวกในการบริหาร รั้งสรรค ประเสริฐศรี (2544 : 35-44) ได้นำเสนอคุณลักษณะภาวะผู้นำ ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ มีความกล้าหาญ เชื่อมั่นในตนเอง การตัดสินใจ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค มองการณ์ไกล มีเซาร์ปัญญา มีวิจากรณญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีมนุษยสัมพันธ์

2. การสร้างรูปแบบและการประเมินรูปแบบการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบเป็น 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทศนะของ สุธรรม ธรรมทัศน์ (2549 : 201) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารสู่ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 4 ส่วน และขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้น คือ 1) ขั้นการประเมินก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา 2) ขั้นเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะ 4) ขั้นประเมินผลหลังการพัฒนา

3. การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยการ

สอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญและการสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มีความเห็นร่วมกันว่า รูปแบบการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในด้านโครงสร้างองค์ประกอบมี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนามี 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 2 การพัฒนา ขั้นที่ 3 การประเมินหลังการพัฒนา ขั้นที่ 4 การพัฒนาซ้ำ ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทศนะของ สุธรรม ธรรมทัศน์ (2549 : 201) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารสู่ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 4 ส่วน และขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้น คือ 1) ขั้นการประเมินก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา 2) ขั้นเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะ 4) ขั้นประเมินผลหลังการพัฒนา

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วม ซึ่งภาวะผู้นำดังกล่าวจะช่วยให้หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปฏิบัติหน้าที่ได้ประสบผลสำเร็จและการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีประสิทธิภาพซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับแนวคิดทศนะของ รั้งสรรค ประเสริฐศรี (2544 : 35-44) ได้นำเสนอคุณลักษณะภาวะผู้นำ ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ มีความกล้าหาญ เชื่อมั่นในตนเอง การตัดสินใจ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค มองการณ์ไกล มีเซาร์ปัญญา มีวิจากรณญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

2. การสร้างรูปแบบและการประเมินรูปแบบการพัฒนาระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในจังหวัดนครราชสีมา องค์ประกอบมี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางเดียวกันกับทัศนะของ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2549 : 201) ได้นำรูปแบบการพัฒนาบูรณาการผู้บริหารสู่ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 4 ส่วน และขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้น คือ 1) ขั้นการประเมินก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา 2) ขั้นเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 4) ขั้นประเมินผลหลังการพัฒนา

3. การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยการสอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญและการสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มีความเห็นร่วมกันว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในด้านโครงสร้างองค์ประกอบมี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดหลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำมี 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 2 การพัฒนา ขั้นที่ 3 การประเมินหลังการพัฒนา ขั้นที่ 4 การพัฒนาซ้ำ ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทัศนะของ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2549 : 201) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาบูรณาการผู้บริหารสู่ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 4 ส่วน และขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้น คือ 1) ขั้นการประเมินก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา 2) ขั้นการเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ 4) ขั้นการประเมินผลหลังการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา หน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอาจนำไปประยุกต์ใช้โดยกำหนดให้หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กศึกษาคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อน

1.2 หน่วยงานที่นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปใช้ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เข้าใจในรายละเอียดของการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้พบว่าภาวะผู้นำของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 3 ด้าน 39 ลักษณะแต่ด้วยเงื่อนไขด้านเวลาผู้วิจัยจึงเลือกภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1-6 อันดับมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้นจึงมีภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอีกส่วนหนึ่งที่ควรนำมาทำการวิจัยและพัฒนาเพิ่มเติม

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการประเมินภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เป็นมาตรฐาน

2.3 ควรมีการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2551). **คู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก**. กรุงเทพฯ : จรรยาแพนสมบุญ.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ : ธนัชชการพิมพ์.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และคณะ. (2550). **โครงการประเมินการจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาสาธารณสุข อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2549). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาประเทศ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

Bass, B. M. and B. J. Avolio. (1990). **Transformation leadership development**. California : Consulting Psychologist.

Bring, K. L. (1996.) **Leadership in restructuring school : The development of an expanded framework**. California : University of Southern California.

การศึกษารองประกอบของความรู้ของอาจารย์ ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์

A Study Factor of Teacher's Knowledge for Learning Mathematics Management in Mathematical Proof

นฤเบศ ลาภยั้งยง^{1,*}, ยุพิน พิพิธกุล², ชาญณรงค์ เฮียงราช²
Narubet Lapyingyong^{1,*}, Yupin Phiphitthakun², Channarong Heingraj²

ABSTRACT

The research aimed to study a necessary factor of teacher's knowledge for management of teaching and learning mathematical proof of university mathematics instructors by using the research and development. The research was divided into three stages which were stage 1) the study of factors concerning mathematical proof learning management by synthesizing theories and related research, stage 2) the development factors of teacher's knowledge for teaching and learning mathematical proof by using means of a focus group which consisted of 3 groups of participants: (1) mathematics instructor, (2) mathematics educators, and (3) students who had enrolled the mathematical proof. These participants were selected by using the special criteria and voluntarily participated and stage 3) the confirmation of 3 developed factors obtained from the stage 2, namely, mathematical content knowledge, pedagogical knowledge, and knowledge of learners cognition in mathematics. These factors were used to construct a rating-scale questionnaire with 56 items and were administered to 260 mathematics instructors who taught the mathematical proof. The data were analyzed by using the confirmatory factor analysis.

The major findings of the research revealed that 3 main factors for mathematical proof instruction were pedagogical knowledge, which consisted of curricular knowledge, instructional knowledge, and measurement and evaluation knowledge. Mathematical content knowledge consisted of common content knowledge, specialized content knowledge, and knowledge at the mathematical horizon. Also, knowledge of learners' cognition in mathematics consisted of representations concept of mathematical proof, and constructing and understanding of mathematical concepts.

Keywords: teacher's knowledge, learning management, mathematical proof

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม 44000
Ed.d. Student in Mathematics Education Program, Rajabhat Maha sarakham University,
Maha sarakham 44000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม 44000
Faculty of Education, Rajabhat Maha sarakham University, Maha sarakham 44000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: l.narubet@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความรู้ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย โดยใช้การวิจัยเชิงพัฒนา การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 พัฒนางค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ โดยการสนทนากลุ่มและใช้วิธีฉันทามติแบบพหุลักษณะ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางคณิตศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทางคณิตศาสตร์ศึกษา จำนวน 3 ท่าน และนักศึกษาวิชาเอกคณิตศาสตร์ที่เคยศึกษาเรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน และระยะที่ 3 การยืนยันองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ที่ได้จากระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยนำแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ และความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน มีทั้งหมด 56 ข้อ ไปทดสอบกับอาจารย์ที่สอนการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 260 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลักที่จำเป็นในการในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบรอง ได้แก่ ความรู้ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ และความรู้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ความรู้ด้านเนื้อหา ประกอบด้วยองค์ประกอบรอง ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาพร้อม ความรู้ในเนื้อหาเฉพาะ และความรู้ในขอบข่ายทางคณิตศาสตร์ และความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วยองค์ประกอบรอง ได้แก่ ความรู้ในการแสดงมโนทัศน์การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ และความรู้ในการสร้างมโนทัศน์

คำสำคัญ : ความรู้ของอาจารย์ การจัดการเรียนรู้ การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนไทยให้มีความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 12-13) คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์และความเจริญก้าวหน้าของโลก มนุษย์ใช้คณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่นๆ รวมทั้งใช้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการคิดที่หลากหลาย ทั้งการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างเป็นระบบและระเบียบแบบแผน ลักษณะการคิดดังกล่าวทำให้มนุษย์สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ และ

แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2554 : 1)

การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ดังที่ Hersh (1993 : 392) ได้กล่าวว่าการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ให้ความสนใจต่อการพิสูจน์มากกว่าคุณค่าของผลลัพธ์ และถือว่าการพิสูจน์เป็นสิ่งจำเป็นจะละเว้นเสียมิได้ สอดคล้องกับ Markel (1994 : 291-295) ที่กล่าวว่าการพิสูจน์เป็นหัวใจสำคัญของคณิตศาสตร์ การสร้างทฤษฎีบท และการพิสูจน์ทฤษฎีบทเป็นหน้าที่ของนักคณิตศาสตร์ ส่วน Solow (2002 : 1) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของนักคณิตศาสตร์ก็คือ การค้นหาความจริงทางคณิตศาสตร์และสื่อสารความจริงนั้นผ่านบทพิสูจน์ด้วยภาษาคณิตศาสตร์ แต่ผลการวิจัยพบว่าความเข้าใจเรื่องการพิสูจน์นั้นเป็นเรื่องยากสำหรับ

ผู้เรียน Fennema และ Franke (1992 : 162) กล่าวว่า ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญและความรู้ของครูมีอิทธิพลต่อโอกาสการเรียนรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2543 : ก) ที่กล่าวว่า ครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้

ในปี 1985 Shulman ได้เรียกร้องให้เกิดการทำวิจัยเกี่ยวกับความรู้สำหรับการสอนมากขึ้น โดยเขาได้บรรยายผลงานที่ชื่อว่า "Those who understand: Knowledge growth in teaching" ในการประชุมวิชาการประจำปีของสมาคมวิจัยทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (The 1985 Annual Meeting of the American Educational Research Association) และได้เสนอว่าสิ่งที่ขาดหายไปจากกระบวนทัศน์ (Missing paradigm) ที่เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษาและการศึกษาเกี่ยวกับการสอน ก็คือความรู้ของครู

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความรู้ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ของอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงพัฒนา โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 พัฒนาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยการสนทนากลุ่มและใช้วิธีฉันทามติแบบพหุลักษณะ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางคณิตศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทาง

คณิตศาสตร์ศึกษา จำนวน 3 ท่าน และนักศึกษาคณิตศาสตร์ ที่เคยศึกษาเรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน

ระยะที่ 3 ยืนยันองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ที่ปฏิบัติงานในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 400 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาคณิตศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ที่ปฏิบัติงานในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 260 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ จำนวน 56 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .985 เป็นแบบสอบถามสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรม LISREL 8.72

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ขององค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ขององค์ประกอบมีค่าระหว่าง .426 ถึง .844 ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 3,821.018, $df = 105$, $p = .000$ แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .954

แสดงว่าองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมดี สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ นอกจากนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องของกลมกลืนระหว่างองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 30.46 ($p = 0.98$) ที่องศาอิสระ 50 ค่า RMSEA เท่ากับ .000 หมายความว่าองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก สรุปได้ว่า

องค์ประกอบหลักของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ ความรู้ด้านเนื้อหา และความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .95, .92 และ .85 ตามลำดับ

องค์ประกอบความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบรองเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ และ ความรู้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .95, .82 และ .74 ตามลำดับ

องค์ประกอบความรู้ด้านเนื้อหา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบรองเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาร่วม ความรู้ในเนื้อหาเฉพาะ และความรู้ในขอบข่ายทางคณิตศาสตร์ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .91, .83 และ .79 ตามลำดับ

องค์ประกอบความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบรองเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ในการแสดงมโนทัศน์การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ และความรู้ในการสร้างมโนทัศน์และความเข้าใจมโนทัศน์การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .95 และ .88 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่องการศึกษาขององค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์พบว่า องค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์

มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ ความรู้ด้านเนื้อหา และความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ Hersh (1993 : 392) กล่าวว่า นักคณิตศาสตร์ให้ความสนใจต่อการพิสูจน์มากกว่าคุณค่าของผลลัพธ์ และถือว่าการพิสูจน์เป็นสิ่งจำเป็นจะละเว้นเสียมิได้ สอดคล้องกับ Markel (1994 : 291-295) ที่กล่าวว่า การพิสูจน์เป็นหัวใจสำคัญของคณิตศาสตร์ การสร้างทฤษฎีบท และการพิสูจน์ทฤษฎีบท เป็นหน้าที่ของนักคณิตศาสตร์ ส่วน Solow (2002 : 1) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของนักคณิตศาสตร์ ก็คือ การค้นหาความจริงทางคณิตศาสตร์ และสื่อสารความจริงนั้นผ่านบทพิสูจน์ด้วยภาษาคณิตศาสตร์ เนื่องจากภาษาคณิตศาสตร์มีความสำคัญอย่างหนึ่งคือ ความถูกต้องแม่นยำ บทพิสูจน์ที่ดีควรจะถูกนำเสนออย่างเป็นขั้นเป็นตอน Saed (1997 : 4300-A) กล่าวว่า ความสามารถในการพิสูจน์ และความเข้าใจในธรรมชาติของการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ รวมทั้งเทคนิควิธีในการพิสูจน์เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ที่สำคัญในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ผู้เรียนจะต้องอ่านทำความเข้าใจ วิเคราะห์การพิสูจน์ แสดงความคิดเห็น และเขียนแสดงการพิสูจน์เองได้ อีกทั้งต้องเข้าใจและเห็นคุณค่าของการพิสูจน์ด้วย การพิสูจน์เป็นลำดับทางตรรกศาสตร์ของประโยค โดย เริ่มต้นจากการใช้ สมมติฐาน บทนิยาม หรือสัจพจน์ สิ่งที่พิสูจน์มาแล้ว และการให้เหตุผล (Moore. 1991 : 51) ที่พร้อมจะเปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ได้ (Rodd. 2000 : 232) ในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์นั้นจำเป็นต้องมีเทคนิคที่ช่วยในการพิสูจน์ซึ่งเทคนิคหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนรูปข้อความที่จะพิสูจน์ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ทางตรรกศาสตร์ หรืออาจนำแนวคิดหรือวิธีการพิสูจน์จากทฤษฎีบทที่ได้พิสูจน์มาแล้วเป็นแนวทางในการพิสูจน์ เทคนิคการพิสูจน์มีหลายวิธี เช่น การเปลี่ยนรูปข้อความที่จะพิสูจน์ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ (Translate to Logical Symbolism) การอุปมา (Analogy) วิธีคิดแบบย้อนกลับ (Working Backwards) วิธีการลองผิดลองถูก

(Do-something Approach, Trial and Error) การใช้ขั้นตอนนิยามในการพิสูจน์ (Use of Definition) การใช้ทฤษฎีบทที่มีมาก่อนหรือที่พิสูจน์มาแล้ว (Use Previously Proved Theorem) (Bittinger. 1972 : 75-79) จะเห็นว่าการศึกษาทางคณิตศาสตร์จะมีลักษณะของเนื้อหาที่แตกต่างจากคณิตศาสตร์แขนงอื่น การจัดการเรียนรู้การพิสูจน์จึงจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ยังมีผู้เรียนจำนวนมากที่มีปัญหาในการอ่านและเขียนการพิสูจน์ หลายคนมีความคิดรวบยอดที่ผิดเกี่ยวกับการพิสูจน์ และเทคนิคในการพิสูจน์ซึ่งเป็นสิ่งขัดขวางความสามารถในการเขียนการพิสูจน์ของนักศึกษา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์จะต้องมีความเข้าใจในหลักสูตร เพราะจะเป็นแนวทางช่วยให้ผู้เรียนละเอียดของเนื้อหาและพฤติกรรมที่ควรปลูกฝังผู้เรียน นอกจากนี้ หลักการ ทักษะ และเทคนิคการจัดการเรียนรู้การพิสูจน์ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้อคณิตศาสตร์ ตลอดจน หลักการและจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผล และการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้อคณิตศาสตร์ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของความรู้ของครูในการจัดการเรียนรู้อคณิตศาสตร์อันจะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Barker (2007 : 29) ที่กล่าวว่า ครูสามารถใช้ความรู้ตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้ และความรู้ของครูจะส่งผลโดยตรงต่อความรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกมล ไพศาล (2549 : 1) ที่ได้ทำการศึกษาศักยภาพเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาโปรแกรมวิชาคณิตศาสตร์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ที่พบว่า คุณภาพการสอนของครูเป็นสาเหตุโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา และ มณิกา เรื่องสินชัยวานิช (2552 : 1) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่พบว่า คุณภาพการสอน ของครูเป็นสาเหตุโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน องค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์มีน้ำหนักมากกว่า ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ คือ ความรู้ด้านเนื้อหา ซึ่ง Welder (2007 : 4) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาเฉพาะทุกอย่าง

จำเป็นที่จะทำให้การเรียนการสอนคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ ปิยวดี วงษ์ใหญ่ (2551 : 80) ที่ได้กล่าวว่า ผู้สอนต้องมีความเข้าใจเนื้อหาคณิตศาสตร์ในเรื่องนั้นๆ อย่างลึกซึ้ง และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนแนวคิดที่อยู่ในแบบต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ในเนื้อหาพร้อม ซึ่งเป็นความรู้ที่จะช่วยให้ ผู้เรียนสามารถแสดงการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ได้มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ต้องแปลงข้อความที่จะพิสูจน์ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ทางตรรกศาสตร์ ดำเนินการพิสูจน์จากเหตุหรือสมมติฐานไปสู่สิ่งที่ต้องการพิสูจน์หรือผลสรุป หรือดำเนินการจากสิ่งที่ต้องการพิสูจน์กลับมาหาเหตุหรือสมมติฐานสอดคล้องกับแนวคิดของ Bittinger (1972 : 75-79) และ สุเทพ ทองอยู่ (2533 : 11) ที่ได้เสนอเทคนิคที่ช่วยในการพิสูจน์ว่าได้แก่ การเปลี่ยนรูปของข้อความที่จะพิสูจน์ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ วิธีการลองผิดลองถูก วิธีคิดแบบไปข้างหน้า และวิธีคิดแบบย้อนกลับ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ได้ ความรู้เหล่านั้น ได้แก่ เทคนิคการพิสูจน์ ตรรกศาสตร์และการให้เหตุผล และปรัชญา ธรรมชาติและโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ ความรู้ในเนื้อหาเฉพาะ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง แนวคิด หลักการ กฎ ทฤษฎี และสมมติฐาน เพื่อครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ มีน้ำหนักองค์ประกอบรองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้ในเนื้อหาเฉพาะนั้นคือวิธีพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีอยู่มีหลายวิธี เช่น การพิสูจน์ข้อความในรูปประโยคแบบมีเงื่อนไข การพิสูจน์ในรูปประโยคแบบเงื่อนไขสองทาง การพิสูจน์โดยการแจกกรณี การพิสูจน์ข้อความเลือก การพิสูจน์โดยการแจกนับ การพิสูจน์การมีอยู่และการพิสูจน์ความเป็นได้อย่างเดียว การพิสูจน์ว่าไม่มี การพิสูจน์ว่าเป็นเท็จโดยการยกตัวอย่างค้าน และการพิสูจน์โดยวิธีอุปนัยเชิงคณิตศาสตร์ อาจารย์ที่มีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์จะทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ รอคคอฟฟ์ และคนอื่นๆ (Rockoff and others. 2009 : 48) กล่าวถึงประสิทธิภาพของครูว่า ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาเฉพาะ

และ Woolfolk (2007 : 486-487) ที่กล่าวว่า ครูที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความรู้ในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิชาที่สอนอย่างชัดเจนสำหรับความรู้ในขอบข่ายทางคณิตศาสตร์ เป็นความรู้ตามลำดับของเนื้อหาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของคณิตศาสตร์ มีน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นความรู้ในเนื้อหาที่ใช้เป็นตัวแบบการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ เซต ความสัมพันธ์ ฟังก์ชัน และทฤษฎีจำนวน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Moore (1990) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องปัญหาในการเรียนการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยมีคำถามการวิจัยคือ อะไรคือธรรมชาติและที่มาของปัญหาในการเรียนรู้ที่จะอ่านและทำการพิสูจน์ของนักศึกษาในบทเรียนแรกของการเรียน การพิสูจน์ และได้บรรจุบทเรียนที่ประกอบด้วย เทคนิคการพิสูจน์ ทฤษฎีเซต ความสัมพันธ์ และฟังก์ชัน และระบบจำนวนจริง สำหรับ ความรู้ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุดนั้น Grouws (1992 : 159-160) กล่าวว่า ความรู้ที่ถูกกำหนดขึ้นมีความซับซ้อนจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน เช่นเดียวกับ Shulman (1988 : 8-9) ที่กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนและคุณลักษณะของผู้เรียนว่า เป็นความรู้ที่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ระดับพัฒนาทางสติปัญญาของผู้เรียน แรงจูงใจในการเรียนรู้ มโนทัศน์เดิม มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นในการเรียนรู้ใหม่ของผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ในการสร้างมโนทัศน์และความเข้าใจมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแสดงผลมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์เป็นการสื่อสารแนวคิดหรือความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ และสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ด้วยวิธีการใช้อุปกรณ์ (Manipulatives) รูปภาพ (Pictures) สัญลักษณ์ทางการเขียน (Written Symbols) สัญลักษณ์ทางการพูด (Verbal Symbols) และบริบทในชีวิตประจำวัน (Real-life Context) (Lesh. 1979 : 33-40) สอดคล้องกับ Wendy (2010 : 19) ที่กล่าวถึงการแสดงผล (Representations) มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการแสดงถึงความสัมพันธ์กับการคิดของผู้เรียน

ซึ่งรวมถึงการแสดงความสามารถของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ และความหลากหลายของการเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ นอกจากนั้น ความรู้ในการสร้างมโนทัศน์และความเข้าใจมโนทัศน์การพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ มีน้ำหนักองค์ประกอบรองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างมโนทัศน์และความเข้าใจมโนทัศน์ทางการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นการรับรู้เพื่อค้นหาลักษณะร่วมจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมแล้วรวมกลุ่มจัดพวก ค้นหาสมมติฐานจนสามารถใช้อธิบายความหมาย จำแนกความแตกต่างกับมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อื่นได้ แล้วเชื่อมโยงระหว่างความคิด ความจริง และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ จนสามารถแปลความตีความ และขยายความในปัญหาใหม่ได้ สอดคล้องกับ Hill, Ball และ Shilling (2008 : 381) ที่กล่าวว่าครูต้องมีความรู้ในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าความสามารถในการเข้าใจว่าผู้เรียนเข้าใจมโนทัศน์นั้นได้อย่างไร และการเข้าใจในสิ่งที่แสดงถึงความเข้าใจของผู้เรียน ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการคิดของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ความสามารถในการเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน และประสบการณ์ของผู้เรียนในการแก้ปัญหา มีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มวิธีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการคิดของผู้เรียนจากมโนทัศน์เดิมไปใช้ในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ เช่นเดียวกับ Wendy (2010 : 19) กล่าวว่า ความเข้าใจ (Understanding) มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจของผู้เรียน ซึ่งรวมถึงความตระหนักของมโนทัศน์ว่าผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ หรือความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนว่าผู้เรียนเชื่อมโยงกับการเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อย่างไร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ผู้สอนควรตระหนักถึงความรู้ด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความรู้ในเนื้อหา ด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้ และด้านความรู้การเรียนรู้ของผู้เรียน

1.2 ควรพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา

1.3 ควรสร้างเกณฑ์การประเมินความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องอื่นในระดับอุดมศึกษา

2.2 ควรศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของอาจารย์ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา

2.4 ควรศึกษาองค์ประกอบของความรู้ของครูในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

ขจรศรี วรรณสถิต. (2544). **ปัญหาในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรี**. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประเวศ วะสี. (2543). **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ยุพิน พิพิธกุล. (2545). **การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

วัชร น้อยมี. (2551). **การพัฒนาชุดการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวน เรื่อง การให้เหตุผลและการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการให้เหตุผลของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

(2554). **ครูคณิตศาสตร์มืออาชีพเส้นทางสู่ความสำเร็จ**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

_____. (2555). **การวัดผลและประเมินผลคณิตศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542).

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

กรุงเทพฯ : พรึทหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2555). "มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ พ.ศ.2554". **เอกสารแนบท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สุเทพ ทองอยู่. (2533). "ปัญหาทางคณิตศาสตร์" ใน

เอกสารประกอบการอบรมครูคณิตศาสตร์ ครั้งที่ 6 วันที่ 9-10 พฤษภาคม 2533". หน้า 1-23.

กรุงเทพฯ : คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bittinger, M. L. (1972). **Logic and Proof**. Massachusetts : Addison-Wesley.

Boyatzis, E. Richard. (1982). **The Competent Manager : A Model for Effective Performance**. New York : Wiley.

Fennema, E. and M. L. Franke. (1992). "Teachers' Knowledge and Its Impact". In Grouws, D.A., ed. **Handbook of Mathematics Teaching and Learning**. pp. 147-164. New York : Macmillan.

Hersh, R. (1993). "Proving is Convincing and Explaining". **Educational Studies in Mathematics**. 24(4) : 389-399.

Markel, W. D. (1994). "The Role of Proof in Mathematics Education". **School Science and Mathematics**. 94(6) : 291-295.

- Moore, Robert Crumley. (1990). **College Students' Difficulties in Learning to Do Mathematical Proof**. Athens : The University of Georgia.
- National Council of Teachers of Mathematics. (2000). **Principles and Standards for School Mathematics**. Reston, VA : National Council of Teachers of Mathematics.
- Solow, Daniel. (2002). **How to Read and Do Proofs**. 3rd ed. New York : John Wiley & Son.
- Welder, M. Rachael. (2007). **Preservice Elementary Teachers' Mathematical Content Knowledge of Prerequisite Algebra Concepts**. Doctoral Dissertation, Department of Mathematics, Montana State University.
- Wendy, A. O'hanlo. (2010). **Characterizing the Pedagogical Content Knowledge of Pre-service Secondary Mathematics Teacher**. Doctoral Dissertation, Department of Mathematics, Illinois State University.

นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Administrative Innovation of Local Government Organization in the Northeast

อนุจิตร ชินสาร^{1,*}, กิจฐเขต ไกรवास² และ ประภาส ปิ่นตบแต่ง²
Anujit Chinasan^{1,*}, Kittachet Krivart² and Prapart Pintobtang²

ABSTRACT

The qualitative research of "Administrative Innovation of Local Government Organization in the Northeastern Region" was purposed to study of 1) characteristics, sources, initiating procedures and the related factors of administrative innovation of the local administrative organization, 2) problem and solution' by using innovation administration and 3) administrative innovation's applying to the other local administrative organizations by using in the good prototype of 6 local administrative organizations. The method was consisted of 1) documentary information, 2) in-depth interview, 3) group-work interview, and 4) observation.

Research results found that characteristics of administrative innovation of each local administrative organization was differed by principal tasks. The large-size local administrative organization has original of innovation from top to down but the small-size local administrative organization was opposite. Initiation procedure of administrative innovations were consisted of 3 procedures; 1) the concern meeting, 2) network creation with the outside sectors, and 3) following of evaluating and establishing of learning center. The related factors with initiation of innovation's procedure were consisted of 1) condition of the changing leader, 2) organization culture, 3) knowledge-ability of the officials, 4) participation, 5) supporting by the outside sectors and 6) social capital partnership. The solution methods of administrative innovation were consisted of 1) accelerating of the independent's capability in sides, 2) formal and non-formal meetings for understanding between people and the government offices in the same area. Applying of administrative innovation prototype's methods were also found as 1) determining the policy and vision that support the use of the applying of administrative innovation, 2) developing the head of organization to become the changing leader, 3) determining the control system continually 4) creating network extension to apply administrative innovation, 5) supporting in sharing internal knowledge and 6) encouraging the people's real participation.

Keywords: innovation, administrative innovation, local administrative organization

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

Ph.D. Student in Public Administration Program, Burapha University, Chon Buri, 20131, Thailand.

² คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chon Buri, 20131, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: aekphd4@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะ ที่มา กระบวนการก่อเกิด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการนำนวัตกรรมการบริหารไปปฏิบัติและ 3) ศึกษาแนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบ ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น โดยทำการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบที่ดี จำนวน 6 แห่ง วิธีการประกอบด้วย 1) ศึกษาข้อมูลเอกสาร 2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก 3) สทนากลุ่มย่อย และ 4) สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะนวัตกรรมการบริหารของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความโดดเด่นแตกต่างกันไปตามภารกิจหลัก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีที่มาของนวัตกรรมแบบบนลงล่างส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กมีที่มาของนวัตกรรมแบบล่างขึ้นบนกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และ 3) การติดตามประเมินผล/การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมประกอบไปด้วย 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) วัฒนธรรมองค์กร 3) ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและ 6) ทูทางสังคม แนวทางการแก้ไขปัญหาในการนำนวัตกรรมการบริหารไปปฏิบัติประกอบด้วย 1) การเร่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านต่างๆ 2) การประชุมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชน 3) การบูรณาการข้อมูลข่าวสารร่วมกันกับประชาชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ แนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบคือ 1) การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมการบริหารมาประยุกต์ 2) การพัฒนาให้ผู้นำองค์กรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) กำหนดให้มีระบบควบคุมติดตามอย่างต่อเนื่อง 4) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการนำนวัตกรรมการบริหารมาประยุกต์ 5) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร และ 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของภาคประชาชน

คำสำคัญ : นวัตกรรม นวัตกรรมการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยทั้งในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (กทม.) และเมืองพัทยา ถือเป็นการบริหารราชการที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศและการปกครองในระดับประชาธิปไตยของประเทศไทยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนท้องถิ่นที่มีสภาพปัญหาสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน หากมีการมุ่งหวังพึ่งรัฐบาลในฐานะที่ต้องดูแลประชาชนโดยรวมทั่วประเทศย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ (โกวิทย์ พวงงาม. 2550 : 11)

นวัตกรรมการบริหารสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นเรื่องใหม่ เนื่องจากนวัตกรรมการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเทคนิคและกระบวนการบริหารใหม่ๆ ที่มีการคิดปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรโดยมีการนำมาใช้สำหรับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งในปัจจุบันมีกระบวนการส่งเสริมกระบวนการในการเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมชุมชนในท้องถิ่นให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหลายแห่งมีการคิดค้นนวัตกรรมการบริหารเพื่อนำมาใช้ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลซึ่งนวัตกรรม

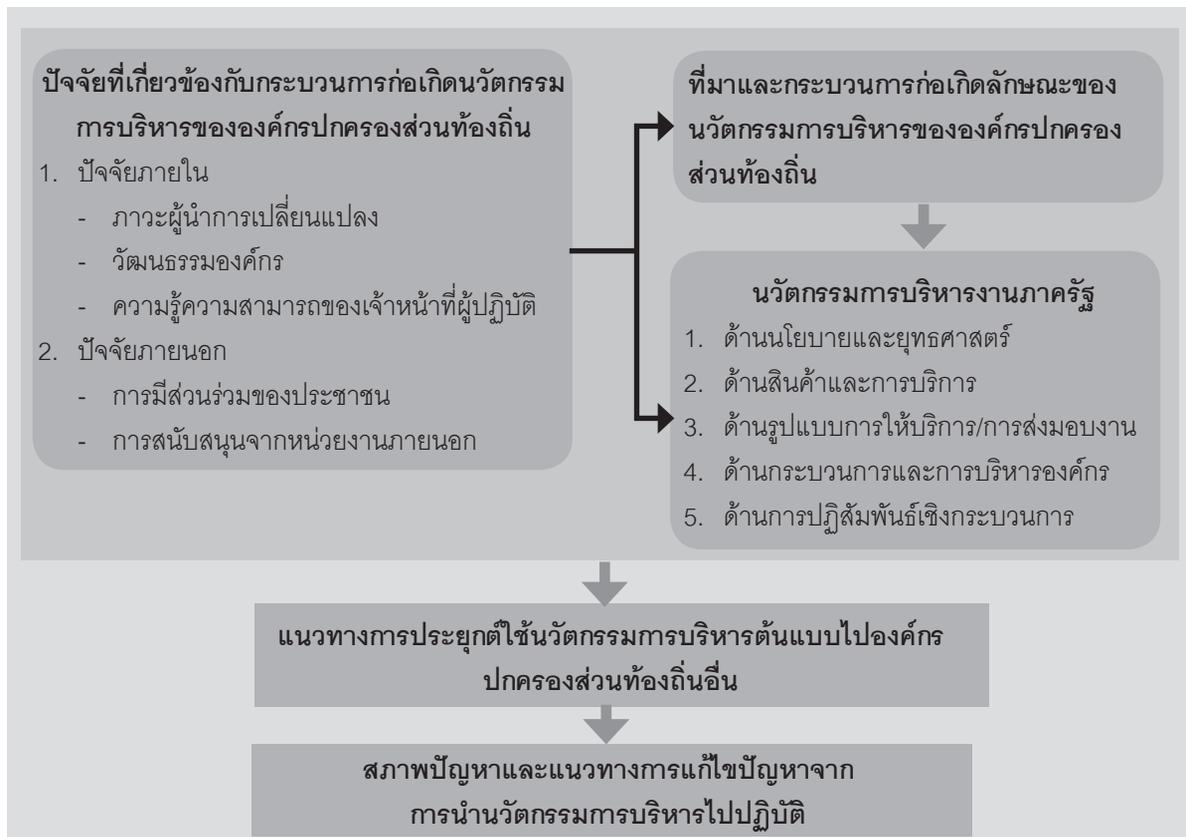
ดังกล่าวมีความโดดเด่นในการบริหารงานจนประสบผลสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากสังคมและประชาชน สามารถเป็นองค์กรต้นแบบในการศึกษานวัตกรรมกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้โดยมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบความสำเร็จในการบริหารองค์กร โดยมีการนำนวัตกรรมกรรมการบริหารเข้ามาประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน เพื่อมุ่งหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เรียนรู้การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และได้มาซึ่งนวัตกรรมกรรมการบริหารต้นแบบสำหรับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย โดยใช้ใช้นวัตกรรมกรรมการบริหาร เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นไทยในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนส่วนรวมและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะ ที่มา กระบวนการก่อเกิด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการนำนวัตกรรมกรรมการบริหารไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์นวัตกรรมกรรมการบริหารต้นแบบไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยได้มีการสร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรม รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

1) การศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Documentary study) เป็นการศึกษาทบทวนตำรา เอกสาร และบทความวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การศึกษาภาคสนาม โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (focus groups)

1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มี 2 แหล่งคือ

1) แหล่งข้อมูลเอกสารที่ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การบริหาร เช่น รายงานประจำปี แผนยุทธศาสตร์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) แหล่งข้อมูลสนาม ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 6 พื้นที่ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม เทศบาลนครนครราชสีมา เทศบาลตำบลด่านซ้าย องค์การบริหารส่วนตำบลนาผือ และองค์การบริหารส่วนตำบลท่านางแนว

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายด้านพื้นที่การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนวัตกรรมการบริหารไปใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม เทศบาลนครนครราชสีมา เทศบาลตำบลด่านซ้าย องค์การบริหารส่วนตำบลนาผือ และองค์การบริหารส่วนตำบลท่านางแนว ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา คือ ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนวัตกรรมการบริหารมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติและประชาชนในพื้นที่ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 96 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้บริหาร และการสนทนากลุ่มย่อย (focus groups) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ปฏิบัติ

2) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (focus groups) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชาชนในพื้นที่

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบแต่ละแห่ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 วิธีดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลด้านแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายทั้ง 6 แห่ง เช่น แผนพัฒนาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์เอกสารโครงการวารสารท้องถิ่น เป็นต้น

2) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus groups) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ ลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหาร สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการปรับเปลี่ยนแนวคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์ (successive approximation) เป็นการปรับเปลี่ยนแนวความคิดหรือข้อสมมติต่างๆ ที่ผู้ศึกษามีอยู่ก่อนเก็บข้อมูล เมื่อมีข้อมูลเชิงประจักษ์เพิ่มขึ้นจากข้อเท็จจริงในพื้นที่แนวความคิดหรือข้อสมมุติเหล่านั้นควรต้องขยาย หรือปรับเปลี่ยนไปตามข้อมูลที่มีมากขึ้น โดยวิธีการเอาข้อมูลที่เพิ่มมาปรับเปลี่ยนขยายขอบเขตและทิศทางของข้อมูลหรือปรากฏการณ์ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วยระดับท้องถิ่นรายกรณีศึกษา และ ระดับภาพรวมของการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย “นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” สรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ลักษณะ ที่มา กระบวนการก่อเกิด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

1.1 ลักษณะของนวัตกรรมการบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะมีลักษณะของนวัตกรรมบริหารที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความโดดเด่นของนวัตกรรมบริหารตามภารกิจขององค์กรนั้นๆ ประกอบด้วย

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะนวัตกรรมในด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม มีลักษณะนวัตกรรมในด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารการท่องเที่ยวตามแนวชายแดนอนุภาคลุ่มน้ำโขง

3) เทศบาลนครนครราชสีมา มีลักษณะนวัตกรรมในด้านสินค้าและบริการ ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารสำนักทะเบียนเพื่อประชาชน

4) เทศบาลตำบลด่านซ้าย มีลักษณะนวัตกรรมในด้านรูปแบบการให้บริการ/การส่งมอบงาน ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารตลาดที่มีมาตรฐาน

5) องค์การบริหารส่วนตำบลนางนวม มีลักษณะนวัตกรรมในด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงกระบวนการ ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

6) องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝื่อ มีลักษณะนวัตกรรมในด้านการกระบวนการและการบริหารองค์กร ภายใต้การดำเนินงานนวัตกรรมการบริหารธุรกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

1.2 ที่มาของนวัตกรรมการบริหาร พบว่าที่มาของนวัตกรรมนั้นอาจเกิดจากหน่วยงานหรือผู้บริหารระดับสูงโดยมีลักษณะที่มาเป็นระดับบนลงล่าง TDI (top down innovation) มักจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม และเทศบาลนครนครราชสีมา หรืออาจจะมีที่มาจากระดับล่างขึ้นบน BUI (bottom up innovation) โดยมีที่มาจากความต้องการของประชาชนเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ประกอบด้วย เทศบาลตำบลด่านซ้าย องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝื่อ จังหวัดอำนาจเจริญ และองค์การบริหารส่วนตำบลนางนวม จังหวัดขอนแก่น

1.3 กระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีที่มาจากนวัตกรรมการบริหารแบบบนลงล่าง (TDI) พบว่ากระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1) มีการประชุมของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อการวางแผน เป้าหมายการทำงานให้เป็นไปตามนโยบายที่กระทรวงมหาดไทยหรือผู้บริหารระดับสูงกำหนด

2) การประชุมร่วมของฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติงาน โดยดำเนินการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติตามนโยบายที่มีความเข้าใจที่ตรงกัน

3) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นการดำเนินการประชุมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการร่วมดำเนินโครงการร่วมกันแบบบูรณาการการทำงานเพื่อให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ สำหรับเทศบาลนครนครราชสีมา ยังไม่มีการดำเนินการตามกระบวนการในขั้นตอนนี้

4) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน จากฝ่ายบริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานรวมถึงศักยภาพการดำเนินโครงการที่ต้องขับเคลื่อนการทำงานอย่างเป็นระบบ

1.4 สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีที่มาของนวัตกรรมการบริหารแบบล่างขึ้นบน (BUI) พบว่ากระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เป็นการประชุมเพื่อหาข้อสรุปปัญหาต่างๆ ร่วมกันในการนำเสนอความต้องการและสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่ชาวบ้านต้องการให้หน่วยงานของรัฐให้ความช่วยเหลือ

2) มีการประชุมร่วมกันระหว่างประชาชนกับผู้นำท้องถิ่น โดย ดำเนินการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน นอกจากนี้หากเกินอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะร่วมกันนำเสนอต่อหน่วยงานของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

3) ดำเนินการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนมีการดำเนินการจัดทำประชาคมในการจัดตั้งกลุ่มต่างๆในชุมชนรวมถึงคัดเลือกคณะกรรมการ เป็นการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงอย่างเป็นระบบ

4) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินการประชุมกับหน่วยงานภายนอกในการร่วมเป็นเครือข่ายให้การสนับสนุนด้านข้อมูลทางวิชาการต่างๆ มีรูปแบบการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการการทำงานเพื่อให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

5) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ด้วยการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จจนทำให้ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ในสังคมพร้อมดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้มีการถอดองค์ความรู้และเผยแพร่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่เข้าศึกษาดูงานอย่างเป็นระบบ

1.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหาร ประกอบไปด้วย

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2) วัฒนธรรมองค์การ ลักษณะเป็นวัฒนธรรมองค์การที่เน้นงาน (Task Culture) คือแต่ละองค์การที่มีวัฒนธรรมที่เน้นเรื่องการทำงานเป็นทีมเหมือนกันรวมถึงมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคนพัฒนาและใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาผลงานให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาแนวคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ผสมผสานกับวัฒนธรรมองค์การที่เน้นการเป็นผู้นำ (Leader Culture) ซึ่งเป็นผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำพัฒนาและสร้างระบบการติดต่อสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและยอมรับภาวะผู้นำของผู้บริหารสูงสุดขององค์การ โดยวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารได้อย่างชัดเจน

3) ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ โดยผู้บริหารจะให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ทำให้บุคลากรนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ความรู้ความสามารถที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีการใช้ทักษะการปฏิบัติงานผสมผสานกับทักษะความรู้ทางวิชาการ มีการประสานงานบูรณาการการทำงานกับท้องถิ่นกับชุมชน ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4) ทูนาทางสังคม การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีทูนาทางสังคมเกิดขึ้น

ประกอบด้วย ความไว้วางใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้การแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นดำเนินไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ในส่วนของบรรทัดฐานทางสังคม เป็นการวางกรอบกติกา ข้อตกลงในการทำงานร่วมกันเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีทิศทางและเป็นระบบเข้าใจตรงกัน สำหรับการสร้างเครือข่ายในการทำงานกับหน่วยงานภายนอกทำให้เกิดความหลากหลายในการทำงานมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน และการทำงานมีการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการเข้ามา มีบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบผลสำเร็จ มีการให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคประชาชน โดยการรับฟังปัญหาจากประชาชนด้วยความตั้งใจ ใส่ใจ รวมไปถึงให้ประชาชนมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานในภารกิจต่างๆ ด้วยความจริงใจ จะส่งผลให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมการบริหารให้ประสบผลสำเร็จ

6) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก สำหรับการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินการสร้างเครือข่ายและแสวงหาหน่วยงานภายนอก เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามภารกิจต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การทำงานเกิดความหลากหลายในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. สภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการนำนวัตกรรมการบริหารไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การนำนวัตกรรมการบริหารไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1) ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาคือมีการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริมสนับสนุนการอบรมให้มีความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ พบว่าการดำเนินโครงการระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ มีการดำเนินการประชุมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ

3) ด้านการบูรณาการข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานขาดการบูรณาการ ข้อมูลข่าวสารร่วมกันกับประชาชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง แนวทางการแก้ไขปัญหาให้มีการประชุมเพื่อวางแผนงานในการบูรณาการข้อมูลร่วมกัน

3. แนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

แนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ามีแนวทางการประยุกต์ใน 6 แนวทางที่สำคัญดังนี้

1) การกำหนดนโยบายและละวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ในการบริหารองค์กรและในการให้บริการสาธารณะ จะทำให้การประยุกต์นวัตกรรมการบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายในช่วงระยะเวลาอันสั้น

2) การพัฒนาให้ผู้นำองค์กรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ หรือกล้าที่จะนำนวัตกรรมการบริหารเข้ามาใช้ในการบริหารองค์กรและการให้บริการสาธารณะ จะช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนและช่วยให้องค์กรเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3) กำหนดให้มีระบบควบคุมติดตามการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์อย่างต่อเนื่อง การนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบไปประยุกต์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ นั้น นอกจากนโยบายและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ และสนับสนุนจากผู้นำองค์กรแล้วในขั้นตอนของการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ ยังต้องมีระบบควบคุมและติดตามผลการดำเนินงานที่ดีและต่อเนื่อง จึงจะทำให้การประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบสามารถบรรลุผล

4) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ การสร้างเครือข่ายกับทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ริเริ่มหรือคิดค้นนวัตกรรมการบริหารต้นแบบ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง จะทำให้เกิดเครือข่ายในการถ่ายทอด เรียนรู้และทดลองนำนวัตกรรมการบริหารมาปฏิบัติร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทั้งในด้านความสำเร็จและในด้านความล้มเหลวร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

5) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรในด้านการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะทำให้

ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบถูกนำมาจัดให้ลดน้อยลงไปและในส่วนของผู้ที่ดูแลรับผิดชอบจะสามารถหาแนวทางในการป้องกันปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นได้ รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นกลไกสำคัญในความสำเร็จของการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบ จะได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของภาคประชาชนในการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการรับทราบถ่ายทอดนวัตกรรมการเรียนรู้ การทดลองปฏิบัติการติดตามประเมินผล และขยายผลนอกจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารมาสู่ท้องถิ่นแล้วยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความศรัทธาและความรับรู้ถึงความตั้งใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะและการบริหารองค์กร

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปเป็นรูปแบบของนวัตกรรมการบริหารต้นแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดังนี้

- แนวทางการประยุกต์นวัตกรรมการบริหารต้นแบบไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น**
- 1) กำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์
  - 2) การพัฒนาให้ผู้นำองค์กรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
  - 3) กำหนดให้มีระบบควบคุมติดตามการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์
  - 4) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรในด้านการนำนวัตกรรมการบริหารต้นแบบมาประยุกต์
  - 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของภาคประชาชนในการประยุกต์นวัตกรรมการบริหาร

ภาพที่ 2 รูปแบบของนวัตกรรมการบริหารต้นแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษามีข้อค้นพบสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบ (Best Practice) จำนวน 6 แห่งที่ประสบความสำเร็จในการนำนวัตกรรมการบริหารมาพัฒนาองค์กรและ

ท้องถิ่นของตน โดยวัดจากรางวัลที่องค์กรได้รับการที่องค์กรเป็นศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่นและการได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งการนำนวัตกรรมการบริหารไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ผู้นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติจำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพบริบทขององค์กร ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารอย่างลึกซึ้ง

เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ วุฒิพงษ์ ภัคดิเหล่า (2554 : 3) ศึกษาคุณลักษณะของ องค์การนวัตกรรม กรณีศึกษาขององค์กรที่ได้รับรางวัลด้าน นวัตกรรม พบว่า คุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผู้นำ บุคลากร เครือข่าย วัฒนธรรม และค่านิยมร่วม มีข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติคือ การที่องค์กรจะนำนวัตกรรมไปปรับใช้นั้นขึ้นอยู่กับบริบทที่ แตกต่างกันไปของแต่ละองค์กร เพราะคุณลักษณะของ องค์กรมีความแตกต่างกัน และการศึกษาของ สุภาวดี เจริญเศรษฐิม (2551 : 139) ศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้าง นวัตกรรมในองค์กร พบว่าในการสร้างนวัตกรรมในองค์กร ให้สำเร็จสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น มิใช่ว่า องค์กรจะมุ่งเน้นเฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งแต่เพียง อย่างเดียว หากจำเป็นจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ สอดคล้องลงตัวกันระหว่างกิจกรรมขององค์กรและ ทรัพยากรต่างๆ เช่น คุณภาพของบุคลากร วัฒนธรรมองค์กร ที่เน้นความกล้าเสี่ยงและความคิดสร้างสรรค์ที่จะให้เกิด นวัตกรรมในองค์กร และปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้องค์กร สามารถผลิตนวัตกรรมออกมาได้นั้นก็คือ การศึกษาวิจัย เกี่ยวกับนวัตกรรมที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

2. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) ภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง 2) วัฒนธรรมองค์กร 3) ทุนทางสังคม และ 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ จำรูญ เร่งถนอมทรัพย์ (2552 : 122) ศึกษารูปแบบการพัฒนาเชิงนวัตกรรมของ เทศบาลตำบลในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเชิงนวัตกรรมของเทศบาลตำบล ในด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านการบริการ ด้าน กระบวนการและการบริหารองค์กร ด้านการปฏิสัมพันธ์ เชิงกระบวนการและด้านการก่อสร้าง มีปัจจัยที่สำคัญ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการนำความคิดสู่การปฏิบัติ 2) ภาวะผู้นำเชิงความคิด

สร้างสรรค์ 3) ความเชี่ยวชาญของทีมงานและความร่วมมือ 4) กระบวนการจัดการความรู้ในองค์กร และ 5) การมี วัฒนธรรมองค์กรแบบสร้างสรรค นอกจากนี้ Tidd, Bessant และ Pavitt (2001 : 28) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ Managing innovation integrating technology and organization change อธิบายว่าองค์ประกอบในกาสร้าง องค์กรนวัตกรรม ประกอบไปด้วย การมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม บุคลากรที่มีความสำคัญ การ มีส่วนร่วมในนวัตกรรม การมีทีมงานที่มีประสิทธิภาพ บรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และองค์การแห่ง การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานของรัฐโดยกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนด แนวทางเผยแพร่วัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง

1.2 กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างแรงจูงใจให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีการบริหารงานในรูปแบบใหม่ๆ เชิงสร้างสรรค์ อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาการ บริหารงานท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการส่งเสริม และสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นแบบครบวงจร

1.4 กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการเร่งพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงาน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง

1.5 คณะกรรมการกระจายอำนาจ สมาคม สันนิบาตแห่งประเทศไทย และสมาคมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการประชุมแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริหารงานที่ประสบผลสำเร็จ อย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเน้นการทำงานเป็นทีม รู้จักไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง

2.2 ผู้บริหารองค์กรควรมีการพิจารณาความดีความชอบบนพื้นฐานของความเป็นธรรม และมีการทำงานด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2.3 ผู้บริหารบริหารองค์กรควรมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

2.4 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติในระดับที่สูงขึ้น

2.5 ผู้บริหารองค์กรต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน มีการกำหนดแนวทางการทำงานที่ชัดเจนเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเร่งสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการทำงานกับส่วนรวม

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ควรมีการศึกษาลักษณะของทุนทางสังคมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

3.2 ควรมีการศึกษาก่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง

3.3 ควรมีการนำผลการศึกษาไปพัฒนาเป็นหลักสูตรการสร้างนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2550). **การปกครองท้องถิ่น ว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ**. กรุงเทพฯ : เอ็กเปอร์เน็ท.

จำรูญ เร่งถนอมทรัพย์. (2552). "รูปแบบการพัฒนาเชิงนวัตกรรมของเทศบาลตำบลในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย." **วารสารรามคำแหง**. 28(1) : 122.

วุฒิพงษ์ ภัคดีเหล่า. (2554). **คุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรม กรณีศึกษาองค์กรที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรม**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุภาวดี เจริญเศรษฐมท. (2551). "แนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กร." **วารสารรามคำแหง**. 25(4) : 139.

Tidd, Bessant and Keith Pavitt. (2001). **Managing Innovation Integrating Technology and Organization Change**. Chichester : John Wiley & Sons.

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กับพฤติกรรมเขาวินด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

The Relation between the Transformational Leadership Behavior and
Spiritual Intelligence Behavior of School Administrators under
Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7

นันทน์ภัส รัชพงษ์ชยานนท์^{1,*} และ จตุรงค์ ณะสีลังกูร²
Nannapas Rachchamongchayanon^{1,*} and Chaturong Thanaseelangkun²

ABSTRACT

This research aimed 1) to study the transformational leadership of school administrators in the schools under Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 7 and the spiritual intelligence behavior of the school administrators and 2) to find the relationship between the transformational leadership behaviors and spiritual intelligence behavior of the school administrators.

The 144 samples of the study were the school administrators out of 228 population under Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 7 using the Krejcie & Morgan Table. The simple random was used to stratified random sampling.

The research instrument used for data collecting was the questionnaire in a check-list and a 5 rating-scale form. Mean, standard deviation and Pearson's Coefficient Correlation were employed as statistical analyses.

The findings were as follows :

1. The Transformational leadership behavior of school administrators in Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 7 was overall at the highest level. ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = .36)
2. The Spiritual intelligence behavior of school administrators in Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 7 was overall at the highest level. ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = .37)

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
M.Ed. Student in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: nnyanon@gmail.com

3. The analysis of relationship between the transformational leadership and the spiritual intelligence behaviors of the school administrators. Using Pearson's Coefficient Correlation was positively highest ($r = .641^{**}$) with statistical difference at .01 level of significance.

Keywords: transformational leadership behavior, spiritual intelligence behavior, school administrators

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์มี 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มประชากรทั้งหมด 228 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 คนและเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่าด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างแรงบันดาลใจอยู่ในระดับมาก ด้านการกระตุ้นปัญญาอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อวิเคราะห์โดยรวมแล้วพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53, S.D. = .36$)

2. พฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ด้านการให้ความช่วยเหลืออยู่ในระดับมากด้านการคำนึงถึงผู้อื่นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความอดทนอดกลั้นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการให้ความร่วมมืออยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความสำนึกในหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อวิเคราะห์โดยรวมแล้วพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57, S.D. = .37$)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ระดับสูงมาก ($r = .641^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณด้านพฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกระดับสูงมาก ($r = .861^{**}$) และด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์กับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณด้านพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกระดับปานกลาง ($r = .474^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณ ผู้บริหารสถานศึกษา

บทนำ

ภาวะโลกปัจจุบันกำลังเข้าสู่ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง หรือที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมไทยนับเป็นสังคมหนึ่งเริ่มเข้าสู่กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ อันเกิดจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผสมผสานกับความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองที่ขัดแย้งและตึงเครียด จนนำมาสู่การแก้ปัญหาด้วยการรัฐประหาร ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม (สรวิศ รุ่งเลิศมณีพงศ์. 2557 : 17) ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างยิ่ง ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ต่างก็หันมาเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรของตนให้มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดผลกระทบที่ซับซ้อนรุนแรงต่อการดำรงชีวิตเกินกว่าจะควบคุมได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในโลกปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความสำคัญ และเกิดอย่างไม่สิ้นสุด (สถาพร ปิ่นเจริญ. 2554 : 196) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้สังคมเกิดปัญหาในลักษณะที่เกิดจากโครงสร้างทางจิตใจ ส่งผลอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน ซึ่งการดำเนินการเปลี่ยนแปลงนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบคอบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในระยะยาว แต่การเปลี่ยนแปลงจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อมนุษย์มองโลกในแง่ดี เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ดีและยอมรับยอม ทดลองจนเกิดความตื่นตัวที่จะเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงจะไม่เกิดปัญหาถ้าองค์กรและมนุษย์ได้รับประโยชน์อย่างสมดุลกัน องค์กรจึงต้องสร้างความมั่นใจให้แก่มนุษย์ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่ความก้าวหน้า ไม่ใช่การถดถอย ผู้บริหารในฐานะผู้นำจึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการบริหารการเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดระบบการบริหารเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สำหรับในวงการศึกษานั้นมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 35 มีเจตนารมณ์กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลเพื่อให้สถานศึกษา มีความเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารและจัดการศึกษาในสถาน

ศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management) ซึ่งมุ่งให้การบริหารจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จที่สถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 9-11) ผู้บริหารจึงนับว่าเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพสูง การนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำของตน ซึ่งภาวะผู้นำนี้เป็นความสามารถที่ทำให้เกิดการรวมพลังของบุคคลให้ทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องจึงจะนำองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำเร็จได้อย่างยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา เป็นผู้นำและขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายในเชิงปฏิบัติที่วางไว้ (สร้อยตระกูล อรรถมานะ. 2542 : 254) ซึ่งการนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายขององค์กรได้นั้น ผู้บริหารไม่เพียงแต่อาศัยความรู้ แต่ต้องมีเทคนิควิธีการที่หลากหลาย และทักษะกระบวนการอันเกิดจากความคิดอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง กระทั่งเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชาของตนตลอดจนสังคมได้ นั่นคือ ผู้นำที่มีเขวามันซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของสุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงการมีชีวิตของบุคคลที่มีจิตวิญญาณทำงานเพื่อส่วนรวมนั้นเป็นบุคคล ที่สังคมยอมรับเคารพ เชื่อถือได้ (วิกรม กรมดิษฐ์. 2552 : 8)

เมื่อกล่าวถึงเขวามันที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เขวามันของมนุษย์นั้นมีหลายประเภท ในที่นี้จะกล่าวถึงเขวามันด้านจิตวิญญาณ (Spiritual intellegece) ซึ่งเป็นเขวามันประเภทหนึ่งที่พัฒนามาจากเขวามันด้านอื่นๆ ได้แก่ เขวามันด้านปัญญา เขวามันด้านอารมณ์ เขวามันด้านสังคม เขวามันด้านจริยธรรม เขวามันด้านธุรกิจ เขวามันด้านการฟันฝ่าอุปสรรค และเขวามันด้านการเมือง (ชัยเสกฐ์ พรหมศรี. 2550 : 166) นอกจากนี้ วีระศักดิ์ กำปรรณารักษ์ (2551 : 22) ได้ศึกษา

ทฤษฎีของ Haward Gardner ถึงเขาวนังดังกล่าวว่า เป็นอัจฉริยะของมนุษย์ที่ช่วยส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ เขาวนังด้านจิตวิญญาณจึงถือเป็นเขาวนังขั้นสูงสุดของผู้นำ ที่สามารถเสริมสร้างและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้นำองค์กรและสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากทฤษฎีข้างต้นเป็นทฤษฎีที่เป็นนามธรรมไม่สามารถวัดค่าได้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเพิ่มเติมพบว่า เขาวนังด้านจิตวิญญาณเป็นความสามารถในการแสดงศักยภาพของบุคคลให้เป็นพฤติกรรมที่ดีได้ตามหลักการของ Organ (1988 : 73-106) และหลักการของ Smith (1983 : 123-230) เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า มีพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่คล้ายคลึงกันผู้วิจัยจึงสังเคราะห์และสรุปได้ว่ามีพฤติกรรมเขาวนังด้านจิตวิญญาณทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น พฤติกรรมความอดทน ออกล้น พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ และพฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรนำมาเป็นตัวแปรในการศึกษา ประกอบกับพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้าน ของ Bass และ Avolio ได้แก่ พฤติกรรมการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พฤติกรรมการสร้างแรงบันดาลใจ พฤติกรรมการกระตุ้นทางปัญญา และพฤติกรรมการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ประกอบกับผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเข้ามาสนับสนุนทฤษฎีไม่ว่าจะเป็น ธมมวรรณ มีเหมย, รัตติกรณ์ จงวิศาล และไฉไล สักดิวิรพงษ์ (2554 : 447) ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ จิตวิญญาณในองค์กรที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับต้น ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้จิตวิญญาณในองค์กร และผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ผู้บริหารระดับต้นที่มีเพศ อายุ สถานภาพและอายุงานต่างกันมีผลการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และจิตวิทย์ขององค์กร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานจึงเป็นเหตุผลหนึ่งสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยไม่ในตัวแปรดังกล่าวมาเปรียบเทียบกัน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Wigglesworth (2006 : 1-17) ได้ศึกษาพัฒนาการของเขาวนังด้านจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อการเป็นผู้นำ ซึ่งมี

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการของเขาวนังด้านจิตวิญญาณของที่ส่งผลต่อการเป็นผู้นำ ผลการศึกษาพบว่า เขาวนังด้านจิตวิญญาณมีพัฒนาการมาจากเขาวนังด้านอื่น ๆ อันได้แก่ เขาวนังด้านปัญญา เขาวนังด้านจริยธรรม เขาวนังด้านอารมณ์ เขาวนังด้านสังคม และเขาวนังด้านการเมือง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 เป็นหน่วยงานราชการทางการศึกษาที่ มีนโยบายสอดคล้องกับระบบบริหารในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยมีการจัดประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาตามภารกิจและขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ได้ยกเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมที่ดีของสมาชิกในองค์กรซึ่งนับเป็นพฤติกรรมของเขาวนังด้านจิตวิญญาณ ให้สมาชิกในองค์กรปฏิบัติตามโดยเฉพาะฝ่ายบริหารซึ่งถือเป็นตัวหลักสำคัญในการขับเคลื่อน และต้องอาศัยผู้นำระดับสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ร่วมกันขับเคลื่อนหากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความร่วมมือหรือสมาชิกในองค์กรไม่นำไปปฏิบัติตาม การพัฒนาด้านนี้จะระงับโดยปริยาย ทำให้การพัฒนาครูและบุคลากรไม่มีความก้าวหน้า (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. 2553 : 2-9)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงกับเขาวนังด้านจิตวิญญาณ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อการบริหารงาน โดยสามารถวางแผนกำหนดทิศทางการฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรทางการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมเขาวนังด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ในปีการศึกษา 2556 จำนวน 228 คน

2. กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan (สมบุญรัตน์ ต้นยะ. 2550 : 105) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย พฤติกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีประชากรคือผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา ทั้งหมด 228 คน และได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 114 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ทั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบเลือกตอบ มาตราส่วนประมาณค่า และข้อคำถามปลายเปิด สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53, S.D. = .36$)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณ พฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57, S.D. = .37$)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 โดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์สูงมาก ($r = .641^{**}$) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในแต่ละด้านเป็นรายคู่สรุปผลได้ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณในด้านการพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือกัน มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .748^{**}$)

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณในด้านการพฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่นนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .670^{**}$)

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชาวน์ด้านจิตวิญญาณในด้านการพฤติกรรมความอดทน อดกลั้นนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .607^{**}$)

3.16 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณในด้านพฤติกรรมทำให้ความช่วยเหลือนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ปานกลาง ($r = .520^{**}$)

3.17 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณในด้านพฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .627^{**}$)

3.18 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณในด้านพฤติกรรมความอดทน อดกลั้นนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .658^{**}$)

3.19 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณในด้านพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = .672^{**}$)

3.20 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณในด้านพฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์สูงมาก ($r = .861^{**}$)

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยรวมพบว่า

พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 อยู่ในระดับความสัมพันธ์สูงมาก ($r = .641^{**}$) แม้ว่าจะไม่มีงานวิจัยในลักษณะของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณโดยตรง แต่ก็ม้งานวิจัยที่มีความสอดคล้องโดยอ้อมด้านทฤษฎีบางประการ อาทิ ผลการวิจัยของ Magen และ Aharoni (1991 : 126-143) ที่มีแนวทางคล้ายคลึงกับ Cindy Wigglesworth (2006 : 1-17) ในด้านการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นผู้นำและมีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือผลงานวิจัยของ George (1991 : 299-307) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมการทำงานที่ดีดังกล่าวเป็นผลมาจากสภาพของจิต ซึ่งเป็นเขาวนด้านจิตวิญญาณที่ควรศึกษาต่อไป จึงกล่าวได้ว่า แนวทางการบริหารงานในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ต้องเริ่มจากภาวะจิตของผู้ผู้นำ ซึ่งผู้นำจะต้องมีทั้งพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาทุกๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของมัลลิกา ต้นสอน (2546 : 161) และสภาพปิ่นเจริญ (2554 : 196) ผู้บริหารจึงต้องเรียนรู้ศาสตร์ด้านจิตวิทยาเพื่อใช้เป็นยุทธวิธีสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ผู้วิจัยขออภิปรายผลเป็นบทกลอนดังนี้

สุภาชิตจิตวิญญาณขอขานไข

ควรใส่ใจดูแลและช่วยเหลือ

พึงคำนึงถึงผู้อื่นอยู่ทุกเมื่อ

อดทนเพื่อปณิธานแห่งฤดี

ถึงเพลาโลกาจะภิวัดน์

ก็รู้ชัดผิดชอบมิหลีกหนี

คอยร่วมมือจัดแจงตามหน้าที่

สังคมดีมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีเป็นหลักไว้ยึดถือ

มัวไขสื้อไม่รีบเสาะแสวง

คิดจะเป็นผู้นำต้องแสดง

ให้รู้แจ้งสรรพศาสตร์ที่สัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัย ทำให้ได้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่มีเขาวนด้านจิตวิญญาณในการส่งเสริมพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาเชิงลึก

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ควรมีการสร้างโมเดลจัดอบรมพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์ความรู้แบบบูรณาการที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). **Q ที่คุณควรมี**. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ต.
- ไพฑูริย์ โปธิสาร. 2550. **เอกสารสรุปคำบรรยายวิธีวิทยาการวิจัยทางการบริหารการศึกษา Research Methodology for Educational Administration**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วิกรม กรมดิษฐ์. (2552). **CE มองซีอีโอโลก ภาค 4 ซีอีโอผู้ "พลิก" โลก**. กรุงเทพฯ : โฟสต์บุ๊กส์.
- สถาพร ปินเจริญ. (2554). **ภาวะผู้นำกับการจัดการ Leadership and management**. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.

สรวิศ รุ่งเลิศมณีพงศ์. (2 มิถุนายน 2557). "ศาสนาเสวนา พุทธ คริสต์ อิสลาม ประสานมือ นำสันติสุข".

ประชาชื่น. หน้า 12.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2542). **พฤติกรรมองค์กร :**

ทฤษฎีและการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีระศักดิ์ กำบวรรณรักษ์. (2551). **ชนะชีวิต คิดอย่าง**

อัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : บิสชีเดย์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

เขต 7. (2553). **แผนกลยุทธ์การจัดการศึกษา**

ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553-2557.

นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7.

สมบุญรัตน์ ดันยะ. (2550). **วิทยาการวิจัย**. นครราชสีมา :

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

Cindy Wigglesworth. (2006). **Why Spiritual Intelligence is Essential to Mature Leadership**.

[Online]. Available : <http://www.isseaustralia.com/Stp1.html>. [2013, August 18].

George, Jennifer M. (1991). "State or Trait : Effect of

Positive Mood on Prosocial Behaviors at Work." **Journal of Applied Psychology**. 76(2) : 299-307.

Magen, Zipora and Aharoni, Rachel. (1991).

"Adolescents' contributing toward others :

Relationship to Positive Experiences and

Transpersonal Commitment." **Journal of**

Humanistic Psychology. 31(2) : 126-143.

Organ, D. W. (1988). **Organizational citizenship**

behavior : The good soldier syndrome

Lexington. Commonwealth of Massachusetts

: Lexington Books.

Smith, C. A., D. W. Organ., and J. P. Near. (1983).

"Organizational citizenship behavior Its

nature and antecedent." **Journal of Applied**

Psychology. 68(4) : 653-663.

การศึกษาสุขภาพองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2

A Study of Organizational Health of Schools under Nakhon Rachasima Primary Educational Service Area Office 2

ธัญพร เฟื่องวัฒนสินชัย^{1,*} และ บรรจบ บุญจันทร์²
Thunyaporn Feuangwatanasinchai^{1,*} and Banjob Boonchan²

ABSTRACT

The objectives of this survey research were; 1) to study the level of organizational health of schools 2) to compare the organizational health of schools classified by school size, and 3) to find the level of mental guidelines. The population of this study were 176 primary schools. The random samples were 122 primary schools. The research instrument in collecting data were standard questionnaires and the structured interview form. Mean, Standard Deviation and one-way ANOVA were employed as statistical analysis.

The research findings revealed that 1) the organizational health of schools perceived by the school principals as a whole were at high level. Considering each aspect, it showed the clear focus of school goal was at highest level, 2) the comparison on of the school organizational health classified by school size (large, medium and small schools), there was no statistical differences. 3) The persistent problem of organizational health of schools was lacks of supported resources to meet the school's needs, for the development a guidelines were to survey the needs of school's staffs, to provide the suitable and enough budget to buy teaching and learning materials, including to increase the resource donation outside schools.

Keywords: organizational health, primary school

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
M.Ed. Student in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: yagusah_11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาโดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและ 3) เพื่อหาแนวทางพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ประชากร ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 176 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 122 โรงเรียนโดยการสุ่มตามระดับชั้นแบบไม่เป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ด้วยวิธีการของ Sheffe' ผลการศึกษาพบว่า 1) สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาโดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีสุขภาพองค์การอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม ส่วนในด้านอื่นๆ มีสุขภาพองค์การอยู่ในระดับ ดีมาก 2) การเปรียบเทียบระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ในภาพรวมรายด้านที่พบปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรโดยปัญหาที่พบจะเป็นเรื่องการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาให้ครบถ้วนเพียงพอต่อความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) แนวทางการพัฒนา คือ ควรสำรวจความต้องการของบุคลากรเพื่อจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ตรงตามความต้องการของครูด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ รวมถึงวิธีการรับบริจาควัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ : สุขภาพองค์การ สถานศึกษาระดับประถมศึกษา

บทนำ

ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์และวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้านเป็นผลให้องค์กรต่างๆ ต้องปฏิรูปตนเองเพื่อความอยู่รอดขององค์กร โดยองค์กรที่สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว จะสามารถทนต่อกระแสสังคมและความมั่นคง องค์กรที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการทำงานนั้นขึ้นอยู่กับสุขภาพขององค์กรเป็นสำคัญ สุขภาพองค์กรเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรจากภายใน โดยเริ่มจากการพิจารณาเรื่องสุขภาพเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาว่าสุขภาพขององค์กรในปัจจุบัน มีอาการเจ็บป่วยหรือไม่ สมรรถนะการบริหารจัดการเป็นอย่างไร ซึ่ง องค์กรอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) เปรียบเทียบขององค์กรเป็นระบบร่างกายของมนุษย์ หากร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรง มีสุขภาพที่ สมบูรณ์

มีประสิทธิภาพในการทำงานเปรียบเหมือน องค์กรที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน หากอวัยวะ บางส่วนไม่สามารถทำงาน หรือเสื่อมสมรรถภาพไป กลไกการทำงาน จะหยุดชะงัก ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ไม่สามารถต่อต้านโรคภัยได้ (องค์กรอนามัยโลก, 2553 : 13)

สุขภาพองค์การเป็นเกณฑ์หนึ่งซึ่งชี้ประสิทธิผลขององค์กรเป็นการประเมินกระบวนการปฏิบัติงานภายในองค์กร องค์กรที่มีสุขภาพดีแสดงว่าการบริหารงานขององค์กรนั้น ประสบความสำเร็จ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพมีการทำงานที่ราบรื่นสมาชิกในองค์กร มีความสุข มีความพอใจในการทำงาน หน่วยงานต่างๆ ในองค์กรมีกิจกรรมร่วมกันและองค์กรมีผลผลิตในระดับสูง เพราะองค์กรที่มีสุขภาพสมบูรณ์จะเป็นตัวชี้วัดการส่งผลต่อผลผลิตขององค์กร ที่ดีทั้งด้านปริมาณและ

คุณภาพ องค์การที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคม สมาชิกองค์การมีความสุข มีความพึงพอใจในการทำงาน มีความผูกพันต่อองค์การ ร่วมมือกันทำงาน มีการตัดสินใจที่เหมาะสม (Miles. 1973 : 19) องค์การที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพในการทำงานนั้นขึ้นอยู่กับสุขภาพองค์การ (Organizational Health) เป็นสำคัญ เพราะองค์การที่มีสุขภาพสมบูรณ์จะมีผลผลิตที่ดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากสุขภาพองค์การเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์การ องค์การใดมีสุขภาพที่ดี จะส่งผลให้การบริหารองค์การมีประสิทธิภาพ และถ้าองค์การใดมีสุขภาพไม่ดีจะส่งผลให้การบริหารองค์การขาดประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน (Hoy and Feldman. 1987 : 62)

องค์การที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา หรือสถานศึกษาที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดี มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์ได้นั้น Miles (1973 : 162) ได้ให้ทัศนะว่า วิธีการที่จะจัดการกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์การให้มีความสมบูรณ์ได้นั้นต้องเริ่มจากการพัฒนาสุขภาพองค์การ (Organizational health) ซึ่งสุขภาพองค์การจะบอกถึงภาวะการปฏิบัติงานขององค์การตามหน้าที่ ของระดับสังคมที่ทำให้้องค์การสามารถดำรงอยู่ในท่ามกลางสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอันเป็นเป้าหมายเบื้องต้นด้วยเหตุนี้เององค์การทุกองค์การจึงควรมุ่ง ที่จะพัฒนาสุขภาพองค์การเพื่อให้องค์การมีสภาพสมบูรณ์หากสถานศึกษามีสุขภาพดี (Healthy School) จะมีการปฏิบัติงานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี สถานศึกษาจะประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เป็นสถานศึกษาที่น่าอยู่ได้รับการยอมรับและได้รับความช่วยเหลือจากสังคมเป็นอย่างดี พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารได้รับการยอมรับจากครู ผู้บริหารให้การสนับสนุนและเป็นมิตรกับ ครูมุ่งเน้นวิชาการ มีการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและบุคลากรมีขวัญกำลังใจในการทำงาน แต่ในโรงเรียนที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ (unhealthy school) จะมีลักษณะที่ตรงกันข้ามบรรยากาศไม่น่าอยู่ ไม่เหมาะกับการทำงาน ผู้บริหารไม่กระตือรือร้น ครูแบ่งแยกเป็นกลุ่ม ส่งผลกระทบ

ต่อประสิทธิภาพในการทำงานทุกด้าน ทำให้ภาพรวมของโรงเรียนไม่ดีทั้งองค์การ นอกจากนี้ยังพบว่า สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสามารถทำนายผลผลิตของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (Hoy and Miskel. 1991 : 48)

ปัจจุบันสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นองค์การที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเยาวชนซึ่งนับได้ว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญของชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 57) นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ ปี 2542 เป็นต้นมา พบว่า ผลการประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 2 (2548 - 2551) ระดับปฐมวัย ประเมินสถานศึกษา 20,184 แห่ง ได้มาตรฐานร้อยละ 80.40 และร้อยละ 19.60 ต้องได้รับการพัฒนา ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเมินสถานศึกษา 22,425 แห่ง ได้มาตรฐานร้อยละ 79.70 และร้อยละ 20.30 ต้องได้รับการพัฒนา เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 50 และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกวิชา นอกจากนั้นมาตรการปรับปรุงอัตรากำลังของ ส่วนราชการในโครงการเกษียณอายุก่อนกำหนดปีงบประมาณ 2552 ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เข้าโครงการเกษียณอายุก่อนกำหนด จำนวน 12,032 คนและในปีงบประมาณ 2553 จำนวน 10,107 คน ซึ่งครูส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการมีเหตุผลพอสรุปได้ว่า ข้าราชการครูส่วนใหญ่ไม่มีขวัญ กำลังใจและขาดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติราชการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2553 : 61)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของการศึกษาของประเทศไทยยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา และแข่งขันกับอารยประเทศได้ การที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การได้อย่างมีระบบและระเบียบแบบแผนนั้นต้องเริ่มต้นที่การปรับปรุงสุขภาพองค์การเป็นเป้าหมายแรก (Milstein and Belasco. 1973 : 82) จึงนับได้ว่าการศึกษาสุขภาพองค์การเป็นแนวทางสำคัญในการที่จะแก้ไข

ปัญหาการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีศักยภาพ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาให้มีคุณภาพให้ได้มาตรฐาน และมีสุขภาพองค์การที่สมบูรณ์เพื่อเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 176 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ การวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 122 โรงเรียน และสุ่มตามระดับชั้นแบบไม่เป็นสัดส่วน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก 48 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดกลาง 49 โรงเรียน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ 25 โรงเรียน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้อยู่จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คนรวมทั้งสิ้น 122 คน โดยใช้แบบสอบถามลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น จำนวน 6 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 2 คน และผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 คน 2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 1 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

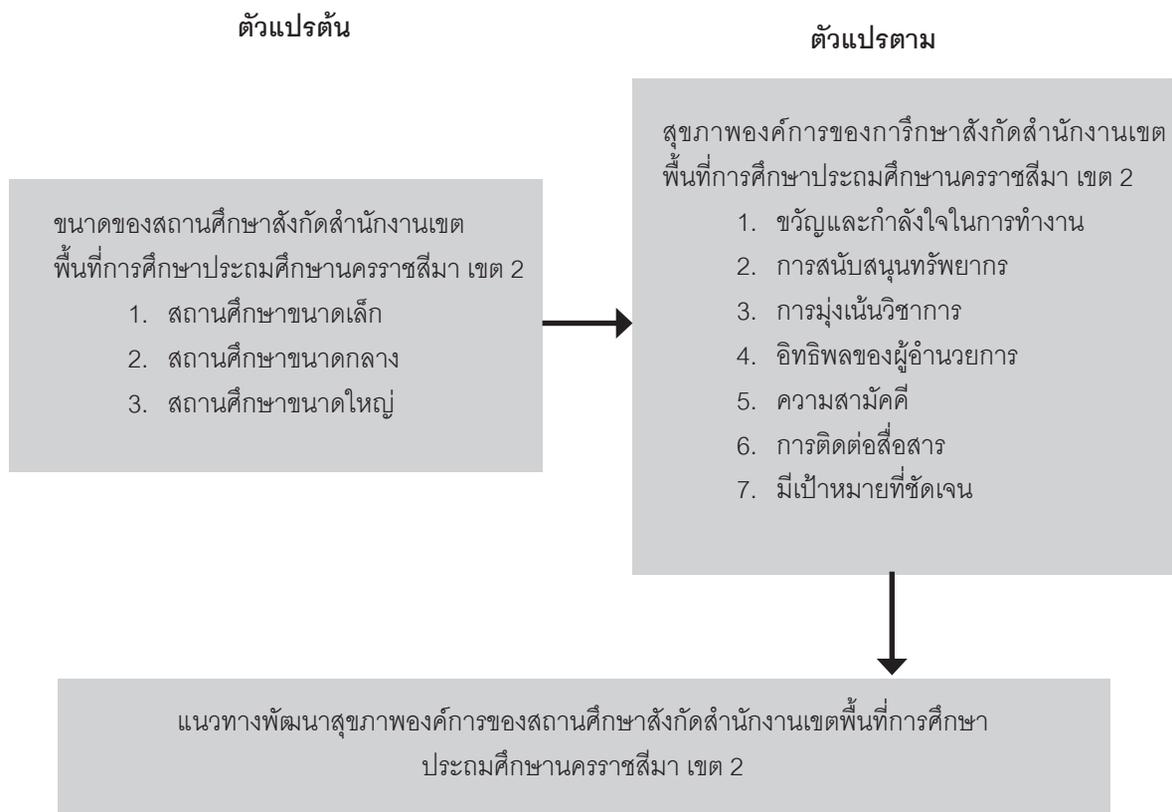
2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษา จำแนกเป็น 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ประกอบด้วย สุขภาพองค์การ 7 ด้าน ดังนี้ 1) ขวัญและกำลังใจในการทำงาน 2) การสนับสนุนทรัพยากร 3) การมุ่งเน้นวิชาการ 4) อิทธิพลของผู้บริหาร 5) ความสามัคคี 6) การติดต่อสื่อสาร 7) การมีเป้าหมายที่ชัดเจน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการต่างๆ ในเรื่องของสุขภาพองค์การ ได้แก่ Miles (1969); Hoy และ Forsyth (1986); Webb (1990); Podgursky (1990); Hoy, Tarter และ Kottkamp (1991); Owens (1991); Hoy และ Sabo (1997) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปแนวคิด เกี่ยวกับองค์ประกอบของสุขภาพองค์การจากแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ และสังเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การจากนักวิชาการและงานวิจัย เพื่อใช้เป็นตัววัดระดับสุขภาพองค์การและนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยกำหนดให้ขนาดสถานศึกษาเป็นตัวแปรต้น

และกำหนด สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เป็นตัวแปรตาม โดยต้องการศึกษาเปรียบเทียบว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ที่มีขนาดต่างกัน จะมีระดับ สุขภาพองค์การแตกต่างกันอย่างไร และจากปัญหาความแตกต่างกันของระดับสุขภาพองค์การตามองค์ประกอบที่ ผู้วิจัยกำหนดนั้น จะมีแนวทางการพัฒนาสุขภาพองค์การ ของสถานศึกษาได้อย่างไร โดยผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิด การวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษา สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ทั้ง 7 ด้าน เป็น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบ สัมภาษณ์รายการ (Check list) ที่สอบถามเกี่ยวกับขนาดของ สถานศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพองค์การของสถานศึกษา เป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยเรียงตามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบ

แบบสอบถามจาก ดีเยี่ยม ดีมาก ดีปานกลาง พอใช้ และ ควรปรับปรุง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือ จาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 และผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัด เพื่อ ขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและส่งคืน แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวม แบบสอบถาม จำนวน 122 ฉบับ ได้รับคืนและเป็นฉบับที่ สมบูรณ์ 122 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และเก็บข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสุขภาพองค์กรด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ ของข้อมูลของแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหา คำตอบในการศึกษา โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่และการ หาค่าร้อยละ วิเคราะห์ระดับสุขภาพองค์กรของสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ขวัญและ กำลังใจในการทำงาน ด้านที่ 2 การสนับสนุนทรัพยากร ด้านที่ 3 การมุ่งเน้นวิชาการ ด้านที่ 4 อธิติผลของผู้บริหาร การ ด้านที่ 5 ความสามัคคี ด้านที่ 6 การติดต่อสื่อสาร ด้านที่ 7 การมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกเป็นราย ภาพรวมและรายด้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103) และเพื่อตรวจสอบ สมมติฐานในการจำแนกตัวแปร เปรียบเทียบสุขภาพ องค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ของสถานศึกษาที่มีขนาด ต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติดำเนินการทดสอบความแตกต่างเป็น รายคู่โดยใช้วิธีการของเซฟเฟ (Sheffe') ในการจำแนก ตัวแปรเป็นขนาดของสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องแนวทางพัฒนาสุขภาพ องค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ ผู้ให้ข้อมูลมาจัดกลุ่มคำ ข้อความสั้นๆ หรือประโยคที่มี

ประเด็นใกล้เคียงกันของแต่ละบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดย การตีความความหมาย โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาหรือการ ตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปมาน โดยการพิจารณาความ เหมือน ความแตกต่างกันและความสัมพันธ์กันมาหาข้อสรุป และบรรยายวิเคราะห์ในรูปแบบตารางรายบุคคล รายด้าน และสรุปเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนก ตามขนาดของสถานศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาน ศึกษาขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 43.40 รองลงมา คือ ปฏิบัติ งานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กคิดเป็น ร้อยละ 36.10 และ 20.50 ตามลำดับ

2. สุขภาพองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ตาม ทิศนะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีเป้าหมายที่ ชัดเจน มีสุขภาพองค์กรอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม ส่วนในด้าน อื่น ๆ มีสุขภาพองค์กรอยู่ในระดับ ดีมาก

3. การเปรียบเทียบระดับสุขภาพองค์กรของสถาน ศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับ นัยสำคัญ .05

4. การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาสุขภาพองค์กร ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทิศนะของผู้ทรง คุณวุฒิด้านสุขภาพองค์กรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ปรากฏผลดัง ต่อไปนี้

4.1 ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน

4.1.1 แนวทางในการส่งเสริมให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาทำงานด้วยความเต็มใจ ได้แก่ ควร ยกย่อง ชื่นชม ให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชาต่อหน้าผู้อื่นและ ในที่สาธารณะ จัดการอบรมให้ความรู้เพื่อให้เกิดความรู้อยู่ และความมั่นใจในการสอน สร้างความตระหนักให้เห็นถึง ความสำคัญของการทำงานร่วมกัน มอบหมายงานให้

เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงบทบาทผู้นำ และการแบ่งปันความสำเร็จร่วมกัน เช่น การจัดงานเลี้ยงหรือการรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อเป็นการขอบคุณบุคลากรในองค์กร

4.1.2 แนวทางในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เกิดความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่สถานศึกษาจัดให้ นอกเหนือจากสวัสดิการที่ได้รับตามสิทธิ ได้แก่ ควรส่งเสริมและสนับสนุนผลงานวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ได้เลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น จัดให้มีรางวัลสำหรับผู้มีผลงานดีเด่น หรือรางวัลตอบแทนผู้ที่มีผลงานและนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน มีสวัสดิการแก่บุคลากรด้านอาหาร การทัศนศึกษาและการศึกษาดูงาน ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า จัดตั้งกองทุนภายในโรงเรียน และสวัสดิการด้านการเงินเพื่อช่วยเหลือในเรื่องค่าครองชีพช่วยเหลืองานต่างๆ ของบุคลากรในโรงเรียน เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานศพ

4.2 ด้านการสนับสนุนทรัพยากร

4.2.1 แนวทางในการสนับสนุนให้สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ได้แก่ ควรสำรวจความต้องการของบุคลากรเพื่อเป็นแนวทางในการจัดหา จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการ จัดหาสื่อการสอนที่ตรงตามความต้องการของบุคลากรและเพียงพอต่อความต้องการอย่างเต็มความสามารถ เข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้หน่วยงานภายนอกมีส่วนช่วยในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา เช่น โครงการทุนปลูกปัญญา โครงการห้องสมุดอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรครูผลิตสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดกิจกรรมทอดผ้าป่าการศึกษา รวมถึงการรับบริจาคทรัพยากรทางการศึกษาจากผู้ที่เกี่ยวข้องจะบริจาคแก่โรงเรียน

4.2.2 แนวทางในการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาให้ครบถ้วนเพียงพอต่อความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ควรสำรวจความต้องการของบุคลากร เพื่อจัดสรร

งบประมาณให้เหมาะสม จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ตรงตามความต้องการของครูด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ รับบริจาควัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก

4.3 ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ

4.3.1 แนวทางในการส่งเสริมให้สถานศึกษาเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรผลิตผลงานทางวิชาการอย่างหลากหลาย ส่งเสริม สนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานวิชาการทาง Internet และ Website ของโรงเรียน รวมถึงเผยแพร่ทาง Social Network สุโรงเรียนอื่นและหน่วยงานภายนอก ตามความสมัครใจของบุคลากร จัดการประกวดหรือให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ เพื่อเป็นการยกย่องและชื่นชมในความตั้งใจสร้างสรรค์ผลงาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมแข่งขันผลงานวิชาการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับสถานศึกษาจนถึงระดับประเทศ

4.3.2 มีแนวทางในการส่งเสริมให้สถานศึกษาเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักเรียน ได้แก่ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานวิชาการในห้องเรียน รวมถึงเผยแพร่ทาง Internet และ Website ของโรงเรียน รวมถึงเผยแพร่ทาง Social Network สุโรงเรียนอื่นและหน่วยงานภายนอก จัดนิทรรศการผลงานทางวิชาการภายในสถานศึกษาและร่วมกับหน่วยงานภายนอก ภาคีเครือข่ายการศึกษาอื่นๆ จัดการประกวดหรือให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ เพื่อเป็นการยกย่องและชื่นชมในความตั้งใจสร้างสรรค์ผลงาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมแข่งขันผลงานวิชาการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงระดับประเทศ

4.4 ด้านอิทธิพลของผู้อำนวยการ

4.4.1 เทคนิคหรือแนวทางในการโน้มน้าวบุคลากรในสถานศึกษา ให้เห็นพ้องต้องกันในข้อเสนอข้อพิจารณาและยอมรับความคิดเห็น ได้แก่ ควรใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน มีภาวะผู้นำในตนเอง สร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญถึงผลดี ผลเสียของข้อเสนอนั้นๆ ร่วมกัน สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาจาก

ผู้ได้บังคับบัญชาจากผลงานที่ผ่านมา ใช้เทคนิคการพูดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรมและวางตัวเป็นกลาง สร้างบรรยากาศที่เอื้อให้สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เสี่ยงต่อความขัดแย้ง สนับสนุนเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน หาข้อยุติในการหาหรือด้วยการเข้าสู่ประเด็นหลักในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ แสดงทัศนคติ แนวคิดและแนวทางป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

4.5 ด้านความสามัคคี

4.5.1 วิธีการหรือแนวทางใดในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดความรักใคร่ปรองดองกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แก่ ครอบคลุมหมายงานให้บุคลากรทำร่วมกัน เป็นกลุ่ม เน้นการทำงานเป็น Teamwork เน้นการทำกิจกรรมการเรียนการสอนแบบประสานงานของทุกฝ่าย สร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันในทางบวก จัดกิจกรรมภายในองค์กร เพื่อสร้างความรักความสามัคคีร่วมกัน เช่น กีฬางานเลี้ยง ทักษะศึกษา เป็นต้น

4.5.2 วิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้แก่ ควรสร้างความเป็นมิตร สร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีความสุขในการทำงานร่วมกัน มอบหมายงานให้ทำร่วมกัน โดยผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำและผู้ตาม มอบหมายงานให้เกี่ยวเนื่องประสานกันเพื่อให้เกิดการบูรณาการงานร่วมกัน เสริมสร้างการทำงานร่วมกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรด้านการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้ทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน เช่น รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นต้น

4.6 ด้านการติดต่อสื่อสาร

4.6.1 วิธีการส่งเสริมให้สถานศึกษามีการติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย สะดวก รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ ได้แก่ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การติดต่อทางโทรศัพท์ โทรสาร อินเทอร์เน็ต อีเมล เครือข่ายออนไลน์ เป็นต้น เพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน เพื่อเป็นการสะดวก รวดเร็วและทันต่อสถานการณ์

4.6.2 วิธีการใดส่งเสริมให้สถานศึกษามีการรับส่งสารที่เป็นระบบ และเกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลน้อยที่สุด และการรับส่งสารเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของบุคลากร ได้แก่ ควรจัดให้มีการประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ตรงกัน จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในองค์กรให้เป็นปัจจุบัน จัดทำระบบการส่งสารเป็นหนังสือเวียนภายในองค์กร แจกข้อมูลข่าวสารในรูปแบบเอกสาร ติดประกาศ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือทางเครือข่ายออนไลน์

อภิปรายผล

สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สมาชิกในองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ร่วมกันปฏิบัติตามภาระหน้าที่ของตนเองในองค์กรอย่างสมบูรณ์ตามองค์ประกอบของสุขภาพองค์การทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน 2) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 3) ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ 4) ด้านอิทธิพลของผู้อำนวยความสะดวก 5) ด้านความสามัคคี 6) ด้านการติดต่อสื่อสาร และ 7) ด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ส่งผลให้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 เป็นองค์กรที่มีสุขภาพดี สมบูรณ์ มั่นคง มีความพร้อมที่จะพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลง ให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม และสามารถบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพงษ์ พงษ์ดี (2553 : 27) ที่ศึกษา สุขภาพองค์การของโรงเรียน เบญจมานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่า สุขภาพองค์การของโรงเรียนเบญจมานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน

การเปรียบเทียบระดับคุณภาพองค์การของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ทุกขนาดได้ปฏิบัติตามภารกิจของสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 (2556 : 29) ได้กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องและจริงจังตามกรอบงานอย่างชัดเจน โดยให้ทุกโรงเรียนดำเนินการตามมาตรฐานเดียวกัน และบัญญัติ 10 ประการสู่คุณภาพการจัดการศึกษา โดยบัญญัติข้อที่ 10 ได้กล่าวถึงนโยบายและแนวทางการปฏิบัติสู่การพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของผู้รับผิดชอบ ทุกระดับ และทุกขนาดสถานศึกษา จึงส่งผลให้คุณภาพองค์การของสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของกรูณา ไชยสงโท (2549 : 64) ที่ศึกษาสุขภาพองค์การโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า โดยภาพรวมมีสุขภาพองค์การไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการจัดการคุณภาพการศึกษา และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน สถานศึกษาควรศึกษา วิเคราะห์และสำรวจความต้องการด้านสวัสดิการอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากสวัสดิการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการให้ตรงตามความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.2 ด้านการสนับสนุนทรัพยากร สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนทรัพยากรเป็นลำดับแรก ศึกษา วิเคราะห์และสำรวจความต้องการวัสดุอุปกรณ์

ทางการศึกษาของบุคลากร จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ตรงตามความต้องการของครูให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนด้านทรัพยากร อันจะส่งผลให้สถานศึกษา เป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีคุณภาพในระดับที่สูงขึ้นได้ในอนาคต

1.3 ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ สถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมผลงานทางวิชาการแก่บุคลากรในสถานศึกษา ส่งเสริม ให้บุคลากรในสถานศึกษาเผยแพร่ผลงานวิชาการทั้งภายในสถานศึกษาและหน่วยงานภายนอก และสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมแข่งขันผลงานวิชาการในระดับต่าง ๆ

1.4 ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร สถานศึกษาควรใช้เทคนิคการพูดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม และวางตัวเป็นกลาง สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญในการยอมรับข้อเสนอแนะที่ผู้บริหารแนะนำ

1.5 ความสามัคคี สถานศึกษาควรสร้างความสามัคคีด้วยการกำหนดการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของบุคลากร เน้นการทำงานแบบประสานงานกันของทุกฝ่ายการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงาน และจัดกิจกรรมภายในองค์การเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีร่วมกันและสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันในทางบวก

1.6 ด้านการติดต่อสื่อสาร สถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารและเปิดกว้างในการใช้ช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย เช่น โทรศัพท์ โทรสาร ระบบอินเทอร์เน็ต อีเมล และเครือข่ายออนไลน์ เป็นต้น

1.7 ด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน สถานศึกษาควรกำหนดให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และนโยบายของสถานศึกษา ร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรรับทราบถึงเป้าหมายขององค์การ เข้าใจเป้าหมายขององค์การและปฏิบัติตามเป้าหมายในการทำงานที่กำหนดไว้ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาเท่านั้น ดังนั้นจึงควรศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มอื่น เช่น ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา หรือผู้ปกครอง

2.2 ควรนำองค์ประกอบด้านสุขภาพองค์การของสถานศึกษา ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้วัดระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาในระดับอื่น ๆ

2.3 ควรนำองค์ประกอบด้านสุขภาพองค์การของสถานศึกษา ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้เป็นตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนดีเด่นในระดับต่างๆ

2.4 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์การของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาไปสู่สถานศึกษาที่มีสุขภาพองค์การที่สมบูรณ์

2.5 ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาในระดับอื่นๆ

2.6 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การของสถานศึกษากับของผู้บริหารสถานศึกษาบริหารสถานศึกษา

2.7 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การของสถานศึกษากับคุณภาพการบริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติ**

(พ.ศ. 2545 - 2559). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.sufficiencyeconomy.org>

[13 สิงหาคม 2556].

กรุณา ไชยสงโท. (2549). **สุขภาพองค์การโรงเรียน**

สังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์

ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ศิริพงษ์ พงษ์ดี. (2553). **การศึกษาสุขภาพองค์การของ**

โรงเรียนเบญจมานูสรณ์ สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการ

ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

เขต 2. (2556). **แผนปฏิบัติการประจำปี**

ปีงบประมาณ พ.ศ.2556. นครราชสีมา :

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การ

ศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556).

แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถาน

ศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

องค์การอนามัยโลก. (2553). **การตรวจสุขภาพองค์การ.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net>.

[23 กันยายน 2556].

Hoy, W. K., and J. Feldman. (1987). "Organizational

health. The concept and it's measure". **Journal**

of Research and Development in Education.

45 : 9.

Hoy, W. K., and C.G. Miskel. (1991). **Educational**

Administrati on Theory, Research, and

Practice. 3rd ed. New York : Random House.

Miles, M. B. (1973). **Planned Change and**

Organizational Health: Figure and Ground.

Boston : Allyn and Bacon.

Milstein and J.A. Belasco. (1973). **Educational**

Administration and the Behavioral Science :

A System Perspective. Boston : Allyn and

Bacon.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw

The Study of Mattayomsuksa 2 Students' Learning Achievement of
the Learning Unit on "Principles of Buddhism" and their Teamwork
Behaviors through STAD Cooperative Learning Management Technique
and Jigsaw Technique

ศิรินุช ฝ่ายพรอม^{1,*} และ สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์²
Sirinuch Phayprom ^{1,*} and Sittisak Julsiripong ²

ABSTRACT

This research aimed to study grade eighth students' learning achievements in the "Principles of Buddhism" learning unit and compare them with the students' teamwork behaviors through STAD cooperative learning management and Jigsaw techniques. Research tools were learning management plans, a learning achievement test, the learning unit on "Principles of Buddhism" and a teamwork behavior observation form. Statistics used for data analysis were mean, standard deviation, percentage, and t-test. Research findings showed that after using the integrated lessons with STAD cooperative learning management technique and Jigsaw technique, grade eighth students' learning achievement in the learning unit on "Principles of Buddhism" was higher than before using them. Besides, grade eighth students' teamwork behaviors while using the integrated lessons with STAD cooperative learning management technique and Jigsaw technique was higher than before using those lessons.

Keywords: learning achievement, teamwork behaviors, STAD cooperative learning management technique, jigsaw technique

---

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
M.Ed. Student in Curriculum and Instruction Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: papamamy_nn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ และได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญผลการศึกษาวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และยังพบว่าพฤติกรรมการทำงานกลุ่มหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD เทคนิค Jigsaw

บทนำ

จากสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันเน้นการส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายเฉพาะตัว ทำให้นักเรียนขาดคุณลักษณะในการทำงานร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 51) ซึ่งสอดคล้องกับประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2540 : 28) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนซึ่งส่งผลให้คนไทยไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานเป็นกลุ่ม และจากสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมารดาวนารักษ์ ประสบปัญหาคือ นักเรียนมองว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายและนักเรียนขาดทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ที่ผ่านมามีการจัดการเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

วิธีการจัดการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนได้ครบทุกด้าน สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค STAD ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องทำคะแนนด้วยตนเองมีการช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ (กาญจนา อุปสาร. 2547) และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค Jigsaw เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สมาชิกในกลุ่มแยกย้ายกันไปศึกษาหาความรู้ ในเนื้อหาที่ต่างกัน แล้วกลับเข้ากลุ่มเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิกในกลุ่มฟัง (อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2546 : 123)

จากหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ และจากการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มให้สูงขึ้น และสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตจริงได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

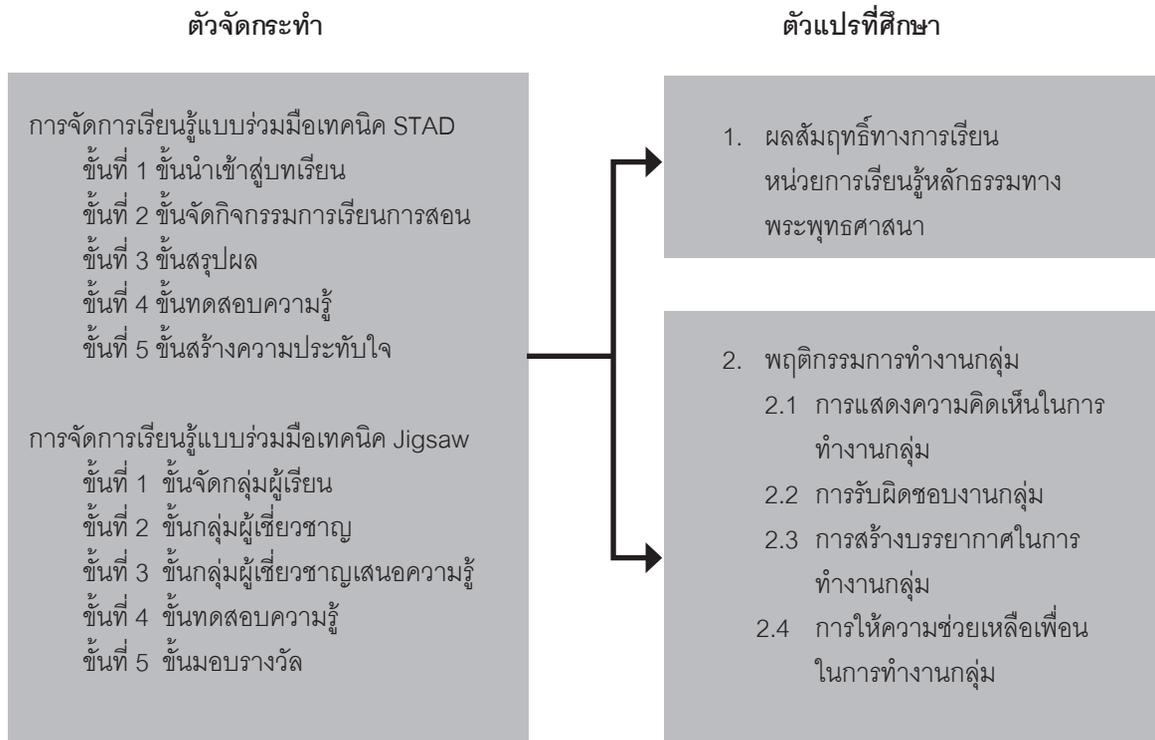
1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw กับเกณฑ์ร้อยละ 75
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw

5. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2551 : 134) เพราะฉะนั้นการที่ผู้เรียนและครูผู้สอนจะ

ประสบความสำเร็จทางการเรียนการสอน ต้องได้รับการเรียนรู้ที่ดี การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์โดยนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ 2 วิธีนี้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมารดาวนารักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียน มารดาวนารักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 45 คน
2. ตัวจัดกระทำคือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
4. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เนื้อหารายวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนมารดาวนารักษ์ พุทธศักราช 2553 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555
5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ดำเนินการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 รวมเวลาทั้งหมด 8 ชั่วโมง
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย
  - 6.1 แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 แผน ใช้เวลาในการสอน รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง
  - 6.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 30 ข้อ
  - 6.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของอุไรวรรณ สัจจาวรานนท์ (2552 : 143) มีจำนวน 14 ข้อ

7. การดำเนินการทดลอง

- ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โดยดำเนินการดังนี้
- 7.1 ทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
  - 7.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - 7.3 ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 7.4 ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.69 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 52.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.05 คะแนน หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.24 คะแนน มีความก้าวหน้าเฉลี่ย 9.11 คะแนน คิดเป็น ร้อยละ 30.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.40 คะแนน
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 28.12 คะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.12 คะแนน และหลังเรียนนักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

มีค่าเฉลี่ย 32.30 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.05 คะแนน โดยมีความก้าวหน้าเฉลี่ย 4.18 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.29 คะแนน

5. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในภาพรวม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการแสดงความคิดเห็นในการทำงานกลุ่ม ด้านการรับผิดชอบงานกลุ่ม ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม และด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD นั้นผู้สอนนำเสนอเนื้อหาโดยย่อให้ผู้เรียนฟังแล้วให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาเนื้อหาและการแก้ปัญหาาร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 108) ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค Jigsaw ก็มีการมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มไปศึกษาเนื้อหาอย่างย่อแล้วมาอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ในที่สุดผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องทั้งหมดจากเพื่อน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 108) จะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม (วัฒนาพร กระจับทุกข์. 2545 : 176) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณีญาญา พันธรัตน์ (2547) ได้ศึกษาผลของวิธีสอนแบบ การเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD กับการกำกับตนเอง วิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ .01 และปียฉัตรขาวแก้ว (2542) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สอนโดยการเรียน แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอร์กับการสอนแบบปกติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดย การเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค จิกซอร์สูงกว่านักเรียน ที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

2. จากการสังเกตพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ในภาพรวม หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการ เรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw มี ลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม นักเรียนได้ใกล้ชิด ปรึกษาหารือกันมากขึ้น ทำให้มีกระบวนการทำงานกลุ่ม อย่างเป็นระบบและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของอุไรวรรณ สัจจวารานนท์ (2552) ซึ่งศึกษา พฤติกรรมการทำงานกลุ่มจากการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม หลังการ จัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และเบญจจากัญจน์ นามแก้ว (2551) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มโดยใช้ เทคนิค Jigsaw ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของ นักเรียนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค Jigsaw ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มใน ทุกด้านสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนควรจัดอย่างต่อเนื่องและให้เหมาะสมกับเนื้อหาใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และควรจัดในสาระการเรียนรู้อื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ การใช้ แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือค่อนข้างใช้เวลา ดังนั้นครู ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมมาก่อนครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียน แสดงความคิดเห็นและอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการ ทำงานกลุ่มว่าทุกคนในกลุ่มมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจนา อุปสาร. (2547). **การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (STAD) เรื่อง ศาสนากับการดำเนินชีวิต กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐชญา พันธรัตน์. (2547). **ผลของวิธีสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กับการกำกับตนเอง ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เบญจกานาญณ์ นามแก้ว. (2551). **การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยใช้เทคนิคจิกซอว์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2540). **การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ปิยะฉัตร ขาวแก้ว. (2542). **ผลการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอว์ที่มีทักษะการทำงานร่วมกัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชา ส 306 ประเทศของเรา 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน 1999.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). **ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2551). **19 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เอเชียเอสโตร.
- อุไรวรรณ สัจจวารานนท์. (2552). **การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่นจากการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอโนนสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

**การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้
คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะ
แบบเซอร์เรียลลิสม์**
**A Study of Learning Achievement on Learning Unit of Creative art Thinking
and Creativity of Prathomsuksa Four Students by Synectics Instruction
and Invention Surrealism Art**

วราพร เกตุเลขา^{1,*} และ ลีรินาถ จงกลกลาง²
Waraporn Ketlekha^{1,*} and Sirinat Jongkonklang²

ABSTRACT

The purposes of this research were:1) to study of learning achievement; 2) to compare learning achievement between pre- and post-learning; 3) to compare learning achievement of post-learning with 75% criteria on Artistic Creative Thinking Unit; 4) to study Creative thinking; and 5) to compare Creative thinking between pre- and post-learning by using synectics instruction and invention surrealism art.

The sample was 24 grade forth students who were in the second semester of 2013 academic year of Chumchon Ban Koksawai School, under office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Office 5. The research tools consisted of the following experimental items; 8 lesson plans of Art subject group, 30-item of learning achievement test and creative thinking test. The statistical of the data was based on the mean ($\bar{X}$), percentage, standard deviation (S.D.) and t-test

The results of the study:

1. The learning achievement of grade forth students has shown its mean of 25.75 and standard deviation (S.D.) of 2.28
2. The learning achievement of grade forth students after using synectics instruction and invention surrealism art was higher than before using it with statistical significance at .05 level.

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
M.Ed. Student in Curriculum and Instruction Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: pawketlekha@gmail.com

3. The learning achievement of grade fourth students after using synectics instruction and invention surrealism art showed the 75% of criterion and not higher than the standard with statistical significance at .05 level

4. The creative thinking of grade fourth students after using synectics instruction and invention surrealism art has mean of 18.54 and a standard deviation of 6.35 in the achievement.

5. The creative thinking of grade fourth students after using synectics instruction and invention surrealism art was higher than the before using it with statistical significance at .05 level.

Keywords: creativity, synectics instruction, invention surrealism art

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75 4) เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ 5) เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบที (t-test)

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ มีความก้าวหน้าคิดเป็นร้อยละ 25.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.28

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ไม่สูงกว่าเกณฑ์เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์มีความก้าวหน้าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 18.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 6.35

5. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ การสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง เป้าหมาย และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 1 ทัศนศิลป์ กล่าวไว้ว่าเป็นสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1) ซึ่งสภาพการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์จากอดีตถึงปัจจุบัน ในระดับชั้นประถมศึกษา เป็นการสอนแบบเน้นการปฏิบัติตามที่ครูกำหนด มีการสาธิตให้นักเรียนดูวิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติ ยึดติดกับหลักการ ทำให้ขาดจินตนาการ และจากการศึกษาผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ปีการศึกษา 2555 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทัศนศิลป์อยู่ที่ร้อยละ 71.35 ซึ่งตามเป้าหมายของโรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวายกำหนดไว้ที่ร้อยละ 75 และนอกจากด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทัศนศิลป์ที่ยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดแล้ว พบว่านักเรียนยังขาดจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนศิลปะเป็นอย่างยิ่ง (โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย. 2555 : 10)

นวัตกรรมการสอนที่สามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนรายวิชาศิลปะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนมีหลายวิธี ซึ่งการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความคิด เป็นแนวคิดที่มีกระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์วิธีหนึ่งที่ใช้วิธีการเชื่อมโยงสิ่งที่แตกต่างกัน หรือไม่เกี่ยวข้องกัน เปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมย กระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่ๆ เชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นอยู่เสมอในการดำรงชีวิต (ทีศนา แหมมณี. 2554 : 252) การสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์ เป็นศิลปะลัทธิหนึ่งในงานจิตรกรรม อยู่ในช่วงของศิลปะสมัยใหม่ มีจุดหมายสำคัญอยู่ที่การแสดงออก

ของจิตใต้สำนึกอย่างอิสระปราศจากการควบคุมของเหตุผล มีความฝัน และอารมณ์จินตนาการ อยู่บนความเชื่อในสิ่งที่เหนือความจริง ซึ่งศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) พวกเวริสติกเซอร์เรียลลิสม์ (Veristic Surrealism) เป็นกลุ่มที่แนวทางการแสดงออกสื่อให้เห็นอารมณ์ บุคลิกภาพ และความเชี่ยวชาญในฝีมือ โครงเรื่องยังคงหยิบยืมวิธีการเหมือนจริงตามธรรมชาติ แล้วนำมาขยายผสมผสานกับเรื่องฝัน และ 2) พวกแอบโซลูทเซอร์เรียลลิสม์ (Absolute Surrealism) มีรากฐานมาจากการค้นคว้า และค้นพบของรูปแบบบางอย่างของศิลปินร่วมสมัย ดังเช่นพวกคิวบิสต์ และการวาดภาพของกลุ่มนามธรรม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2555 : 108-109)

การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำนวัตกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์ มาร่วมกันเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75

4. เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วม
กับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์

5. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบ
ซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์

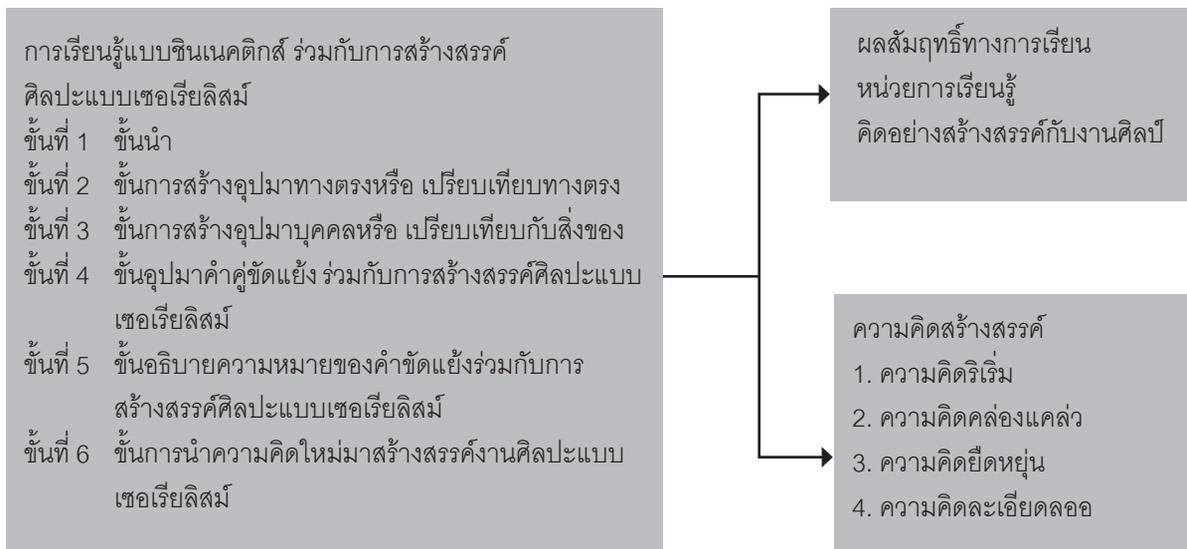
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ และความ
คิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การ
เรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบ
เชอเรียลลิสม์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ด้วยวิธีการเชื่อมโยงสิ่งที่มีความแตกต่างกัน หรือ

ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมย
เพื่อกระตุ้นความคิดใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในการ
สร้างสรรค์งานศิลปะที่มุ่งแสดงออกของจิตใต้สำนึก
จินตนาการ ความฝัน ความเหนือจริง ปราศจากความจริง
ที่เป็นอยู่แล้วนำความคิดนั้นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
แบบเชอเรียลลิสม์ โดยใช้ขั้นตอนการจัดกิจกรรม 6 ขั้นตอน
คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นการสร้างอุปมาทางตรง หรือเปรียบเทียบ
ทางตรง 3) ขั้นการสร้างอุปมานุคคล หรือเปรียบเทียบกับ
สิ่งของ 4) ขั้นอุปมาคำคู่ขัดแย้ง ร่วมกับการสร้างสรรค์
ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์ 5) ขั้นอธิบายความหมายของ
คำคู่ขัดแย้ง ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์
6) ขั้นการนำความคิดใหม่มาสร้างงานศิลปะแบบ
เชอเรียลลิสม์ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 4 ด้าน ได้แก่
1) ความคิดริเริ่ม 2) ความคิดคล่องแคล่ว 3) ความคิด
ยืดหยุ่น 4) ความคิดละเอียดลออ (Guilford, 1967-62)

ตัวจัดกระทำ

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 54 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 มีจำนวนนักเรียน 24 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และใช้วิธีจับฉลากจากนักเรียน 2 ห้องเรียน จับมา 1 ห้องเรียน ซึ่งโรงเรียนจัดนักเรียนแบบคละความสามารรถ (สมบุญรณ์ ต้นยะ. 2555 : 94-121)

2. ตัวจัดกระทำ ได้แก่ การเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์

4. เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการวิจัย ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ รายวิชาศิลปะ ศ 14101 สาระที่ 1 ทศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หน่วยการเรียนรู้คิดสร้างสรรค์กับงานศิลป์ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พิมพ์ภาพสร้างสรรค์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ภาพสร้างสรรค์ด้วยสีวรรณะอุ่น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ภาพสร้างสรรค์ด้วยสีวรรณะเย็น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สร้างสรรค์ภาพเน้นน้ำหนัก และแสงเงา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง จินตนาการสร้างสรรค์ตามจินตนาการ 1

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง จิตนาการ

สร้างสรรค์ตามจินตนาการ 2

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง สร้างสรรค์ภาพแห่งความสุข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง จินตนาการภาพแห่งความดี

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ดำเนินการทดลองตามแผนการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 8 แผนฯ ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 1 แผน ภายในเวลา 2 เดือน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จากการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

6.2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ รายวิชาศิลปะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แยกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อสอบจำนวน 30 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีข้อคำถามที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และตอนที่ 2 ข้อสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ

6.2.2 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก (Thinking creatively with picture figural form A) ของ Torrance

7. การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โดยดำเนินการดังนี้

7.1 ทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทดสอบความคิดสร้างสรรค์ด้วยแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก (Thinking creatively with picture figural form A) ของ Torrance

7.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์

7.3 ทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก (Thinking creatively with picture figural form A) ของ Torrance ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับแนวศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ มีคะแนนความก้าวหน้าคิดเป็นร้อยละ 25.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.28
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75 พบว่า ไม่สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ มีความก้าวหน้าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 18.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 6.35

5. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้านทุกด้าน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้คิดอย่างสร้างสรรค์กับงานศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนหลังเรียนไม่สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณาคะแนนผลสัมฤทธิ์ทั้งแบบปรนัยและอัตนัย จะเห็นได้ว่ามีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 การวิจัยครั้งนี้ ครูผู้สอนได้ดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบชินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนทั้งภาคทฤษฎี จัดเตรียมเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เตรียมสื่อการเรียนรู้ และครูผู้สอนคอยให้แรงเสริม โดยการเป็นผู้กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจในการคิด ให้ดูสื่อภาพประกอบการสอน รวมทั้งวาดภาพประกอบการอธิบาย ยกตัวอย่าง และภาคปฏิบัติ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกทางความคิด ร่วมกันยกตัวอย่างตามแนวความคิดของนักเรียนอย่างหลากหลาย เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สร้างความสนุกสนาน ได้นำเสนอความคิดของตนเอง และได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เกิดปฏิสัมพันธ์ในการเรียน เชื่อมมั่นในตนเอง พัฒนาตนเองให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจ มีเหตุผล สามารถอธิบายสิ่งที่ตนเองสร้างสรรค์ และรับฟังความคิดเห็น

เห็นของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิสนาแชมมณี (2554 : 252) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Synectics Instructional Model) การพัฒนาการคิดของบุคคลทั่วไปมักยึดติดกับวิธีคิดแก้ปัญหาแบบเดิมๆ ของตนโดยไม่ค่อยคำนึงถึงความคิดของคนอื่น ทำให้การคิดของตนเองคับแคบ และไม่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิมได้ หากมีโอกาสได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือโดยสมมติตัวเองเป็นคนอื่น และถ้ายังให้บุคคลจากหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็จะได้วิธีการที่หลากหลายขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพร จิตสุวรรณรักษ์ (2555) งานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้สร้างสรรค์งานศิลป์และความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการ เรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับแนวคิดแบบเชอเรียลลิสม์ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนาแชมมณี (2554 : 252) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ เป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้บุคคลเกิดความคิดที่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิม หากลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือคิดโดยสมมติตัวเองเป็นสิ่งอื่น และยังให้บุคคลหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็จะได้วิธีการที่หลากหลาย และมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการสอนแบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์ ส่งผลให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ จากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ (Thinking creatively with pictures) ของ Torrance ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ โดยมีผลการประเมินด้านความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียนทุกด้าน และแยกรายด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์จิราณี (2548) งานวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมซินเนคติกส์ที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ของนักศึกษาสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดกิจกรรมซินเนคติกส์ นักศึกษาสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น โดยนักศึกษาที่เข้าศึกษาในกิจกรรมซินเนคติกส์แบบอุปมาสร้างมโนภาพ มีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนกว่ากิจกรรมซินเนคติกส์แบบอุปมาทางตรง มีคะแนนผลงานออกแบบด้านความคิดคล่องเพิ่มขึ้นมากที่สุด และนักศึกษามีความคิดเห็นต่อกิจกรรมซินเนคติกส์อยู่ในระดับเห็นด้วยทุกรายการ และงานวิจัยของ กิตติพร จิตสุวรรณรักษ์ (2555) งานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้สร้างสรรค์งานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ได้ประเมินความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น มีผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวม และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์ ครูผู้สอนต้องมีบทบาทในการกระตุ้นนักเรียน โดยการอธิบาย ยกตัวอย่าง ใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ และใช้คำถามในการชี้แนะแนวทางในการคิด ซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามขั้นตอนการเรียนรู้ได้

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเชอเรียลลิสม์ เนื่องจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจัดให้เรียนแบบคละความสามารถ และมีความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังคงจัดครบทุกขั้นตอน อาจมีบางกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เช่น การปฏิบัติกิจกรรมวาดภาพระบายสี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ จากการจัดการเรียนรู้แบบ ซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ กับระดับชั้นอื่นๆ

2.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ จากการเรียนรู้แบบ ซินเนคติกส์ ร่วมกับการสร้างสรรค์ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์ กับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ รูปแบบอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

กิตติพร จิตสุวรรณรักษ์. (2555). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้สร้างสรรค์งานศิลป์ และความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

จันทร์จิรา นที. (2548). **ผลการจัดกิจกรรมซินเนคติกส์ที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ของนักศึกษาสาขาออกแบบนิเทศศิลป์**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). **80 นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์.

ทศนา แคมมณี. (2554). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย. (2555). **สรุปผลการประเมิน**

คุณภาพผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย. นครราชสีมา :

โรงเรียนชุมชนบ้านโคกสวาย. อัดสำเนา.

สมบูรณ์ ดันยะ. (2555). **วิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา**.

นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏนครราชสีมา.

อารี พันธุ์มณี. (2547). **การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์**

สู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์.

Guilford, J. P. (1967). "Creativity : Its Measurement an Development" A Source Book for Creative Thinking. New York : Charles Scribner.

Torrance, E. P. (1964). **Guiding Creativity Talent**.

Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและ ป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการเสริมพลังอำนาจ ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

Development of Community Participation on Dengue Hemorrhagic Fever Surveillance and Prevention by Empowerment Process, Dankwean Subdistrict, Chokchai District, Nakhon Ratchasima Province

มาตุภูมิ พอกระโทก^{1,*} และ พุฒิพงษ์ สัตยวงศ์ทิพย์²
Matuphum Phorkrathoke^{1,*} and Bhuddhipong Satayavongthip²

ABSTRACT

This study aimed to develop community participation on Dengue Hemorrhagic Fever surveillance and prevention by Empowerment Process at Dankwean Sub-district, Chokchai District, Nakhon Ratchasima Province. The research was divided into 3 phases: community context study, development process and development process results. Samples were 47 people. They were 3 health officers, 8 community leaders, and 36 public health volunteers. Research tools were data record form, observation form, explore data, questionnaire, and guideline for focus group discussion. Data were collected from August to October 2013. Quality data was analyzed by using content analysis and quantitative data was analyzed by mean, percentage and standard deviation. Also, T-test were used for comparison between pre-and post-development process.

The result found that Dankwean Sub-district which is 15 kilometers far from the center of Chokchai District, most of villagers produced and sold the pottery. This, the community was the semi-urban society. The majority environment was utensils kiln/pottery leavings. The disease hemorrhagic fever is found and the number of the patient goes up in the community since a pottery shop was a place where the mosquitoes lived. After development process, the research result found that the participating points in the controlling and prevention dengue hemorrhagic fever increased with statistical significant ($P < .05$). Awareness point in the controlling and prevention dengue hemorrhagic fever also increased with statistical significant ($P < .05$). In contrast, the house, container and Breteau Indexes were decreased.

Keywords: development of community participation, surveillance, prevention dengue hemorrhagic fever, empowerment process

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
*M.P.H. Student in Community Health Development Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.*

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Public Health, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: matthew.1718@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพร้อมทั้งศึกษาผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกในเขตตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัยจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยประยุกต์ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจของ Lord การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การศึกษาบริบท กระบวนการพัฒนา และผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง 47 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน ผู้นำชุมชน 8 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข 36 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกแบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบบันทึกแนวทางการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม เก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2556 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อน-หลังดำเนินการพัฒนาโดยการทดสอบค่าที

ผลการศึกษาริบทชุมชน พบว่า ตำบลด่านเกวียนอยู่ห่างจากตัวอำเภอโชคชัยประมาณ 15 กิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาชุมชนเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งมีสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นเตาเผาภาชนะ/เศษเครื่องปั้นดินเผาและร้านจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นแหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์ยุงลาย ซึ่งเอื้อต่อการระบาดของโรคไข้เลือดออกเมื่อเกิดผู้ป่วยขึ้นในชุมชน ผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนา พบว่าหลังดำเนินการพัฒนากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) และมีความตระหนักในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) และค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย (ค่า HI, CI และ BI) มีค่าน้อยกว่าก่อนการพัฒนา

คำสำคัญ : การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน การเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออก กระบวนการเสริมพลังอำนาจ

บทนำ

โรคไข้เลือดออก (Dengue Hemorrhagic Fever) หรือ DHF เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญในประเทศไทยแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานกว่า 50 ปี พบว่ามีการระบาดครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2501 และปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2550-2554 มีอัตราผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเท่ากับ 104.21, 141.78, 89.27, 183.59 และ 103.28 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ และมีอัตราป่วยตายเท่ากับ 0.14, 0.11, 0.09, 0.12, และ 0.09 ต่อแสน ประชากร ตามลำดับ (สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่โดยแมลง. ออนไลน์. 2555)

สำหรับสถานการณ์โรคไข้เลือดออกของจังหวัดนครราชสีมา พบว่าในปี 2550-2554 มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกคิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 71.46, 53.32, 71.08, 68.65 และ 97.92 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ และมีอัตราป่วยตายเท่ากับ 0.04, 0.04, 0.04, 0.08, และ 0.00 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ (สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กระทรวงสาธารณสุข. ออนไลน์. 2555)

สถานการณ์โรคไข้เลือดออกของอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2550-2554 พบว่า มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกคิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 63.36, 33.52, 116.03, 379.40 และ 142.97 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ โดยมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 116.03 ต่อแสนประชากร ซึ่งในปี 2554 มีอัตราป่วยสูงกว่าค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี ของอำเภอโชคชัย (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโชคชัย. 2555)

ตำบลด่านเกวียนประชากรส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งในขั้นตอนการผลิตต้องมีการวางภาชนะผึ่งแดดทำให้เสี่ยงต่อการวางไข่ของยุงลาย เพราะในฤดูฝนจะทำให้มีน้ำขังในภาชนะเครื่องปั้น ซึ่งปี พ.ศ. 2551-2555 พบว่า มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเท่ากับ 132.59, 144.65, 662.97, 44.02 และ 32.88 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ (โรงพยาบาลโชคชัย. 2556) และเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข พบว่า มีค่าเกินมาตรฐานคือ 50 คนต่อแสนประชากร และค่ามัธยฐานอัตราป่วยย้อนหลัง 5 ปีของตำบลด่านเกวียน

มีค่าเท่ากับ 132.59 ต่อแสนประชากร ซึ่งจะเห็นได้ว่าในรอบ 2 ปี (2552-2553) สถานการณ์โรคไข้เลือดออกของตำบลด่านเกวียน มีความรุนแรงสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข สูงกว่าค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี และมีอัตราป่วยสูงกว่าระดับจังหวัด และระดับประเทศ

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ทำให้มีการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออกมีความถูกต้องและสามารถลดดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายลงได้ ดังเช่น การวิจัยของจรูญศักดิ์หวังล้อมกลาง (2552) พบว่าการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของชุมชนในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ภายหลังการทดลองพบว่ากลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนการทดลองและมีค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย ค่า BI, CI และ HI ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การวิจัยของพงษ์ศักดิ์ ธนวิริกุล (2550) พบว่าการใช้โปรแกรมการเสริมพลังอำนาจแกนนำชุมชนทำให้พฤติกรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมาเพิ่มขึ้นและมีค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย ค่า BI, CI และ HI ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .5 จากการวิจัยของยุทธพงศ์ ภามาศ (2553) พบว่าการใช้โปรแกรมการสร้างพลังประชาชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้ประชาชนมีการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการวิจัยของพัศกรสงวนชาติ (2552) พบว่าการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีโดยการเสริมพลังอำนาจมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มทดลองทำให้การมี

ส่วนร่วมในการปฏิบัติตนป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการวิจัยของสุวัฒน์ เรกระโทก (2553) พบว่าการใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจ โดยมีการสร้างความตระหนักสร้างพลังให้ประชาชนเข้ามาเรียนรู้ มีการร่วมกันระดมทรัพยากรในพื้นที่ ร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการป้องกันโรคไข้เลือดออก และขยายผลสู่ชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลห้วยบง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย (HI) ลดลงจากร้อยละ 35.6 เหลือร้อยละ 8.7 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจของ Lord (1991) มาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออก คือ มีการทบทวนประสบการณ์และปัญหาต่างๆ จากโรคไข้เลือดออก มีการสร้างความตระหนักให้ชุมชนพร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการพัฒนาทักษะ มีการปฏิบัติดำเนินการเฝ้าระวังควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก และมีการประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกในเขตตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการเสริมพลังอำนาจ ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการเสริมพลังอำนาจ ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ทั้งในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ และ ตำบล พบแนวโน้มสถานการณ์โรคไข้เลือดออกมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นแต่ละพื้นที่ที่มีการดำเนินงานเฝ้าระวังควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกแตกต่างกันตามบริบทของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจของ Lord (1991) มาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการเสริมพลังอำนาจของชุมชนในการดำเนินการ คือ มีการทบทวนประสบการณ์และปัญหาจากจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกย้อนหลัง 5 ปี มีการสร้างความตระหนักให้ชุมชนโดยการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลสภาพปัญหา และผลกระทบจากโรคไข้เลือดออกพร้อมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน มีการพัฒนาทักษะโดยการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเฝ้าระวังควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกภายในหมู่บ้าน มีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้สำรวจและบันทึกค่าดัชนีความชุกของน้ำยุงลายจากโถงน้อยพยากรณ์และอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย
  - 1.1 หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนในหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยเลือกอย่างเจาะจงจากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นประจำ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความตระหนักในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกก่อนและหลังการพัฒนา จำนวน 104 คน
  - 1.2 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ด่านเกวียนที่รับผิดชอบงานควบคุมโรคไข้เลือดออก และรับผิดชอบงานในหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 จำนวน 3 คน
  - 1.3 ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 ตำบลด่านเกวียน ได้แก่ สมาชิกเทศบาล 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4 คน รวม 8 คน

1.4 อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 8 จำนวน 36 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 47 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน แบบสอบถามเพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมและความตระหนักในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เรื่องการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบบสำรวจค่าดัชนีความชุกของน้ำยุงลาย (ค่า HI, CI, BI) แบบบันทึกแนวทางการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกกิจกรรมการพัฒนาทักษะ แบบบันทึกผลการดำเนินงาน แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมของครัวเรือน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์ การสังเกต สอบถาม การสนทนากลุ่ม การบันทึกผล

4. การดำเนินงานวิจัย มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลด้านบริบทของชุมชน 2) กระบวนการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน 3) การศึกษาผลของกระบวนการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชน

ตำบลด่านเกวียนมีขนาดพื้นที่ประมาณ 17,472 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีหลังคาเรือน จำนวน 1,969 หลังคาเรือน ประชากร 9,087 คน แบ่งเป็น ชาย 4,498 คน หญิง 4,589 คน อาชีพส่วนใหญ่คือการผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาทำให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเตาเผา ผลิตภัณฑ์ และเศษเครื่องปั้นดินเผาซึ่งยากต่อการดูแลทำความสะอาด และทำการปิดภาชนะเครื่องปั้นดินเผาไม่ให้น้ำขัง เพราะสาเหตุที่ภาชนะไม่มีฝาปิด ไม่สามารถเคลื่อนย้ายหรือคว่ำเพื่อเทน้ำออกได้ ทำให้เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย จากการสำรวจพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมและมีความตระหนักในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกค่อนข้างน้อย และพบว่าจากการสำรวจ

ลูกน้ำยุงลายในชุมชนหมู่ที่ 3 และ 8 มีค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย (ค่า HI, BI) ทุกพื้นที่มากกว่าค่ามาตรฐานก่อนดำเนินการพัฒนา

2. กระบวนการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการเสริมพลังอำนาจชุมชน มีจำนวน 47 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ด้านเกวียน จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 2 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 36 คน

2.1 การทบทวนประสบการณ์และปัญหาพบว่า งบประมาณไม่เพียงพอ การวางแผนงานไม่มีผู้ร่วมรับผิดชอบ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน การสนับสนุนทรายกำจัดลูกน้ำและดำเนินการฉีดพ่นหมอกควันไม่ทำอย่างต่อเนื่องเพียงแต่ดำเนินการให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามแผนงานเท่านั้น และไม่มีกระบวนการปฏิบัติให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ไม่มีกิจกรรมที่แปลกใหม่ ไม่มีคำตอบแทนในการดำเนินงานเพื่อจุดใจให้เกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

2.2 การสร้างความตระหนัก ได้มีการจัดประชุมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.ด้านเกวียน ที่รับผิดชอบงานควบคุมโรคไข้เลือดออกและรับผิดชอบหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 ตำบลด้านเกวียน สมาชิกเทศบาล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 8 รวมทั้งหมดจำนวน 47 คน โดยมีข้อสรุปว่าต้องมีการดำเนินการเฝ้าระวังควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย จึงได้มีการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากโรคไข้เลือดออกโดยการบรรยายประกอบสื่อนำเสนอ และมีการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันมีการเสนอนวัตกรรมใหม่เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ ช้างต้น คือ กิจกรรมเฝ้าระวังพยากรณ์ ซึ่งที่ประชุมกลุ่มเห็นพ้องต้องกันจึงมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการจัดกิจกรรมเฝ้าระวังพยากรณ์ ซึ่งเป็นกิจกรรม

ที่มีการจัดทำภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเป็นโถงขนาดเล็กใส่น้ำและนำไปติดตั้งในบริเวณชุมชนพื้นที่ดำเนินการวิจัย มีการออกตรวจลูกน้ำยุงลายทุกสัปดาห์เปลี่ยนน้ำและบันทึกค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย (CI) เพื่อใช้พยากรณ์แนวโน้มระดับอันตรายของการระบาดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ พร้อมทั้งดำเนินการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์กำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เพื่อเป็นการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกเมื่อพบสัญญาณเตือน

2.3 การพัฒนาทักษะ มีการจัดประชุมชี้แจงรายละเอียดและจัดตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังพยากรณ์ เขียนโครงการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยใช้กิจกรรม เฝ้าระวังพยากรณ์ และขออนุมัติเงินงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลตำบลด้านเกวียน จัดทำและตั้งวางเฝ้าระวังพยากรณ์ ในชุมชนโดยให้คณะกรรมการสำรวจและบันทึกค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย ให้ความรู้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานตามกิจกรรมเฝ้าระวังพยากรณ์ แก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง อสม. จิตอาสา และทุกครัวเรือน พร้อมทั้งเชิญชวนเข้าร่วมกันรณรงค์กำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย

2.4 การปฏิบัติ เริ่มจากการใช้หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการใช้กิจกรรมเฝ้าระวังพยากรณ์ จัดทำเฝ้าระวังพยากรณ์ติดตั้งในชุมชนและเริ่มให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการสำรวจและบันทึกค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายจากเฝ้าระวังพยากรณ์ ทุกเช้าวันพุธ เหนือทั้งและใส่น้ำใหม่ทุกบ่ายวันพุธ ถ้าไม่พบลูกน้ำยุงลายจากเฝ้าระวังพยากรณ์ ให้ใส่ธงเขียวไว้ในโถง ถ้าพบลูกน้ำยุงลาย จำนวน 1-5 ตัว ให้ใส่ธงเหลืองไว้ในโถง ถ้าพบลูกน้ำยุงลายมีจำนวนมากกว่า 5 ตัว ให้ใส่ธงแดงไว้ในโถง แล้วให้ชุดล้างเฝ้าระวังพยากรณ์ จากนั้นรวบรวมผลการสำรวจลูกน้ำ ยุงลายจากเฝ้าระวังพยากรณ์ส่งผู้วิจัย และผู้วิจัย แปลผลจากการสำรวจพร้อมทั้งส่งข่าวให้ อสม. และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบพร้อมทั้งมีการนัดหมายการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลายและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในชุมชน

2.5 การประเมินผล พบว่า คริวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมในการรณรงค์กำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในชุมชนมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในสัปดาห์แรกมีคริวเรือนเข้าร่วมคิดเป็นร้อยละ 11.91 และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกสัปดาห์ และสัปดาห์สุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 43.40

3. ผลของกระบวนการพัฒนา

จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวัง และป้องกันโรคไข้เลือดออกก่อนและหลังดำเนินการพัฒนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนดำเนินการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ทุกข้อ และคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกหลังดำเนินการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนดำเนินการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกก่อนและหลังดำเนินการพัฒนา (n = 104)

รายการ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนการพัฒนา	104	1.49	0.104	- 42.788 *	.000
หลังการพัฒนา	104	3.34	0.154		

* $P < .05$

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลการสำรวจดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย (ค่า HI, BI) ก่อนและหลังการพัฒนา

พื้นที่/สถานที่สำรวจ	ค่า HI		ค่า BI	
	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา
หมู่ที่ 3 บ้านปาง	23.45	5.75	74.67	0
หมู่ที่ 8 บ้านใหม่หนองขาม	26.46	4.54	83.33	0

ส่วนความตระหนักในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนก่อนและหลังดำเนินการพัฒนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของความตระหนักของประชาชนหลังดำเนินการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนดำเนินการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ทุกข้อ และคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของความตระหนักของประชาชนในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกหลังดำเนินการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนดำเนินการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความตระหนักในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกก่อนและหลังการดำเนินการพัฒนา (n = 104)

รายการ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการพัฒนา	104	1.68	0.160	-29.423 *	.000
หลังการพัฒนา	104	3.99	0.259		

* $P < .05$

ผลการสำรวจ พบว่า ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย (ค่า HI, CI และ BI) ในชุมชนหลังดำเนินการพัฒนามีค่าน้อยกว่าก่อนดำเนินการพัฒนา และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ดังตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการสำรวจดัชนีความชุกของน้ำยุงลาย (ค่า CI) ก่อนและหลังการพัฒนา

สถานที่สำรวจ	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา
วัด	63.33	0
โรงเรียนมัธยมศึกษา	43.33	0
โรงเรียนประถมศึกษา	56.66	0
โรงเรียนอนุบาล	36.66	0

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการสำรวจจุงน้ำยุงลายในบริเวณวัด โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนอนุบาลในเขตพื้นที่ดำเนินการวิจัย พบว่า มีค่าดัชนีความชุกของน้ำยุงลาย (ค่า CI) ทุกพื้นที่หลังดำเนินการพัฒนามีค่าเท่ากับ 0 ซึ่งน้อยกว่าก่อนการพัฒนา ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานพัฒนาโดยใช้กิจกรรมเฝ้าระวังน้อยพยากรณ์ เป็นผลทำให้ปริมาณจุงน้ำยุงลายลดลง

อภิปรายผล

1. บริบทชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา สภาพแวดล้อมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเตาเผา ผลิตภัณฑ์ และเศษเครื่องปั้นดินเผาทำให้การดูแลทำความสะอาดและปิดภาชนะเครื่องปั้นดินเผาไม่ให้น้ำขังทำได้ยากมากเพราะไม่มีฝาปิด บางอย่างไม่สามารถเคลื่อนย้ายหรือคว่ำภาชนะเพื่อเทน้ำออกได้ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวัฒน์ เรกระโทก (2553) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการใช้นโยบายการเสริมพลังอำนาจในเขตพื้นที่ตำบลห้วยบง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่าสภาพบริบทพื้นที่เป็นที่ราบ (แอ่งกระทะ) ในฤดูฝนมีน้ำขังทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายจากการสำรวจ พบว่า มีค่าดัชนีความชุกของจุงน้ำยุงลาย (HI) อยู่ในระดับเกินค่ามาตรฐานซึ่งเสี่ยงต่อการระบาดของโรคไข้เลือดออก

2. ด้านกระบวนการพัฒนา

จากกระบวนการพัฒนาทั้ง 5 ขั้นตอน พบว่าครัวเรือนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละสัปดาห์ เนื่องจากประชาชนเริ่มมีความตระหนักเห็นความสำคัญและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน จึงมีปริมาณผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น

สำหรับกิจกรรมเฝ้าระวังน้อยพยากรณ์มีการใช้ธงเขียว เหลือง แดง มาใส่ไว้ในเฝ้าระวังน้อยพยากรณ์นั้นเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นการแสดงให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงระดับความเสี่ยงและอันตรายจากโรคไข้เลือดออกที่อาจเกิดขึ้นจากปริมาณความชุกของจุงน้ำยุงลาย และเป็นสัญญาณเตือนคล้ายๆ กับสัญญาณไฟจราจร คือ ไฟเขียวหมายถึงปลอดภัยให้ผู้ขับขี่และผู้สัญจรข้ามที่และเดินผ่านไปได้ ไฟเหลืองหมายถึงให้ผู้ขับขี่และผู้สัญจรระมัดระวังเตรียมตัวที่จะหยุดรถและไม่เดินผ่านเพื่อความปลอดภัย ไฟแดงหมายถึงอันตรายห้ามผ่านต้องหยุดรถและไม่เดินผ่านบริเวณนั้น

3. ด้านผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนา

หลังการพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จรุงศักดิ์หวังล้อมกลาง (2552) ได้ศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า การประสานงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้นทำให้ค่าดัชนีความชุกของจุงน้ำยุงลายลดลง

หลังการพัฒนา พบว่า ความตระหนักของประชาชน ในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาภรณ์ อินทรสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่บ้านบ่อคำ ตำบลคำตากล้า อำเภอ คำตากล้า จังหวัดสกลนครพบว่า หลังให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ มีความตระหนักเพิ่มมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงาน ต้องมีความร่วมมือจากทุกส่วนและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และโครงสร้างองค์กรในชุมชนที่เข้มแข็งจะมีส่วนสำคัญ ต่อผลการพัฒนางานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในชุมชนและทำให้ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย (ค่า HI) ในหมู่บ้านลดลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลควรให้การ สนับสนุนการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องรวมทั้งงบประมาณในการดำเนินงาน และบุคลากรในการช่วยพ่นหมอกควันในการกำจัดยุงลาย

1.2 อสม.และสมาชิกครัวเรือนควรเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน เพราะทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการติดตามผลการดำเนินงานในระยะยาว เช่น การติดตามผล ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลาย (HI และ CI) ทุกเดือน หรือตามช่วงเวลาการรณรงค์ในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน

2.2 การศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาในกลุ่ม อสม. ผู้นำชุมชน และประชาชน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม เช่น บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา เพื่อสนับสนุนผลที่เกิดขึ้นให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จรรยาศักดิ์ หวังล้อมกลาง. (2552). **ประสิทธิภาพของรูปแบบการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นภาภรณ์ อินทรสิทธิ์. (2550). **การป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่บ้านบ่อคำ ตำบลคำตากล้า อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงษ์ศักดิ์ ธนวิฑูรกุล. (2550). **ผลของโปรแกรมการสร้างพลังแกนนำชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ตำบลโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พัลลภ สงวนชาติ. (2552). **ผลการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการควบคุมและป้องกันไข้เลือดออก ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธพงศ์ ภามาศ. (2553). **การสร้างพลังประชาชนในการควบคุมไข้เลือดออก อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โรงพยาบาลโชคชัย. (2556). **จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกย้อนหลัง 5 ปี อำเภอโชคชัย ปี 2551-2555**. นครราชสีมา : โรงพยาบาลโชคชัย.

สุวัฒน์ เกรระโทก. (2553). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ในเขตพื้นที่สถานีอนามัยหนองใหญ่ ตำบลห้วยบง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโชคชัย. (2555). **สถานการณ์โรคไข้เลือดออก อำเภอโชคชัย ปี 2554.** นครราชสีมา : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโชคชัย.

สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง. **สถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2554.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://dhf.ddc.moph.go.th/Status/2554>. DHF_54.rtf [6 มิถุนายน 2555].

Lord, J. (1991). *Lives in Transition : The Process of Personal Empowerment.* Kitchener : Centre for Research & Education in Human Services and Ottawa : Disabled Person's Participation Program, Secretary of State.